

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

27 octombrie - 2 noiembrie 2004
(Anul XXXVII)

42

Reamintim: miercuri, 27 octombrie, ora 18, la Clubul Prometheus, Piața Națiunile Unite 3-5
în cadrul

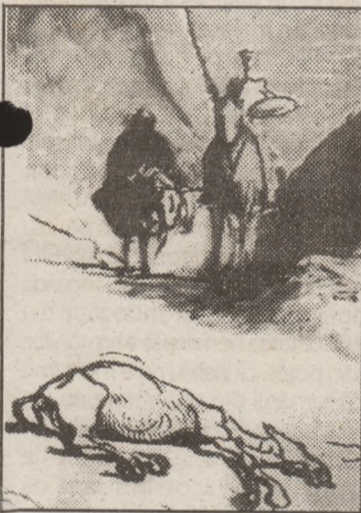
Întîlnirilor *României literare*

va avea loc dezbateră cu tema
Demonizarea elitelor?

Intrarea liberă

e d i ț i a 2 0 0 4

TÎRGUL DE CARTE DE LA FRANKFURT

■ meridiane

Don Quijote
la 400 de ani

într-o nouă
traducere de
Sorin
Mărculescu

paginile

26
27

Dinu Flămând

în dialog
cu

Alex. Ștefănescu

paginile

16-
18

■ literatură

Restituiri
Gib.
Mihăescu

pagina

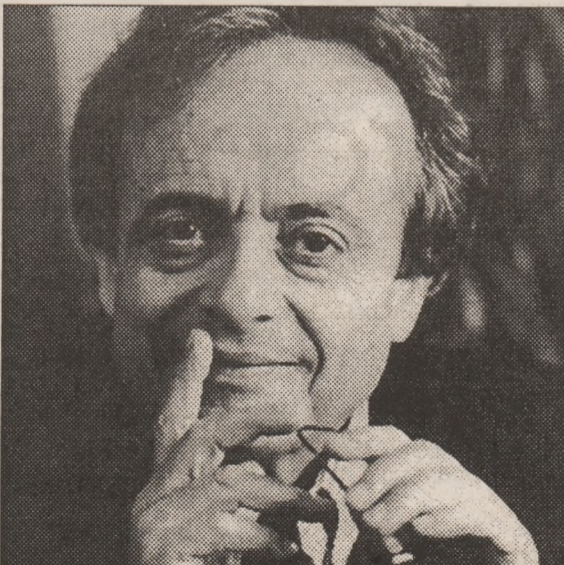
14

Péter Esterházy

Peter Sloterdijk

Adonis

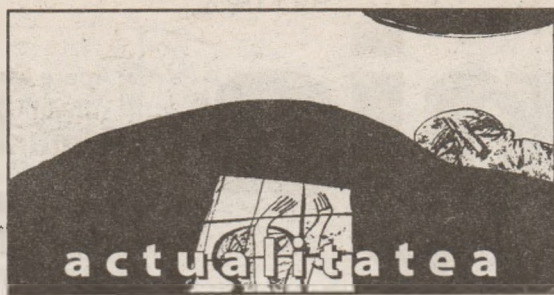

Naghib Mahfuz

paginile

28
29

Prezența românească - „Unde-i tirbușonul?”

Ăștia ne sunt oamenii — alții mai buni ori nu avem, ori stau ascunși în așteptarea a nu se știe ce. Oricum, înlocuirea lui Stolojan cu Băsescu a pompat vitalitate în instalațiile cam blegite ale opoziției, aducând-o, în clipa de față, în postura de favorită. Programul de guvernare pare cu adevărat serios, fără componentele aventuriste ale unei echipe care vrea doar să se afle în treabă. E vorba, de fapt, de un exercițiu de normalitate și curaj — adică exact ceea ce pesedeii au refuzat cu obstinție de când există. Fără promisiuni aberante, fără bacșuri nerușinate acordate populației (de tot hazul e decizia lui Năstase de-a mări salariul funcționarilor publici... pentru două luni, adevărat record mondial în materie de prostie politică!), programul alianței i-a aruncat în ghearele disperării pe mai-marii pesedeilor.

De la bălbâielile onctuoase ale lui Geană la deruta pe care Năstase nici măcar nu se forțează s-o mai ascundă, în PSD a intrat spaima de moarte. După ce i-au batjocorit pe tinerii din partid (halal tineri: mici și neajutorți cerșetori la marile curți ale corupției!), au început să se extermină între ei: într-o hărmălaie generalizată, ce seamănă mai mult a retragere decât a atac, Nica s-a încovoiat sub greutatea lui Mitrea, Dan Ioan Popescu revine (după ce fusese dat afară pentru incompetență) cu puteri discreționare, în timp ce din echipa forte a lui Năstase nu pare să fi rămas decât sulful unor amintiri coșmarești. Până și pe bietul Agathon l-au exilat la Comisia electorală centrală, să numere, probabil, palmierii de pe coridoarele instituției.

Dacă nu li se va îngădui să falsifice numărătoarea de la computer, dacă urnele mobile vor fi supravegheate cu atenție, pesedeii pot să-și ia adio de la putere. Și chiar dacă vor rămâne în scaune, știu că rămân contra voinței populației care-i detestă. La câte amăgeli au dat drumul spre pensionari, la câte

minciuni trimit spre lumea derutată de la sate și din mahalalele târgurilor de provincie, ei creează așteptări pe care nu le vor satisface nici dacă ar avea bugetul unei jumătăți din Europa. Deruta și spaima pesedeilor sunt perfect ilustrate de neputința lui Adrian Năstase de a-și recompune trăsăturile feței. Așa cum a apărut în ultimele zile, el pare ruda îndepărtată a unui ins care se autoamăgea că va stăpâni pe vecie țara. Din 22 decembrie 1989, când Ceaușescu și-a pierdut, deodată cu puterea,

anterioară ni-i înfățișau drept politicieni responsabili.

Cum poate, de pildă, în anul de grație 2004, dl. Paul Păcuraru să voteze, alături de banda pesedistă, o hotărâre nu doar ilegală, ci și revoltătoare din punct de vedere moral? E vorba de ridicarea acreditării la lucrările Parlamentului a tuturor ziaristilor de la „România liberă”, publicație în care au apărut dezvăluiri despre presupusele abuzuri sexuale ale unui individ cu funcție pe la Senat. Să nu știe un parlamentar

încălțări ale ordinii publice. A sancționa opinia, a pune călușul în gura celor care nu gândesc la unison cu puterea înseamnă o crasă și arogantă disprețuire a legilor votate și de cei care acum o calcă în picioare. Ce să mai înțelegi?!

Așadar, nici pe baricada anti-pesedistă mințile luminate nu prea prisosesc. În afara combativității plină de farmec și de argumente a Monei Muscă (despre a cărei evoluție admirabilă ar merita scris separat), în afara lui Traian Băsescu

puțini democrați sunt sută la sută democrați. Dacă ne prefacem că nu vedem aceste puncte nevralgice, dacă idealizăm niște oameni care au clare interese nu doar de natură politică, ci și extrapolitică, riscăm să repetăm, ca electori, crunta dezamăgire din perioada Constantinescu.

Firește, holerei pesediste îi e preferabilă oricând o administrare a forțelor democratice. Mai ales că vârful de lance al pesedismului, Ion Iliescu, a luat-o din nou pe miriște, scoțând ghearele unui anti-occidentalism visceral. Întâlnindu-se la Sinaia cu un grup de cercetători străini de origine română, neobolșevicul de la Cotroceni a tunat și-a fulgerat împotriva străinătății care fură creierele românești fără să ne plătească despăgubiri. Parcă am mai auzit textul ăsta: Oare când îi vindea pe germani și evrei, Ceaușescu nu invoca tot cheltuielile de școlarizare? Las' că Occidentul pompează anual sume frumusele în învățământul românesc, prin programele de studii pentru elevi și studenți. Dar probabil că pentru acest supraviețuitor al Războiului rece nu e vorba decât de propaganda otrăvită a ciocoilor îmbogățiți din exploatarea nemiloasă a românilor. Sau poate că Iliescu nu e mulțumit că românii din străinătate nu vin să se căciulească, alături de cei rămași în țară, sub geamurile ministerelor, scoși în stradă de mizeria materială în care i-a prăbușit clarviziunea acestui produs al ciumei minții. ■

P.S. Aflu cu întristare — nu și cu surprindere — că prozatorul Cristian Teodorescu a fost nevoit să plece de la conducerea săptămânalului „Cultura”. Mare păcat în doar câteva luni, reușise să creeze o revistă consistentă și independentă, departe de etemele aranjamente de culise și cumetrii din lumea culturală românească. Sau te pomenești că admirabilul comandant a fost împins să abandoneze corabia tocmai din acest motiv?!

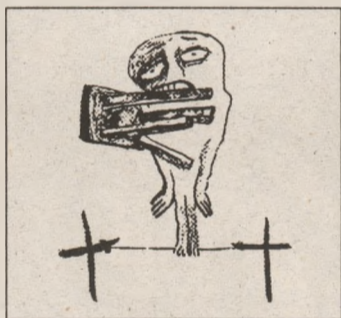
contrafort de Mircea Mihaies

Să nu ne iluzionăm!

După cum merg lucrurile, pesedeii vor fi măturați de pe postul de solist al scenei politice. Personal, nu obosesc să spun că ar fi o mare șansă pentru România ca ei nici să nu intre în Parlamentul viitor. Mi se râde, firește, în nas, dar asta nu înseamnă neapărat că eu greșesc. Greșesc cel care-i aleg. Această pегă întinsă peste țară ne strângulează cu fiecare clipă, ținându-ne departe de civilizație și prosperitate. Turbarea care i-a cuprins în momentul în care Stolojan s-a retras din cursa prezidențială e absolut de înțeles: bătuta pe loc, politețea de salon și grija cu totul ne-la-locul-ei de a nu supăra prea tare Puterea au dăunat Alianței D.A., pe când Stolojan era port-fanionul ei, mai mult decât campania PSD-ului. Om de onoare, altfel, liderul liberal nici nu prea avea cum s-o dea întoarsă: n-a trecut decât vreun lustru și ceva de când conducea campania prezidențială a lui Ion Iliescu.

controlul asupra mimicii și a gesturilor, n-am mai văzut vreun politician român pe chipul căruia să citești cu atâta intensitate groaza apropierei de neant.

Pe de altă parte, e bine să păstrăm o anumită luciditate și în ce-i privește pe oamenii de prim-plan ai Alianței D.A. Dacă listele PSD-ului radiografiază comunismul de lăcomie, nici candidații girați de Tăriceanu și Băsescu nu te îmbie să le dai votul chiar necondiționat. Nu lipsesc decât puțini dintre cei care în perioada 1996-2000 au fost mai degrabă protagoniștii scandalurilor televizate decât ai administrării responsabile a țării. Ba chiar am impresia că unii au pierdut atuurile care în legislatura

cu experiența d-lui Păcuraru c-au trecut vremile când diverși politrucii puteau să-i trimită pe jurnaliști la adunat știuleți? Legea 544 e de-o claritate perfectă: acreditarea se ridică unui ziarist, nu unei publicații. Și nu pentru punctele de vedere exprimate, ci pentru eventualele

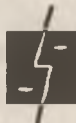
și-a războiului de maximă eficiență dus împotriva pegrei pesediste, veștile bune nu sunt prea multe. Poate Adriean Videanu, pedistul cu prenume imposibil, dar cu impresionantă prestație pe teme de strategie guvernamentală, să fie o altă surpriză plăcută. În rest, cu toată bunăvoința, doar personaje fără vitalitate, imaginație și dorință vizibilă de a participa la desfacerea blestemului pesedist.

Faptul că mulți dintre oamenii de la vârf ai opoziției au făcut și fac afaceri cu statul-partid ridică serioase semne de întrebare privind decizia lor de a reforma din temelii sistemul politic și economic din România. Prea puțini liberali sunt cu adevărat liberali și prea

România literară®

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 5, 8, 10, 25, 26, 27, 30, 32), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 14, 15, 19, 22, 24, 29, 31), ECATERINA IONESCU (pag. 2, 3, 6, 11, 12, 13, 23, 28), NINA PRUTEANU (pag. 4, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tema numărului: Roman sau basm — domnului Gabriel Dimisianu

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), MIRONA LAUDĂ (economist principal), GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: SOFIA VLĂDAN.

Correspondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania), GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUŠE VALENTOVÁ (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista România literară este editată de Fundația România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Cîte ceva despre kitsch

Cu extraordinarul său spirit de observație și o capacitate de esențializare excluzând orice idei preconcepute, Milan Kundera a dat unele definiții și exemplificări metaforice noțiunii globale de *kitsch*, ale cărui produse dulcele, insipide și inepte se revarsă asupra noastră „zi de zi și în proporție de masă”.

În esență, spune el, *kitsch*-ul exclude din câmpul viziunii sale tot ce este *inacceptabil în existența umană*. Este neapărat necesar ca sentimentele suscitade de produsele *kitsch* să fie împărtășite de un număr cât mai mare de oameni. De unde recursul la clișeu, ca fiind cel mai ușor de receptat. *Kitsch*-ul, arată Kundera, n-are ce face cu ineditul, cu individualul, cu nuanțele intermediare, cu tendința de

diferențiere. El are nevoie de adevăruri și imagini simpliste, ușor de înțeles de marea masă, putând provoca o secreție lacrimală colectivă: imaginea fiicei ingrate care-și batjocorește părinții, a puștilor jucându-se zglobii pe peluza înșorită, a patriei trădare de indivizi corupți; tinerei femei impecabil coafate și îmbrăcată în toaletă de gală, contemplându-și cu ochii umezi și cu un vag surâs încropit în colțul buzelor copila adormită ce n-are de unde să știe că mămica va fi, după toate probabilitățile, răpusă de o boală nemiloasă; a aceleiași frumoase defilând ușoară, senină, grațioasă (ca o regină detronată ce se desparte de supușii ei credincioși) în lumina albă a lumînărilor decorative, sub privirile înduioșate ale membrilor

familiei (tot atîția stîlpi vajnici ai dinastiei, transformați dintr-o dată în suflete mizericordioase), înainte de a-și lua zborul spre stația intermediară a unei posibile lumi de apoi. Există oare exemple mai caracteristice ale *kitsch*-ului decît cele din diversele romane și seriale cu care sîntem îndopați de la „Dynasty” încoace? Ce deosebire de la cer la pămînt între sentimentalismul iefîtn, sentimentalismul siropos pînă la îngrețoșare care stă la baza lor și sentimentalitatea atît de umană, atît de sobră și credibilă a unor filme de mare clasă datînd de decenii și revăzute cu aceeași emoție adolescentină pe micile noastre ecrane, precum *Scurta Întîlnire*, în original, *Brief Encounter* sau *Un bărbat și o femeie* – Un homme et une femme!?

În plan politic, imaginea senatorului american cu părul grizonat care aplică un pupic pe obrazul buclat al unei fetițe alese la întîmplare din mulțime sub dedicul aparatelor de fotografiat ale reporterilor însoțindu-l pas cu pas în campania electorală este la fel de *kitsch*, îndrăznesc să spun, ca și aceea a unui conducător comunist adresîndu-se la 1 Mai mulțimii de la tribuna ridicată în piața publică, pentru a rosti lozincile

binecunoscute despre fericirea și viitorul luminos al poporului. Expresii ca „barbaria comunistă”, „valorile tradiționale ale modului nostru de viață” și alte șabloane se înscriu în vocabularul tipic al *kitsch*-ului american, consideră Kundera. Căci, adaugă el, *kitsch*-ul este idealul estetic al tuturor oamenilor politici de pretutindeni.

Ceea ce au reușit însă regimurile comuniste, cîștigîndu-și astfel niște drepturi speciale în acest domeniu, de fapt recunoașterea cuvenită oricărui novator al unui patent preexistent, a fost să absolutizeze *kitsch*-ul, să-l aducă pe culmi încă neatinsse pînă la ele, materializate în aneantizarea vieții private și înlocuirea ei prin universul concentraționar.

Formula *kitsch*-ului totalitar exclude *per se* orice manifestare de independență de gîndire, orice distanță, orice îndoială, chiar sub formele benigne ale scepticismului și ironiei. În mentalitatea *kitsch*-ului totalitar, omul care (își) pune întrebări este *dușmanul nr. 1*. Cuvintele (limba de lemn) ascund contrariul lor, urîtul și tristețea poartă masca frumuseții și bucuriei, zîmbetul și cîntecul devin la fel de obligatorii ca și certitudinile absolute.

Dacă ar fi să dau o definiție

kitsch-ului politic, aș spune că este vorba de orbirea reală, simulată sau impusă în fața realității și manipularea acesteia în așa măsură încît să se excludă din sfera ei tot ce ar putea dăuna aparențelor prefabricate după un tipar artificial. Pretenția regimului ceaușist de a înfățișa societatea românească de tip comunisto-fascist drept cea mai bună dintre lumile posibile, de a transforma culoarea roz-pastel, voia bună obligatorie și imaginea neprihănită și radioasă a poporului român în „marca fabricii” acestui regim, ce se caracteriza în realitate prin cenușiu-închis și negru – iată un exemplu clasic al *kitsch*-ului politic!

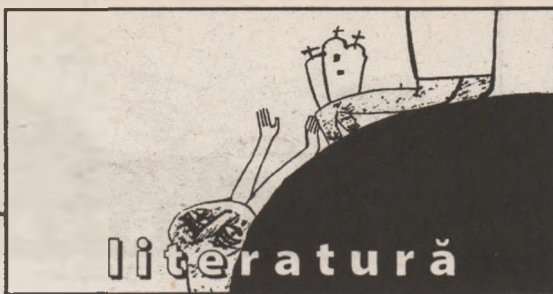
Este vorba deci de ficționalizarea realității, prezentată drept contrariul ei, prin recursul la însemne pur exterioare, fără nici o legătură intrinsecă cu ea: lozincile imitînd consensul, potemkiniada rafturilor pline din magazine, în zile speciale dinainte stabilite, imitînd prosperitatea; decretele și hotărîrile urzite peste noapte imitînd legalitatea; tinicheaua imitînd aurul, vorbele rostite sau scrise la „comanda socială” imitînd simțirea adevărată.

Gina SEBASTIAN ALCALAY

Fototeca „României literare”

Pop Simion, Ion Hobana, Valeriu Cristea, Marcel Mihaș, Lucian Raicu - 1974

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

Augustin Buzura, *Teroarea iluziei*, convorbiri cu Crisula Ștefănescu, cuvânt înainte de Crisula Ștefănescu, post-scriptum de Augustin Buzura, Iași, Ed. Polirom, col. „Ego-grafii”, 2004. 208 pag.

Convorbiri realizate în decembrie 1989 (înainte de căderea comunismului) la München, din inițiativa Crisulei Ștefănescu, publicistă și poetă talentată (deși puțin cunoscută în România), pe atunci cercetătoare-analistă la secția de cercetare a postului de radio „Europa Liberă”. Atitudinea lui Augustin Buzura este aceea a unui scriitor grav și responsabil, care evaluează lucid situația din țara sa, așteptând cu ardoare schimbarea regimului politic (criticat de el însuși anterior, cu un remarcabil curaj).

Pline de dramatism sunt paginile autobiografice:

„M-am angajat la Săsar, ca muncitor necalificat în mină. Lucram ca ajutor de artificier. Era o muncă abrutizantă. Nu mai știam nimic altceva decât mină, crâșmă, somn; crâșmă, somn, mină. Nu mai vedeam nici o posibilitate de a urma o facultate, obsesie veche și permanentă a mamei și... a mea. Între timp devenise și a mea. Orice orizont se închisese. Nu-mi mai rămăsese nimic decât moartea. Atunci am văzut toate fețele morții. M-am gândit: tot nu iese nimic din ceea ce mi-am propus, poate ar fi mai bine să-mi închei socotelile cu viața. Așa că, într-o bună zi, am rămas mai mult lângă fițil. Era îngrozitor. Stăteam lângă dinamita care urma să explodeze. A fost o secundă lungă, lungă, în care mă vedeam și revedeam cu imensă luciditate. Toate erau limpezi, extrem de clare. Și atunci, brusc, mi-am mai dat o șansă. Am fugit. Nu știam însă dacă nu era prea târziu.”

Lucian Raicu, *Gogol sau fantasticul banalității*, postfață de Livius Clocărlie, București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004 (reeditare). 408 pag.

Capodoperă critică pe care nu ne vom sătura niciodată să o recitim. Lucian Raicu reconstituie *aventura artistică* în care s-a angajat Gogol scriind *Revizorul*, *Suflete moarte*, *Nasul*, *Mantaua* etc. El evocă spaima pe care a trăit-o marele scriitor rus

din secolul nouăsprezece descoperind, după propria-i mărturisire, că râde nu numai de defectele oamenilor, ci de omul însuși.

„Râsul lui Gogol – explică memorabil Lucian Raicu – începe prin a fi expresia unei strălucite aptitudini literare și sfârșește prin a fi cu totul altceva: veritabila măsură a unei *inconsistențe* funciare, a unui neastâmpăr vital în cadrele dinainte trasate ale banalității în care Gogol descoperă păcatul fundamental al vieții omeneste.”

Din această perspectivă, nebunia însăși a scriitorului este văzută ca o consecință a riscantei experiențe literare făcute de el: „Din momentul acestei revelații a sinistrei, a teribilei goliciuni întrezărite în natura umană, astfel cum se putea ea configura din contemplarea propriei sale opere, Gogol a simțit că este incapabil să mai continue.”

A râde nu numai de defectele oamenilor, ci de omul însuși

Incapacitatea luase forma unei boli de nevindecat a întregii sale ființe, se manifesta ca o stare de panică și de «frig» lăuntric și fizic care se agrava de la o zi la alta.”

Inteligența critică strălucită a lui Lucian Raicu se asociază cu o sensibilitate dureroasă. La treizeci de ani de la apariția ediției princeps, *Gogol sau fantasticul banalității* continuă să rămână, cum remarcă Livius Clocărlie în postfață, „cel mai bun eseu de critică românească de după război”.

Nina Cassian, *Memoria ca zestre*, cartea a II-a (1954-1985, 2003-2004), București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004. 292 pag.

Nina Cassian face noi dezvăliri despre viața ei intimă, folosindu-se de însemnări de jurnal din anii 1953-1985, însoțite de precizări și comentarii de dată recentă. Foarte frecvente sunt referirile la relațiile amoroase (din tinerețe, dar și de mai târziu). Autoarea îi aduce în prim-plan pe numeroșii bărbați pe care i-a iubit – printre

care scriitorii Al. I. Ștefănescu, Marin Preda, Ov. S. Crohmălniceanu. Un loc important ocupă, apoi, evocările legate de pasiunea ei pentru muzică. Activitatea literară este amintită fugitiv, ceea ce, într-o oarecare măsură, surprinde.

Opera Ninei Cassian (ca și biografia ei) este o expresie a *cochetăriei*. Cu sincerități teatrale și jocuri de idei, fermecătoare și frivolă, scriitoarea încearcă mereu să-l seducă pe cititor. Ea reușește, de fiecare dată, să-l atragă, dar nu și să-l inspire o mare dragoste.

Anton Chevorchian, *Întâlniri memorabile cu...*, București, Ed. Ararat, 2004. 204 pag.

În perioada 1976-1990, ca profesor de limba română la Liceul de Matematică-Fizică nr. 3 (azi „Alexandru Ioan Cuza”) din București, Anton Chevorchian a invitat, la

întâlniri cu elevii, scriitori cunoscuți: Șerban Cioculescu, D. I. Suchianu, Profira Sadoveanu, Constantin Noica, Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Petru Creția, Sorin Titel, Florin Mugur, Cezar Baltag, Al. Piru, Al. Paleologu, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Iorgulescu, Octavian Paler, Andrei Pleșu. El evocă acum aceste întâlniri, valorificându-și însemnările pe care și le-a făcut în timpul desfășurării lor. Scrisă cu pietate, fără cruzimea pe care o presupune spiritul de observație, cartea are o valoare mai mult sentimentală.

Mihail Voicu, *Armonii uitate*, Călărași, Ed. Agora, 2004. 52 pag.

Versuri aparținând unui imitator al lui Eminescu:

„Când un altul își apleacă/ Fruntea pe-al tău sân de nea/ Ce-ți mai pasă-atunci, iubito/ De durerea mea?// Când cu brațele-amândouă/ El de mijloc te-a cuprins/ Malul tu că-n pieptu-mi arde/ Focul de nestins?” (*Resemnare*).

Se remarcă o strofă (Involuntar) *horror*: „M-am gândit un dar să-ți fac/ Mândro, ca să-ți fiu pe plac/ Dăruiescu-ți ochii mei/ Ca să-ți faci din ei cercei.” (*Vechituri*).

Ion Simuț, *Reabilitarea ficțiunii*, București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004. 464 pag.

Culegere de studii, eseuri, profiluri critice, cronici literare și interviuri grupate în cinci compartimente: *Perspective teoretice*, *Tentative de sinteză*, *Portrete din lumi diferite*, *Ficțiuni și nonficțiuni recente*, *Dialoguri în pragul mileniului trei*. Autorul este interesat aproape exclusiv de proza românească postbelică.

Deși eterogenă, cartea are o unitate de stil care o face să pară compactă. Indiferent de subiect, Ion Simuț înaintează de

fiecare dată încet și sigur cu demonstrația sa, inspirând încredere. Până și interviurile sunt mai curând *consultări* ale unor scriitori (G. Bălăiță, D. Tepeș, Șt. Aug. Doinaș, M. H. Simionescu, N. Manolescu, Norman Manea) în diverse probleme ale literaturii. Această seriozitate masivă, irevocabilă, de om cu mari răspunderi, ține de o nouă vârstă a criticului și poate fi considerată o dovadă de maturitate. Ne gândim totuși cu nostalgie la vremea când se simțea în scrisul lui Ion Simuț *plăcerea* de a citi și a scrie.

Olimpu Radu, *Poante afurite*, epigrame, prefață de George Corbu, București, 2004. 112 pag.

Autorul acestor epigrame are și (puțin) umor, spre deosebire de mulți epigramiști de azi, cărora umorul le lipsește cu desăvârșire. Iată o mostră:

„În creația divină/ A pătruns și Necuratul/ Dumnezeu făcu lumină/ Iar Satana... kilowatul!” (*La facerea lumii*).

Lorin Cimponeriu, *Rămânți împăcări*, Timișoara, Ed. Marineasa, 2004. 22 pag.

Influențat de Mircea Dinescu (și, uneori, de Adrian Păunescu), Lorin Cimponeriu nu are (deocamdată) o identitate literară:

„Nebănuind că treapta ne-apeacă mai la vale/ Cum timpul trece anul prin secolul răbdării/ Azi Doamne cotitura de măști și curtezane/ Nimicul ne-nțeles rămâne-n urma mării// Moneda ca și plata în mai puțin preschimbă/ De noapte e speranța cu steaua ei cu tot/ Și mai la vale malul tampon ca o banchiză/ Și filosofii pică în erosul nerod” (*Crezul*).

Nicolae Rotaru, *Cartușiera bej*, prefață de Fănuș Neagu, București, Ed. Detectiv, 2004. 500 pag.

A 36-a carte a unui autor prolific și superficial. Cuprinde tablete publicate anterior în săptămânalul buzoian *Amprenta* și în alte periodice. Mereu voios și atoateștiutor, Nicolae Rotaru se pronunță cu dezinvoltură în cele mai complicate probleme (morale, politice, filosofice și literare), povestește întâmplări vesele, din viața sa și a altora, face glume (de obicei, ieftine).

El nu duce lipsă de inventivitate, de spirit ludic și nici chiar de umor. Îi lipsește doar bunul-gust.

Adrian Georgescu, *Căpătina unei păsări de apă*, roman, București, Ed. Amurg sentimental, 2004. 228 pag.

Roman de dragoste. Protagonistul sunt naratorul și o bibliotecară de la Biblioteca Națională. Din cauza stilului prețios-rebarbativ, lectura se desfășoară cu dificultate. Descrișă de Adrian Georgescu, o zonă relativ cunoscută din anatomia femeii devine greu de recunoscut:

„Ațintesc bibliotecara în locul dintre picioare: tufă neagră; desigur se desface în două aripi; o rază de aur în rămuriș vântură frunzele și la mijlocul lor – de nespuse de nepătruns – roșie roză stacojie – o dungă se-avântă spre buric și-și umflă buzele fragede licăresc-licăresc sâmburele roșu mărgica rubinul mugurele abia răsărit capătul lumii către care oricine tânjește”.

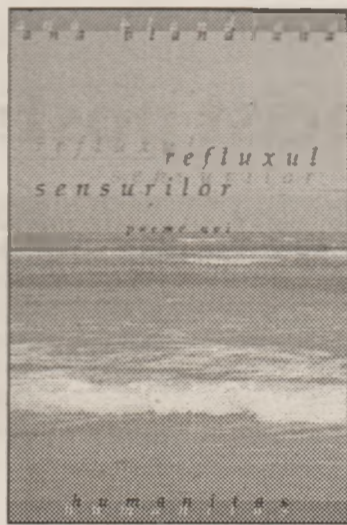
Dacă nu cumva mă înșel, *Refluxul sensurilor* al Anei Blandiana este prima carte de poezie română publicată de editura Humanitas. Exceptând ediția bibliofilă Nichita Stănescu. Apariția unui volum de poezie contemporană la scurtă vreme după romanul lui Gheorghe Crăciun, *Pupa Russa*, indică faptul că, urmând exemplul Polirom-ului, și Humanitas se gândește să parieze pe literatura română contemporană. Numai de n-ar fi niște excepții, mai ales că ambii autori s-au lăsat așteptați ani buni cu scrieri inedite, cele două cărți beneficiind din start de un interes cu mult peste medie.

Ultima carte de poezie publicată de Ana Blandiana a fost *Soarele de apoi*, în urmă cu patru ani, situație explicabilă în măsură în care poeta a avut după '89 o susținută și fructuoasă activitate social-politică, mai întâi în cadrul Alianței Civice, pe care a condus-o între 1991-2001, apoi la Academia Civică, al cărei fondator și președinte este. Critica literară a remarcat că, o dată cu volumul din 1986, *Stea de pradă*, poezia Anei Blandiana este mai preocupată de real, fără ca acest lucru să însemne schimbarea retoricii reflexiv-impersonale cu biografismul, a rămas la fel de anticonfesivă dar cu o atitudine mai directă, mai revoltată, polemică, cu imagini expresioniste mai pregnante. În volumul din 1990, *Arhitectura valurilor*, aceste tendințe sunt vizibile, dar nici pe departe atât de puternice precum în cartea recent apărută. Cititorii fideli ai Anei Blandiana vor găsi aici ingredientele specifice – versul final al poemului *Ziar*, „mare-nălțită de crab”, este, de pildă, imaginea gearmână a unui alt final din volumul

de debut „pentru că se lasă iubită de crab/ mi-e scârbă de mare.” (*Intoleranță*) – dar, în egală măsură, se vor putea simți și contrariați de tonalitatea sumbră a câtorva poeme, de lipsa totală a jovialității și ludicului pe care, sub diverse aspecte și în concentrații variate, poeta nu și le reprima.

Discursul liric actual al Anei Blandiana este de la un capăt la altul serios și grav, oricum încărcat de un dramatism altădată absent, mai sărac în tropi, deși obișnuința vechilor metafore se simte peste tot. Însă acel declaratism ingenuu, frenetic, entuziasmul verbalizării purității, „retorica afectării”, cum o numise Nicolae Manolescu, exuberanța imaginilor și seninătatea afirmației, nimic nu a mai rămas din volumele anilor '70. Dacă s-a tot vorbit despre influența lui Blaga, iată și un poem corespondent *Paradisului în destrămare* care surprinde fidel atmosfera apăsătoare și deșartă a noului volum: „Îngeri bătrâni urât mirositori/ cu iz stătut în penele jilave/ în părul rar, în pielea scâmoșată de insule de psoriazis/ hărți scrijelite adânc/ ale unor înspăimântătoare/ tărâmurii necunoscute/ Prea triști pentru bunevestiri/ prea slabi pentru sabia de foc/ se lasă îngropați dormitând/ ca niște semințe pe care le sameni/ cu dureri reumatice la încheieturile aripelor/ tot mai ascunse-n pământ/ tot mai moșnegi, tot mai oameni...” (*Îngeri bătrâni*) Diferența unașă între acest poem și cel intitulat *Armura* din volumul *Ochiul de greier* (1981):

Dacă încă din tabletele adunate în *Calitatea de martor* (1970) și reeditate anul trecut Ana Blandiana considera arta ca scop nu ca efect, deși era conștientă și chiar afirma artificialitatea intrinsecă a scrisului, acum merge până la capăt și sugerează inutilitatea, zădărnicia poetului care trăiește numai scriind, pentru care, totuși, „nimic din ceea ce nu e scris/ nu există”. Volumul se închide cu un poem sugestiv. Secolul este altul, timpul nu mai are ritm și coerență, binele și răul nu mai pot fi separate, criteriile s-au contaminat, lumea însăși pare scăpată de sub control, e confuză, contrariantă, străină de-a binelea, limitele s-au fluidizat, iluziile sunt imperceptibile, iar efortul de căutare a unui sens pur a devenit chiar

Ana Blandiana – *Refluxul sensurilor. Poeme noi*, Editura Humanitas, București, 2004, 140 p.

ridicol. Pentru un poet aflat mereu în avangarda expresiei moral-etice a timpului său, noua stare de lucruri marchează o adevărată derivă personală plină de amărăciune și dezamăgire: „Secolul nostru e secolul trecut/ noi suntem propria noastră istorie/ / cutremure și revoluții care nu ne mai sunt destinate.” (*Secolul nostru*) Din această perspectivă, multe dintre vechile poeme par să-și fi găsit acum un răspuns, chiar dacă unul în negativ, plin de deznădejde.

Ana Blandiana este categorică acolo unde odată ar fi strecurat o firavă îndoială sau un început de interogație. Între metafora figurativă a frunții ca „o piatră peste care trec și se-ntorc/ valurile fluxului și ale refluxului” (*Fruntea mea*, 1990) și cea cvasi-metafizică „nu văd decât/ fluxul și refluxul unor sensuri/ reverberate de valul falsificator” (*Înțelesurile*, 2004) se produce o schimbare de accente vizibilă la toate nivelele. Astfel, volumului *Arhitecturii valurilor* îi răspunde, dacă vreți, acest *Reflux al sensurilor*. Să mai luăm câteva astfel de versuri din cele două cărți care intră într-un posibil dialog: „când orele sunt sfărâmate, marele/ curaj e să oprești arătătoarele” (*Semnal*) – „mai întâi dispar cifrele/ în timp ce limbile pipăie/ greoaie și oarbe cadranul/ nevenindu-le să creadă/ că nu mai au ce arăta” (*Cadran*) sau „Ars moriendi, înțelepciune/ a lunecării încete/ pe lungile pante ale serii/ te-am învățat pe îndelete/ ca pe o

lecturi la zi de Marius Chivu

Sensurile în derivă

rugăciune/ din copilărie/ ca să nu mă sperii/ când vine timpul” (*Arta de a muri*) – „M-am gândit la ea relativ des/ și la vârste diferite/ fără spaimă, fără mândrie/ fără rușine/ nici eroism, nici păcat.” (*Sămânță*). Și în relația sentimentală ceva s-a schimbat. Iată începutul splendidului poem *Cuplu*, de data aceasta din volumul *Octombrie, noiembrie, decembrie* (1972): „Unii te văd numai pe tine/ alții mă văd numai pe mine/ ne suprapunem atât de perfect/ încât nimeni nu ne poate zări deodată/ și nimeni nu îndrăznește să locuiască pe muchia/ de unde putem fi zăriți amândoi.” și iată și primele versuri ale poemului similar în temă *Această oglindă*: „Între noi doi/ această oglindă moale, nesigură/ astfel înclinată încât/ eu nu mă văd/ și tu nu te vezi/ dar te văd/ și mă vezi/ ochii ni se întâlnesc/ și ni se încheiează/ în zarea ei argintie.”

Întregul volum este centrat pe metafora mării agitate („magnifica blană lichidă/ de fiară a apocalipsei”), un topos de altfel recurent în toată poezia Anei Blandiana, deși niciodată în imagini atât de puternice, îndrăznețe, dramatice și violente uneori: „Spuma aruncată pe țărma ca o spermă/ din burta intrată în putrefacție/ a oceanului/ și penele cu urme de țigeli/ pierdute de păsări

bătrâne/ și icrele uscate în peștii morți demult...” (*Plajă*)

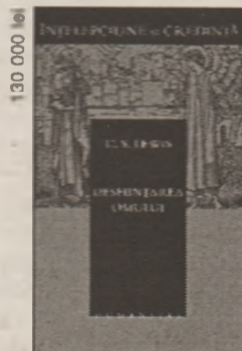
Am făcut acest excurs comparatistic printre citate pentru a face vizibilă, în egală măsură, schimbarea de tonalitate și de perspective dar și o anume coerență a poeziei Anei Blandiana care, dincolo de fluctuația inerentă, arată un parcurs liric asumat până la capăt indiferent de vârsta biologică și artistică. Cum spuneam la început, Ana Blandiana este recognoscibilă în acest volum chiar dacă, pe alocuri, ușor surprinzătoare în opțiunile morale sau estetice. Poate că formele de expresie lirică, șizecist-clasicizate, ale Anei Blandiana (spune poeta „zadamic mă cercetez/ văd o singură ființă/ neschimbată de decenii”) sună ușor învechite pentru tânără generație de poeți mult mai apropiați de poezia Angelei Marinescu, de pildă – debutată în 1969, cu cinci ani mai târziu decât autoarea *Persoanei întâi plural* –, dar ceea ce merită apreciat ca adevărat mi se pare tocmai faptul că, sinceră și corectă cu ea însăși, Ana Blandiana rămâne fidelă fanilor și nu trișează modificându-și artificial poezia în ton cu vremurile și cu așteptările cititorului de poezie postmodernistă. Un delicat poem precum *Câteva puncte* (probabil cel mai frumos din toată cartea) e fără vârstă, fără gen și dincolo de orice curent. În fond, adevărata sursă a emoției lirice din *Refluxul sensurilor* este tocmai dureroasa iluzie, efemeritatea tristă, riscul de insignifianță al scrisului poetului în raport cu timpul și cu Istoria: „Trecătoare operă/ ca o foaie de hârtie/ pe o apă curgând/ mereu în altă direcție/ neavând nici o importanță/ cine a pus hârtia acolo/ și dacă a scris ceva pe ea.” (*Acest poem*) ■

HUMANITAS

bunul gust al libertății

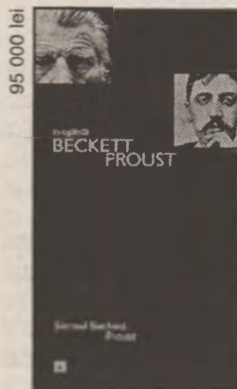
Colecția
Înțelepciune
și credință

C.S. LEWIS
Desființarea omului

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Colecția
În oglindă

SAMUEL BECKETT
Proust

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

Dacă definiția potrivit căreia romanul este „personaj și construcție”, atunci Dumitru Țepeneag este, prin definiție, romancierul timpului nostru. Pentru că nici un alt prozator român nu reușește să îmbine la fel de bine o inteligență narativă cu totul specială, cu un savuros talent de povestitor. Rareori am citit un prozator (nu numai român) care să jongleze cu tehnicile narative cu dexteritate lui Dumitru Țepeneag. Se poate spune că scriitorul român stabilit la Paris este un inginer al textului care a deprins la perfecție lecția noilor romancieri francezi – firește, într-o versiune updatată la rigorile postmodernismului actual – dar care folosește, spre deosebire de schematismul agresiv al discipolilor lui Robbe-Grillet, utilizează ca materie primă felii de epică tradiționalistă, de cea mai bună calitate. De aceea, cărțile sale pot fi citite cu același interes de lectorii cu atitudine participativă, care urmăresc povestea, story-ul, derularea și sensul întâmplărilor, dar și de naratologii sofisticate, care descoperă, de fiecare dată cu încredere, strategii epice mereu surprinzătoare.

Romanul *La belle Roumaine* este, se poate spune, o versiune postmodernă a celor 1001 de nopți. O succesiune de povești din vremuri și locuri diferite care, toate, concurează la realizarea tabloului unuia dintre cele mai fascinante personaje feminine din literatura română a ultimilor ani. Ana este o femeie superbă, elegantă, misterioasă, vulnerabilă și puternică în același timp, teribil de sexy, complet dezinhbată în materie de erotism, visul secret al oricărui bărbat. Ea se mișcă dezinvolt în Spațiul Schengen, are o poveste (a propriei vieți) pentru germani și o cu totul alta pentru francezi, lasă mereu în urmă o dără nedefinită de parfum și o mare de regrete. Poveștile Anei despre propria ei existență se întretaie cu poveștile celorlalți despre fascinantele ei apariții, totul se amestecă precum imaginile unui caleidoscop (timpurile, locurile, oamenii), oferind cititorului minunate priveliști epice. Din momentul primei apariții a Anei în barul lui Jean-Jacques, un parfum misterios tulbură mințile clienților și, implicit ale cititorilor cărții. Planurile se întretaie cu repeziune, acțiunea alunecă într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat sau se înalță spre surprinzătoare proiecții spre viitor, fiecare protagonist are în spate o poveste derulată în alte locuri. Nimic nu este limpede în această succesiune aleatorie de timpi și spații ale acțiunii (la un moment dat, pe la mijlocul cărții, se sugerează chiar că protagonistul a murit, pentru a-și continua apoi bine-mersi depănarea

poveștilor în capitolele următoare). Nu se poate ști cu precizie nici dacă Ana este vie sau moartă, nici dacă este o asistentă medicală care și-a uitat actele în țară sau o prostituată care frecventează celebra Bois de Boulogne sau o spioană internațională, trimisă de

personaj activ al cărții, ispită destul de repede reprimată, dar care are menirea de a-i reaminti cititorului că întâmplările pe care le urmărește cu sufletul la gură nu reprezintă decât rodul unei convenții romanești, oricând și în orice sens negociabile: „Aici aș putea să mă bag și eu în

reale (Cornel Regman, Paul Goma etc.) care dădeau aerul de autenticitate al romanelor din ciclul început cu *Hotel Europa*. Nu lipsesc însă nici în acest roman trimerile la viața politică reală. Atta doar că autenticității absolute oferite de decupajele de presă

lui Honecker. Cîteva zile mai târziu, Gorbi lansează (în germană?): «Wer zu spät kommt, den bestraft das Leben!» Nu se referea la turiștii germani sau la cetățenii nemți care ajunseseră prea târziu la graniță pentru a spera să treacă în Ungaria și-apoi și mai departe, în Germania. Să plece de la ei de-acasă cu speranța de-a ajunge pînă la urmă undeva tot acasă” (p. 114).

Dumitru Țepeneag este scriitorul român cel mai bine adaptat la problematica lumii contemporane. Cadru romanelor sale îl constituie Europa unită, cu granițele ei fictive, cu oameni care circulă nestingheriți dintr-o țară în alta și cu români care apar vijelios cu deplină familiaritate în toate colțurile continentului. Nimic din ce se întâmplă în lumea contemporană nu îi este străin lui Dumitru Țepeneag. De la lumea interlopă pînă la problemele de ecologie și de disputele estetice din viața literară la problemele politice, economice și sociale ale Uniunii Europene, totul își găsește loc în romanele sale.

La belle Roumaine este o carte a timpului nostru prin cadrul de desfășurare a acțiunii și prin problematică, dar și prin tehnicile (post)moderne ale scriiturii. O carte care se citește cu sufletul la gură, dar pe care, după ultima pagină, nu ai deloc sentimentul că ai înțeles-o. Acesta este chiar secretul romanelor-șaradă ale lui Dumitru Țepeneag. Întotdeauna după ultima pagină ai sentimentul clar că mai rămîne ceva de spus. Sau că ți-a scăpat ceva important și că este nevoie să mai citești o dată cartea. ■

lecturi la zi de Tudorel Urian

Un șaizecist postmodern

Revenit în literatura română după un nedorit intermezzo de vreo treizeci de ani (autoritățile comuniste, o dată cu retragerea cetățeniei române, la sfîrșitul anilor șaptezeci, i-au trecut numele la index), Dumitru Țepeneag este un prozator greu de clasificat. Biologic, el face parte din faimoasa generație șaizeci, dar nimic din scrisul său nu seamănă cu proza Nicolae Breban, Augustin Buzura, Paul Goma și a celorlalți congeneri din lumea literaturii.

serviciile secrete române în Occident, or, dacă foarte pasionalele prize de amor cu legor s-au petrecut în realitate sau doar în visele erotice ale barmanului. Aproape tot ce se întâmplă în acest roman face parte din povestea, gîndurile sau visele cuiva și niciodată nu poți fi sigur care este limita care desparte fantasma din poveștile personajelor de realitatea fictivă. Pentru ca lucrurile să fie și mai complicate, fiecare personaj nou intrat în scenă este însoțit de o poveste a sa, realizată prin flash-back-uri, ca în romanul lui António Lobo Antunes, *Manualul inchișitorilor*. Este inutil de spus că în stilul deja bine-cunoscutelor șarade epice ale lui Dumitru Țepeneag, multe dintre aceste povești sînt extrase din rubricile de fapt divers ale ziarelor. La fel ca un criminal din romanele poliștice care lasă în mod deliberat urme ale crimelor sale pentru a face mai interesantă urmărirea, Dumitru Țepeneag plasează, din loc în loc, mici semne ale prezenței sale, care însă nu îi sînt de mare folos cititorului. Dimpotrivă, îi pot accentua starea de confuzie. Oare nu cumva apariția cotidiană a misterioasei cliente a cafelei lui Jean-Jacques (în care se găsesc, de fiecare dată, exact aceiași clienți, așezați la aceleași mese) este o fantasmă a patronului care tocmai a citit în „Le Nouvel Observateur” un reportaj despre drama femeilor din Est devenite prostituate în Occident, cu focalizare pe soarta unei oarecare Aneta, ale cărei date biografice seamănă în chip tulburător pînă la un punct cu cele ale Anei? (vezi p. 51)

Oarecum pe nepregătite, naratorul are, pe parcursul romanului, o singură tentativă de a deveni

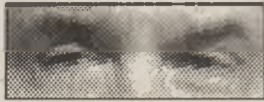
Dumitru Țepeneag, *La belle Roumaine*, Editura Paralela 45, Pitești, București, 2004, 190 pag.

joc... Căci, oricît, știu mai multe decât bietul legor. Aș putea să-i pun cîteva întrebări la care să-i fie mai greu să răspundă. Cu privire la vultur? Nu neapărat. Nu, nu cred să-i fie teamă că va intra în debara și va descoperi vulturul. Nu, pentru că încuiase și pusese cheia într-o casetă pe care o ținea la loc sigur. Și-apoi ce dacă dă peste vultur? Nu are voie să țină o pasăre în casă? Unii țin un papagal. Alții chiar o cioară...” (p. 76) Asta e tot. Imediat după acest neașteptat din d’oeil al vocii auctoriale tonul narațiunii redevine impersonal, iar poveștile își urmează cursul ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

În *La belle Roumaine*, Dumitru Țepeneag a renunțat la decupajele de presă, extrasele din emisiunile informative de la posturile de radio și televiziune și introducerea în acțiune a unor personalități

din romanele anterioare le corespunde în acest roman includerea, mai lejeră, a politicului în poveste, sub forma unui flash-back. „Un eveniment dătător de speranță a fost venirea lui Gorbaciov în Germania, în luna mai. Asta după ce ungerii au ridicat Cortina de Fier și i-au lăsat pe nemții care se năpusteau tot mai numeroși din țările vecine să-și ia valesa spre Occident. În șase luni 220 000 de cetățeni RDG trecuseră în Vest. La începutul lui septembrie, ungerii au deschis complet granița spre Austria. Tot în zilele aceluia început de toamnă au loc manifestații uriașe la Leipzig. Nemții nu mai vor să i se supună

EDITURA PARALELA 45		BELETRISTICĂ	
Paul Auster <i>Leviatan</i>		William Burroughs <i>Ghemul fundăturilor</i>	
format 10.3 x 19, 356 p., 152.600 lei		format 10.3 x 19, 384 p., 196.200 lei	
		COMENZI la: tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492 e-mail: comenzi@edituraparalela45.ro Pentru detalii vizitați: www.edituraparalela45.ro	

plecînd de la cărți
de Mihai Zamfir

Modestul scrib al marilor nenorociri (II)

Ciudatele *Memorii* ale lui Victor Klemperer (aproximativ 2 000 de pagini format mare, două volume masive), în care autorul a notat aproape zilnic ceea ce i s-a întâmplat lui, ca evreu german, între ianuarie 1933 și iunie 1945, dincolo de oroarea halucinantă a amănuntelor, cuprind și un secret ce se lasă cu greu dezvăluit. Întrebarea legitimă: „De ce oare n-a plecat Klemperer din Germania?” Începe să se insinueze după primele sute de pagini, pentru a deveni apoi obsedantă, pe măsură ce cruzimea sordidă se abătea asupra unui biet om.

Profesorul de romanistică, figură proeminentă a lumii academice germane, s-a transformat de bună voie în scrib de tonalitate aproape medievală, cronicar

printr-o fascinație morbidă, tocmai de oroarea ce se înfăptuia sub ochii lui și a vrut cu tot dinadinsul să o consemneze în scris. Oroarea atrage uneori la fel de puternic ca și fericirea. În cazul profesorului nostru, ea l-a captivat, în ciuda imenselor suferințe personale îndurate; i-a mobilizat superlativ energiile. Renunșând la activitatea științifică (altă renunțare gravă și dureroasă!), Klemperer s-a transformat în martor umil al tragediei. Și-a descoperit fără voia lui un talent *sui generis* de prozator, capabil să transforme suferința mărunțică, meschină și zilnică într-un fel de literatură, extraordinară și terifiantă.

De aici, cele 5 000 de pagini formate din astfel de notații:

„Joi 14 octombrie 1943. De duminică, Eva lupta cu boala, zăcea la pat. N-am dreptul să chem pentru ea un medic evreu; dată fiind însă steaua mea galbenă, nu m-ar primi la el nici un medic arian. Tremur fără încetare, caloriferele sînt reci; pe drumul înghețat de dimineață, am văzut azi chiciura sclipind sub strălucirea lunii pline.

Miercuri 20 octombrie 1943. Chiar acum, alarmă aeriană; nu pot ieși din bucătărie înaintea încetării alarmei. În urmă cu o oră, am văzut jocul reflectoarelor și un avion argintiu prins în fasciculele lor. Cred că și de data asta Dresda va fi cruțată. Știri în general bune de la Eva /aflată în spital/, de ieri nu mai are febră. Foame mereu, nimic de mîncare. Am dormit o jumătate de oră pe canapea, păzit de ceasul deșteptător. La 3,30 dimineața, sculară; la 6, plecare pe întuneric. Am găsit jos o sută de grame de salam pe care „un domn” le lăsase pentru mine. Fără îndoială, o atenție caritabilă a lui Stern.”

Și tot așa, lună de lună, an de an. Scăpat cu viață ca prin minune, Victor Klemperer a reușit să-și salveze cea mai prețioasă dintre comori, manuscrisul jurnalului. Am spune, o victorie spectaculoasă asupra istoriei – însă o victorie doar pe jumătate. Ca locuitor al Dresdei, apoi al Berlinului de Est, cu sentimente anti-fasciste viscerale, profesorul de romanistică avea să trăiască pînă la sfîrșitul vieții, în februarie 1960, în zona de ocupație sovietică a Germaniei. Aș da mult să știu ce va mai fi notat memorialistul Klemperer între iunie 1945, dată la care prezentul Jurnal se încheie, și 1960: ce-o mai fi notat de data asta, ca cetățean al R.D.G., copleșit de onoruri în calitatea lui de fost „luptător antifascist”, dar spectator al unei epoci la fel de sinistre, chiar dacă nu în aceleași proporții de criminală, ca spectator al unui regim sub care n-a îndrăznit sau n-a putut să-și publice manuscrisul.

În ceea ce mă privește, e poate mai bine să nu o aflui niciodată: aș avea, cine știe, sumbra revelație a unui nou Sadoveanu ori Arghezi trăind în R.D.G. În istoria culturii europene, rolul lui Victor Klemperer se încheie ferm odată cu războiul, în anul 1945, cu ultima pagină a consemnării numite *Vreau să depun mărturie pînă la capăt*: concomitent jurnal, istorie, operă de morală și comentariu politic, această scriere va fi tot mai mult citită, probabil, ca roman, chiar dacă autorul ei nu s-a considerat nici o clipă prozator. Fapt explicabil: conținutul terifiantelor pagini va fi din ce în ce mai mult receptat de către cititor drept o ficțiune neagră, petrecută într-o lume inventată, greu de imaginat. ■

resemnat al unei epoci nenorocite; devine astfel autor al unei singure opere, a „jurnalului din anii ciumei” brune. În fond, Victor Klemperer, discipol al lui Vossler, prieten cu Benedetto Croce și Stefan Zweig, avînd doi frați mai mari fixați deja în Statele Unite ca medici prosperi, văr cu marele dirijor, posedă el însuși un statut științific și profesional comparabil cu cel, să zicem, al lui Leo Spitzer, marea figură a stilisticii; de ce a rămas totuși Klemperer în Germania, de ce nu a emigrat? Pînă la începerea războiului, adică pînă în 1939, Germania putea fi ușor părăsită, iar profesorul de la Universitatea din Dresda era suficient de lucid, pentru a-și da seama spre ce se îndreaptă lucrurile. Atunci?

Există un răspuns simplu: eroul se considera, cu toată sinceritatea, drept german adevărat și nu voia să-și abandoneze țara, oricît de rău i-ar fi fost în ea. Expatrierea ofițerului combatant, decorat în Primul Război Mondial, ar fi echivalat în ochii lui cu o dezertare ce i-ar fi dat dreptate lui Hitler atunci cînd îl considera pe evrei un corp străin, ostil Germaniei.

Poate fi însă vorba și de un alt răspuns, de data aceasta paradoxal: Victor Klemperer a fost atras,

cersetorul de cafea
de Emil Brumaru

Găina este ierbivoră

Dragă Dimov,

Găina este ierbivoră,
Firul de iarbă îl devoră
Apoi se duce și se ouă,
După amiaza, pe la două,
Cînd noi dormim cu burta-n sus
Vișînd afacerea Dreyfus!

2 – IV – '968

Emil

P. S. Orice s-ar întîmpla, nu cred că-i elegant să-i răspunzi lui Marian Popa (văd că te amenință cu o beșteleală săptămîna asta). Dimov nu trebuie să amuze galeria ci, dacă are grație, loja centrală cu versuri.

În altă ordine de tristeți, aștept scrisoarea pe aprilie. O să trimit un grafic al scrisorilor voastre și o să vedeți, negru pe alb, că m-ați cam dat dracului. Treceți peste toate micile mizerii și nu uitați că de luni de zile aștept să vină vara ca să vă am puțin lîngă mine. Pentru că, Marina, în cu totul altă dezordine de inhibiții, eu nu pot face pe nimeni să surdă (și vreau asta mult de tot) decît scriind bazaconii.

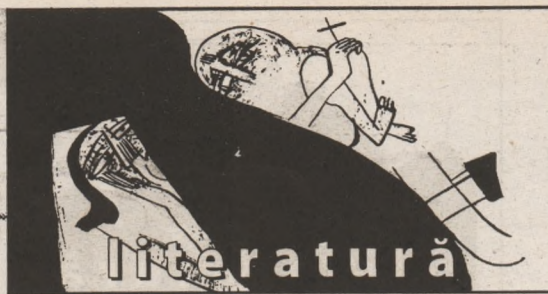
Emil

P. P. S. Țepeneag a venit?

E

am primit la redacție

- Elena Emilian, *Amintirile Soarelui Răsare*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2004 (roman memorialistic). 92 pag.
- Aurel Pop, *Pelerinaj de secesiune*, ediție tetralingvă română-germană-maghiară-engleză, traduceri de Johann Josef Soltész, Satu Mare, Ed. Solstițiu, 2004. 116 pag.
- Vasile Ghinea, *Ochiul din umbră*, Râmnicu Sărat, Ed. Rafet, 2004 (versuri). 112 pag.
- Maria Pal, *Ore de umbră*, versuri, prefață de Gheorghe Grigurcu, Cluj-Napoca, Ed. Casa Cărții de știință, 2004. 74 pag.
- Ion Scurtulescu, *Luntrea*, București, Ed. Ararat, 2004 (versuri). 96 pag.
- Amelia Stănescu, *Exaltata juxta aquas*, versuri, ediție trilingvă română-italiană-germană, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2004 (colab. la trad.: Gabriela Ionescu). 320 pag.
- Dan Stoia, *Altarul din umbră*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2004. 154 pag.
- George Mihai, *Alesul (Teroare, Mahala și Aur)*, București, Ed. Eminescu, 2004 (roman). 208 pag.
- Ioan Iacob, Mircea Ștefan, *Carate de septembrie*, poeme, Ed. Constelații, 2004. 64 pag.
- Virgil Panait, *Deposdarea de timp/ La dépossession de temps*, poeme, ediție bilingvă româno-franceză, trad. de Ion Roșioru, Focșani, Ed. Zedax, 2004. 114 pag.

Septembrie

Era firesc să mori în septembrie –
Luna melancoliilor autumnale,
Când iarna-și ascute-n adâncuri,
Lungi, ucigașe pumnale.

Era firesc să mori în septembrie –
Soarele-i mai scund și mai blând.
Amiaza șovăie și se clatină,
Dar nu se sfărâmă căzând.

Era firesc să te culci în septembrie,
Sub pașiștea de-un verde adânc,
Sub cerul jupuuit de albastru.

Era firesc ca Moartea trecând
Să-și prindă în grabă, de-oblânc,
Sufletul tău de sihastru.

O zi de toamnă

E o zi frumoasă de toamnă,
acum, perfect inutilă.
Neașteptate de tine, cuvintele
mi se grupează în silă

Glasul tău iluzoriu,
mi se cerne-n urechi ca nisipul.
La fel de iluzoriu, memoria
ți dizolvă-n acidul ei, chipul.

Așadar, ți-a reușit dispariția,
atât de îndelung exersată,
Încât eu, proasta de mine, credeam
că n-o să se întâmple niciodată.

Și acum ce să fac?

Și acum ce să fac?
Să mă cobor la Atlantic,
fluturându-mi mâna
în chip de adio?
Să-l înot, așa cum aș vrea,
spintecându-l, ca să te mai văd
înainte să te îngroape?

Să plâng un Atlantic de lacrimi
și să-l sorb, ca-n poveste,
aducând depărtarea, aproape?...

A treia zi

A treia zi, am descoperit
în sufletul meu, un loc
unde n-aveam să mai intru,
decât ca să depun flori.

Acolo obișnuiam să stăm la taifas,
fumând idei, trăgându-le
adânc în piept – eu, lacomă,
timidă, orgolioasă, încă rezistând
chemării brutale a poeziei,
încă sperând că se mai poate renunța,
pentru o viață domestică,
simplă, iresponsabilă.

Tu – în ciuda anilor – tânăr
până la bășcălie și hohot,
bravând Moartea cu câteva pilule
în care-ți puseseși credința,
perfect gospodar de cuvinte,
exhalând vâlătucii rotunzi ai ideilor,
cu precizie, ca eu să-i prind
ca pe niște colaci de salvare,
aruncați în Atlantic.

Nu bănuiam că voi rămâne închisă
în plicurile tale de manufactură proprie,
plicurile tale cu buzele strâns lipite,
scotocind cu disperare prin tot ce-a fost
și neînțelegând ce-a lipsit.

Fulgi de-ntuneric

Fulgi de întuneric
Îmi cad pe sub pleoape –
copioasă zăpadă funerară.

De veghe pe corabia-mi de carne,
visez c-ai să-mi scrii într-o seară.

Îmi ascult viața vuind jos, la cazane,
obosită, înfometată, nepăsătoare.

Jură-mi că totul e spre bine
și că mă vei veghea în continuare.

De Crăciun

De ce n-ai mai așteptat?

Anca Pedvis lui Geo

Chiar dacă n-aș fi venit de Crăciun –
cu părul sclipind de beteala
a tot ce-aș fi vrut să-ți mai spun.

Oricum am fi atârnat în pom,
dorințele noastre vitrificate.
Am fi râs că nu s-au împlinit
și-am fi băut, unul pentru celălalt,
pe săturate.

Ne-am fi povestit în scris,
în ce mai credem sau nu, fiecare
și câteodată, ne-am fi întâlnit în vis,
sub îndoita somnului ninsoare.

Dar n-ai vrut să mai aștepți.
Crăciunurile ți-au fost anulate:
Moartea ți-a dăruit un diamant
de-o veșnicie de carate.

Ce dulce pâine e tristețea

Ce dulce pâine e tristețea.
Ce moale, jilavă și niciodată coaptă.
În miezul ei, adânc dospește,
cât o nucă amară, drojdia Morții.

Și lacrima de jale, ce băătură tare-i.
Ce alambicuri complicate,

de durere, alcoolurile-i rafinează.
Băută-n hohote prelungi,
e aducătoare de transe abisale.

La toate astea, nu există alternativă –
trudim, fără s-o știm,
pe vastele domenii ale Morții:

Abis ce se deschide în abis,
din viață Ea-și cioplește stâlpii porții.

Când orbitele-mi vor fi goale

Când orbitele-mi vor fi goale,
ca două pahare din care văzduhul a
băut,

până s-a îmbătat de fantasmă.
Când fața îmi va flutura peste craniu
ca un steag zdrențuit,
peste devastatu-i câmp de bătaie.
Când limba îmi va încolți,
iar iarba îmi va țâșni din gură,
îngropându-mi vocea
ca pe-un râu subteran.
Când urechile își vor retrage
timpanele în adâncuri,
ca pe două lespezi acoperind
două peșteri de ceară.
Când mâinile mele, în mănuși de solzi,
vor începe să țasă cearceafuri negre.
Când părul meu va înțelege,
în sfârșit, că-mi va supraviețui,
doar ca să țasă un pod
peste care să pot trece spre tine,

poate atunci voi înțelege
zădărnicia oricărei rugăciuni.
Căci Dumnezeu le-a îndeplinit pe toate,
încă înainte să fi fost cineva să se roage.

Deasupra Atlanticului

Unde ne întâlnim?
Deasupra Atlanticului.
Cuvintele, prin aglomerare,
se condensau
în două umbre verticale,
ce răpăiau din palme
și-și dădeau târcoale,
ca-ntr-un flamenco,
ce, treptat, topea
bătrânul aisberg
al timidității crase
care deja ne consacrase.

Eu tropăiam mărunț
în spuma fustelor.
El avea păr și ochi
de matador.

Și nu ne speriau vapoare,
avioane și oceanul
care-și zbârlea spinarea.

Ce ne-alunga era ziua,
vreun taifun sau depărtarea.

Era noapte

Era noapte
și ca într-o carte –
proastă –
eu scriam și plângeam –
plângeam și scriam.
Și simțeam cum se uită
la mine prin geam,
deși era mort și departe. ■

Exigență și generozitate

O porțiune din viața mea interioară, din viața
mea reală deci, a fost populată exclusiv de Geo
Dumitrescu, și-a fost dedicată exclusiv. Pentru el
și exigența lui începusem să scriu poezie. Fără
trimis ceea ce făceam până târziu de tot și îl
așteptam judecata cu aceeași anxietate ca la
început. Pentru că el nu lerta nici o tribulație
inutilă, nici un gest gratuit. De o sensibilitate și
o competență extraordinare, el era un adevărat
detector de autenticitate și, respectiv, de inautenticitate
și nici un fals, oricât de bine forjat, nu reușea să
treacă de filtrul atenței sale urechi.

Pe de altă parte, odată ce te asuma, o făcea
sută la sută și nu îngăduia nici o abatere de la
drumul, adesea subteran, care este vocația. Așa
se face că, de-alungul timpului, aprobată sau
dezaprobată de el, m-am simțit întotdeauna
asumată, iar spiritul robust, clavazător, cu care
le făcea pe amândouă, mă onora și mă obliga,
mă onorează și mă obligă în continuare.

Geo Dumitrescu avea un respect și un
devotament pentru talent, nelătinite decât la
cel mare, a căror viață e Destin și al căror Destin
e menit să influențeze alte și alte vieți, într-o
reverberație fără sfârșit. Mă simț onorată și
recunoscătoare întâmplării care a făcut ca viața
mea să fi fost una dintre viețile care a evoluat
de la bun început sub influența lui. Tot ce a făcut
Geo Dumitrescu pentru mine, a lăsat urme de
neșters. În destinul meu, adesea instabil, el a
constituit Nordul. El era cel care-mi amintea
constant de obligația și responsabilitatea pe care
o avem față de talent. Așadar, lui îi datorez scrisul
meu, așa cum e el, revenirea mea perpetuă la
pagină, la matcă, la sursă, în ciuda tuturor rătăcirilor.
De la el am învățat exigența și franchețea – singurele
unelte cu care se poate transcrie, cât de cât fidel,
pasiunea de a trăi. De la el am învățat Poezia însăși,
adoptând cu mare ușurare, așa cum vor fi
făcut-o și alte generații de după el, tonul lui
autozeflemitor, romantismul lui bine temperat
de ironie, dar rareori egalând ingeniozitatea și
robustețea cu care el apuca cele mai uzate expresii
ale vorbirii și le curăța de praf dintr-o suflare,
făcându-le să scapere.

Ca om, Geo Dumitrescu îmi dădea câteodată
lecții de o duritate nemaipomenită. Dar și de o
delicatețe nespusă, dacă era cazul. Părea să știe
întotdeauna măsura lucrurilor și să aplice mesajului
său, exact tonalitatea și ponderea potrivite, ca
acesta să treacă de surzenia noastră existențială
și să se facă auzit.

Era de o exigență și de o generozitate,
neîndurătoare. Ogilinda pe care și-o punea în față
în permanență, nu era un act de cruzime din parte
a ei, ci unul de generozitate. Prin el Geo Dumitrescu
te obliga să-ți recuperezi luciditatea, onestitatea
și demnitatea, moment de moment, ca pe cel mai
prețios set de unelte de viață, reamintindu-ți
perpetuu singurul legământ în perfect acord cu
talentul ce ți s-a dat: acela de a-ți trăi existența
la cel mai înalt voltaj interior posibil.

Nu cred că voi putea vreodată, măcar inventaria
nenumăratele feluri în care existența lui Geo
Dumitrescu a atins propria mea existență. Ele
sunt parte din mine, fie că sunt sau nu, conștientă
de ele și ele se vor dezvălui probabil, în ființa și
în scrisul meu, câtă vreme voi mai face umbră
acestui pământ.

Odată cu moartea lui, se încheie un foarte
împortant ciclu din însăși viața mea. Îmi va lipsi
enorm.

Anca PEDVIS
New York, 1 octombrie, 2004

Ocupându-se de fenomenul *Echinox*, Petru Poantă afirmă, ceea ce îndeobște se recunoaște, că acesta a impus, „în peisajul promoției '70”, un climat distinct, „axat pe cultul valorii, impregnat de cultura artistică și de imperativul estetic”. Mai mult, „un climat persistent și autogenerator”, în sensul că a modelat și personalitățile unor autori veniți ulterior. Oarecum neașteptată ni se pare însă aserțiunea, înscrisă în baza unei opinii a lui Marian Papahagi, cum că *Echinoxul* s-a ivit ca o reacție împotriva „mentalității culturale de tip sămănătorist”, a „tendințelor neotradiționaliste, foarte ispititoare în epocă”. Așadar în momentul 1968, când a apărut primul număr al revistei! Să fi avut în vedere exegețul acel expresionism în matrice rustică întrupat de Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț (ultimii doi de altminteri de sorginte transilvană, aflați în bună măsură sub ampla aripă a lui Blaga, deci nu tocmai „sămănătoriști”)? Se pare că da, pentru că altă explicație n-am putea găsi! Precum altădată componenții Cercului literar de la Sibiu, echinoxistii ar fi năzuit spre Iovinescianism., ca spre un „model secret”: „Nu ne-am revendicat public modelul, însă a fost mereu evident că publicația n-a derapat de la criteriile lui fundamentale: preeminența esteticului și a spiritului citadin, sincronismul, cosmopolitismul, relativismul valorilor”. E adevărat, însă trebuie să remarcăm că altele au fost condițiile la finele anilor '60 decât la începutul anilor '40. Cerchiștii și-au făcut apariția pe fundalul unui tradiționalism îngustat și etatizat, patriotard, pe când junii clujeni de mai târziu s-au manifestat într-un climat de liberalizare, în care, fără a se suspenda, instanțele de veghe ideologică „au dat drumul” esteticului și au îngăduit într-un anume grad „sincronizarea” culturală cu Occidentul, demonizat pînă atunci cu excepția unor irelevante eșantioane „progresiste”. Ca urmare, pe de o parte nu mai exista un real pericol „sămănătorist”, iar pe de altă parte „criteriile fundamentale” indicate de dl Poantă, preeminența esteticului, spiritul citadin, sincronismul etc., nu mai puteau fi specifice unei grupări, fiind decelabile în viața literar-artistică în genere. Prin forța lucrurilor, *Echinoxul* nu se afla în postura de a miza, în contextul maximei „deschideri” de la sfîrșitul deceniului șapte, pe un impact protestatar singular, așa cum s-a întâmplat cu cerchiștii. Orientarea în cauză s-a așezat temeinic pe direcția unei cărturării și a unei creații nu o dată eminente, cu toate că tolerante față de mediul politic-social, fără a face compromisuri grave însă în fond pasive cu condiția recunoașterilor scriptice și de carieră. Din care pricină Clujul n-a cunoscut învolburările civice, riscantele disocieri de conștiință pe care le-a oferit, bunăoară, lașul cultural (de la Mihai Ursachi și Luca Pițu la Dan Petrescu, Liviu Cangeopol, Liviu Antonesei ș.a.), rămînînd circumscris unui culturalism în sine, tinzînd spre intemporalitate. Ba chiar a manifestat o reținere igienică față de disidență, o dovadă fiind, de exemplu, opiniile lui Marian

Papahagi, împărțite, către finalul „epocii de aur”, unuia dintre studenții săi, cum că Paul Goma „este un individ total lipsit de talent și care face gălăgie ca să se afle în treabă și să atragă atenția asupra lui însuși” și că Doina Comea este „o persoană de care e bine să te ferești și pe care să n-o iei prea tare în serios”.

Dar Petru Poantă nu-și propune a realiza, după cum declară, nu fără cochetărie, „o panoramă sau o istorie a fenomenului echinoxist; un dicționar complet de autori; o cercetare critică a operelor echinoxistilor;

substituitind atracției sexuale ascuțimea minții”, licoare ce devenise „excitantul spiritual” al epocii luminilor: „Clujul anilor '60: în centru existau vreo cinci cafenele, numite oficial cofetării, mai toate celebre și avînd nume «conspirative»: Croco, Verde, Arizona. Tradiția lor nu coboară însă din veacul lui Diderot și al lui Rousseau. Ele mai păstrau aici ceva din atmosfera crepusculară a cafelei vieneze. Farmecul lor rafinat, decadent încă, le întreținea cunoscătorilor nostalgia unei Mitteleurope himerice. Altminteri, ca în imaginarul lui

raționalist și cu lumea tare a ideilor. Modelul său pedagogic și literar era Tudor Vianu. (...) În intimitate, abandona morga publică, exhibînd ingenuități copilărești și disponibilitate pentru birfa flecară. Păstra însă politețea, aproape ceremonioasă, și în cea mai tainică relație”. Marian Papahagi, definit inclusiv cu ajutorul unor sintagme ale comilonului lor, Ion Vartic, era „un dandy fermecător”, fără nimic prețios și artificial, de un esteticism foarte viu, reconfortant, un dandy care seducea continuu, împărștîind, în toate direcțiile și în toate împrejurările, replici scînteietoare, «epigramatice», pentru ca, la maturitate, să se reveleze, prin «teatralitatea lui spontană», «miezul caragialian al ființei sale». Caragialismul ar fi expresia sensibilității artistice care s-ar datora ascendenței sud-dunărene a lui Marian. Dar Iovăcitatea și jovialitatea temperamentului sudic sînt dublate de substanța ardelenescă dobîndită și constînd în construcție, rigoare, datorie și muncă. Într-o decupare încă mai pitorească, prin retragerea suportului simpatetic, apare Adrian Marino, tipul „savantului absolut”, datat „claustrului frigid și monologului”, „posac și clement în erudiția sa”: „Din păcate, Adrian Marino a fost mai mult admirat decît citit și receptat mai curînd ca un modern conservator. Sintezele sale, de o erudiție inumană, au aerul unor soluții definitive și îndosariate. În anii '60 cînd se afirma el, triumfa în cultura română «spiritul de finețe» al noii critici, noi toți eram în căutarea surselor ei originare. Iar cel care într-adevăr fascina epoca, deasupra ideologiilor literare, era Constantin Noica”. Nici Mircea Zăciu nu se bucură, așa cum ne-am fi așteptat, de o recepție foarte călduroasă. Scuturîndu-se de ideea ce s-a acreditat că importantul dascăl clujean „ar fi mentorul spiritual al *Echinoxului*, cam în modul în care a fost Titu Maiorescu pentru *Junimea*”, că ar fi funcționat ca „un fel de guru al echinoxismului”, fostul său învățăcel îl recunoaște cu politețe „afinitățile, mărturisite adeseori, cu majoritatea echinoxistilor”, „generozitatea cu care a susținut și difuzat fenomenul echinoxist”, dar ține a pune lucrurile la punct: „Cred că profesorul visa la formarea unei comunități elitiste, incoruptibilă intelectual, un fel de Păltiniș citadin al literaților.” ■

Un „cronicar” al Echinoxului (II)

o selecție valorizantă și ierarhizantă”, înfăptuind, să admitem, din toate acestea cîte ceva. Scrierea d-sale se vrea „o reverie eseistică și memorialistică”, fapt ce-o face seducătoare, calină. Plasat în lăuntru al temei, în calitate de actant de bază al său, criticul își analizează ori, cîteodată, și poveștile pur și simplu un capitol de viață. Așa încît nu e vorba doar de-o reconstituire istorică, ci și de un dosar de materie primă, sensibilă și confesivă, critică într-o instanță subiectivă prețioasă ca atare, dar și expusă, firește, exigențelor unei examinări exogene. Talentul lui Petru Poantă e cu totul remarcabil. D-sa are darul de-a strecura în pagină dîrele trăirii livresc-emoționale, în spontana lor șerpuire, de-a inculca printre rînduri o atmosferă, de-a resuscita fiorul unui timp revolut, totul sub zodia intelectului creator. „Metoda” de care face uz e disciplinat lirică, picant diegetică și, mai totdeauna, agreabil divagantă. Înainte de-a numi localurile preferate ale echinoxistilor, crede nimerit a face o incursiune în istoricul cafelei, căreia Jules Michelet îi închina, în *Istoria Franței*, „un somptuos elogiu”, socotînd-o „o licoare sobră, adînc cerebrală” și... „antierotică,

Michelet, cafenelele clujene erau spații ale sociabilității și conversației spontane”. O sumă de medalioane fixează, cu mare expresivitate, chipurile echinoxistilor de frunte dar și pe cele ale unor intelectuali mai în vîrstă ai urbei, în ambianța cărora junii membri ai confreriei s-au format, fără a renunța la unele nuanțe critice răsfrînte în prețuire, sporindu-i verosimilitatea, dar fără a încălca o prudență mondenă. Portretele se țin lanț, cu gustul lor de moralități dulceaș-amărui. Liviu Petrescu „lăsa impresia unei rigidități academice «fundamentaliste», vecină cu infatuarea. De o eleganță rece și precisă, îi simțea că joacă un rol și că exersează un stil. (...) Impunea prin maturitatea ostentativă și luciditatea spiritului său disociativ, însetat de claritate. Avea o pedanterie analitică de halucinant și a fost, în primul rînd, un foarte perspicace anatomist al imaginarului. L-am numit, într-un articol din anii '70, «detractor amabil al inefabilului», neînțelegînd că frigiditatea sa analitică nu-i decît o aparență și că, de fapt, el se opunea impresionismului post-călinescian. La seminarii, încerca să ne acomodeze cu un limbaj substanțial

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Emisiunea **Literatura ca destin**

ce este difuzată în această săptămână
miercuri, 27 octombrie, de la ora 16.00,
îl are ca invitat special pe istoricul, criticul
și teoreticianul literar

Paul Cornea.

Realizator: Anca Mateescu

	fm
Arad	106,8
București	101,3
Bacău	101,4
Baia Mare	100,1
Brașov	105
Buzău	103,7
Craiova	89,5
Deva	105
Galați	101,6
Iasi	103,1
Oradea	96,1
P. Neamț	100,3
Ploiești	104,1
Rm. Vâlcea	102,5
Satu Mare	96,1
Sibiu	103,7
Suceava	101,6
Tg. Jiu	89,5
Tulcea	105,4
Zalău	105

Petru Poantă - *Efectul „Echinox” sau despre echilibru*, Biblioteca Apostrof, 2003, 176 pag., preț neprecizat.

lecturi la zi
de Cătălin D. Constantin

„E un joc monoton...
Dar e bine că e monoton...”

„TATA : Numele de străzi sînt adrese... Să nu uîți asta...
MAMA : Da. Da... De ce or fi existînd atîtea nume și adrese pe lume ?
TATA : La asta încă nu m-am gîndit... Poate fiindcă sînt cuvinte... De exemplu, tu știi de unde vine numele VATĂ ?
(Eleonora plînge)
MAMA : Nu-mi amîntesc... Eram tînăra. Da, da... Am uîtat...
TATA : Numele VATĂ vine de la cuvîntul FARMACIE... N-aș putea să-ți explic exact cum, dar de acolo vine... E o prescurtare... FARMACIE-VATĂ... Observi că e mai scurt?...
MAMA : Da, da... E mai scurt... Toate cuvintele sînt mai scurte...
TATA : Firește... Dar oamenii le lungesc... Le lungesc și atunci sensul lor se prescurtează. De exemplu : VATĂ-FARMACIE. Observi că e mai lung? Adineauri, VATĂ era mai scurt și acum FARMACIE e mai lung... Ciudat, nu?... Se lungesc și se golesc...”
(Gellu Naum, fragment din Poate Eleonora)

Gellu Naum – *Exact în același timp*, teatru, ediție îngrijită și prefațată de Ion Cocora, Ed. Palimpsest, București, 2003, 280 p.

Exact în același timp, Poate Eleonora, Insula, Ceasornicăria Taus, Nepotul lui Rameau sînt cele cinci piese de teatru ale lui Gellu Naum, niciodată aduse împreună pînă la volumul publicat anul trecut de Palimpsest, o editură puțin cunoscută. În ciuda tuturor defectelor ediției (redactarea e practic inexistentă, greșelile de tipar numeroase, iar aparatul critic – absolut obligatoriu la un volum de acest fel – se reduce la o prefață scurtă, bine scrisă dealtminteri, dar care nu depășește un ton introductiv), faptul în sine e un eveniment.

Un eveniment care poate fi pretextul descoperirii unui alt Gellu Naum: Gellu Naum autorul de teatru. De teatru supraréalist? De teatru absurd? O întrebare teoretic-necesară, care a fost pusă de mai multe ori. Răspunsul, cred,

e un adevăr literar simplu care trebuie pînă la urmă formulat tautologic: teatrul lui Gellu Naum e teatrul lui Gellu Naum. Nimic nu face mai evident acest fapt decît, iată, prima alăturare a pieselor sale într-un același volum. Încerc să spun că senzația de lectură cea mai puternică e cea pe care o trăiești la întîlnirea cu textele „marî”: originalitatea, straniețea sînt atît de puternice încît refuză clasificarea didactic-istorică, afilierea, oricît de nuanțată, la un curent sau o direcție literară. S-ar putea spune că teatrul lui Gellu Naum e în același timp supraréalist și absurd și, neîncetat, cu mult mai mult decît atît.

Un amănunt biografic – paradoxal în sine – ar trebui neapărat cunoscut atunci cînd citești/vezi teatrul lui Gellu Naum. Preiau din Clava, cartea de *critificiune* a

Simonei Popescu fragmentul de început al unui articol care a apărut inițial în caietul-program al piesei *Exact în același timp*: „Lui Gellu Naum nu-i plăcea teatrul. Pur și simplu. Nu-i plăcea să meargă la teatru, nici pentru actori, nici pentru regizori, nici pentru dramaturgi”. Așadar un uluitor autor de teatru care nu iubește teatrul. Paradox interesant, șocant chiar, aș îndrăzni să spun...

E teatrul un joc monoton? Da, e un joc monoton, ne spune o replică – aproape obsesiv reluată – a Mamei din *Poate Eleonora*, formulare care continuă lămuritor de simplu: *Dar e bine că e monoton*. Există aici, concentrată într-un joc contradictoriu de cuvinte, o definiție întrucîtva perfectă a teatrului lui Gellu Naum – o luptă cu forma în sine a teatrului, o negare a dreptului de existență a acestei specii literar-vizuale care parodiază neîncetat viața reală. O subtilă parodie a parodiei, monotonă prin chiar statutul ei de inutilitate. E negarea teatrului ca teatru și denunțarea simulacrii ca simulacru. Citez iarăși din articolul Simonei Popescu: „Și-a gîndit teatrul ca pe o glumă, ca pe un bobîrnac dat «teatrului etern» sau «teatrului» (cum cred că i-ar fi putut spune, așa cum zicea «rroman» sau «phoezie» cînd devenea ironic)”.

O glumă serioasă prelungită în jocul pe care piesele sale îl construiesc din convențiile transpunerii textului pe scenă. Multe dintre detaliile literare ale textelor lui Gellu Naum pur și simplu nu pot trece pe scenă. Sînt cîte exclusiv literare ale textului, capcane de netrecut întinse celor care montează piesa și, prin aceasta, satisfacții orgolioase oferite cititorului în defavoarea privitorului. Un singur exemplu: Robinson, din *Insula*, oferă indicațiile scenografice la persoana I, în spiritul rezumatelor care precedă romanele publicate

în foileton, așa cum a apărut inițial romanul lui Defoe.

Dar reciproca poate fi oricînd valabilă la o montare abilă. Textul pieselor permite nenumărate, uluitoare, jocuri scenografice, amplificări vizuale ale sensului în continuarea logicii textului. Îmi amintesc un exemplu de detaliu: felul inteligent în care punerea în scenă a piesei *Poate Eleonora* de către Alexandru Tocilescu sugera, prin deplasarea pe scenă a actorilor, o abreviere aberantă: VATĂ e un cuvînt care provine de la FARMACIE. Și jocul de retragere sacadată al actorilor unul din fața celuilalt amplifică, într-un fel simplu, dar care poate fi doar văzut, nu și descris, sugestia acestui joc plin de sens absurd al replicii Tatălui.

Insula: parodia cea mai direct literară a lumii ca teatru. *Nepotul*

lui Rameau: puține rescrieri postmoderne reușesc un joc atît de subtil cu textul de la care pornesc. Piesa cea mai scurtă, *Exact în același timp*, are o construcție perfectă... *Poate Eleonora* oferă jocurile de imagini și de cuvinte cel mai puțin așteptate... Există o ierarhie imposibil de stabilit între piesele scrise de Gellu Naum. O identitate absolut proprie are fiecare piesă, și totuși un spirit comun există în teatrul lui Gellu Naum. E construcția care urmează, supraréalist, logica filmică a visului, într-o densitate de imagini șocante pe care visul nu o va avea niciodată? E jocul de cuvinte împins pînă la prea-plinul de sens care sfîrșește în vidul absurd al oricărui sens? Sînt toate acestea și mult mai mult decît atît. Un joc monoton. Dar ce bine că e monoton! ■

EDITURA POLIROM

■ Daniel Mason
Acordorul de pian

Noutăți:

■ Mihail Sadoveanu
Ochi de urs și alte povestiri

■ Margaret Mazzantini
Nu te mișca

■ Institutul Român de Istorie Recentă
Holocaustul evreilor români
Din mărturiile supraviețuitorilor

www.polirom.ro

EURESIS – serie nouă

Institutul Cultural Român lansează o nouă publicație: EURESIS. Revista, cu apariție trimestrială, este continuatoarea prestigioasei “Cahiers roumains d’études littéraires”, fondată în 1973 de prof.dr. Adrian Marino și devenită în scurt timp un periodic cultural de înaltă ținută.

Editată sub egida Institutului Cultural Român, EURESIS – seria nouă – își propune să lărgescă aria tematică, de la literatură către toate științele umaniste și spre toate componentele culturii contemporane.

Coordonată în noua formulă de prof.dr. Mircea Martin, publicația prezintă, în primul număr, dezbateri pe problema globalizării și a impactului ei cultural, tratată prin lentila critică a universitarilor și tinerilor cercetători umaniști. Studii și articole, precum și recenzii pe tema raportului dintre globalizare, specific cultural local (regional, național, comunitar) compun substanța volumului care va fi lansat **Joi, 21 octombrie, ora 14,00, la sediul Institutului Cultural Român din Aleea Alexandru nr.38.**

Evenimentul va fi onorat de personalități ale vieții academice și culturale din România. Vor vorbi la lansare: Liviu Ciocărlie, Mircea Martin, Mihaela Irimia și Augustin Buzura.

După cinci volume de poezie, câte îi apăruseră până în 1987, Gabriel Chifu și-a surprins cititorii publicând, în acel an, un roman de proporții, *Unde se odihnesc vulturii*. Despre el Ov. S. Crohmălniceanu a scris că reprezintă „o dostoevskianizare a romanului de provincie”. Au urmat alte romane (*Valul și stânca*, 1989, *Maratonul învinșilor*, 1998, *Cartograful puterii*, 2000, *Povestirile lui Cesar Leofu*, 2002), dar și alte volume de poezie, astfel încât azi se poate susține despre Gabriel Chifu, activ și în publicistică și în eseu, că își construiește, cu tenacitate, o carieră de scriitor total. O evoluție literară dintre cele mai interesante, multiplană, și poate altădată mă voi opri asupra ei mai pe larg. Acum voi nota însă câteva impresii numai despre cartea cea mai recentă a lui Chifu, din nou o carte de proză.

O carte cu un titlu nememorabil (ne-memorizabil, mai bine spus), parafrazând (parodiind?) titlurile laborioase și epice ale romanului baroc. Iată-l reproduș în întregime: *Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunțită*. Și în continuare, pe aceeași primă pagină a volumului, această mențiune: „Roman/ un fel de basm”.

După cum vedem, autorul îi pune cititorului (criticului) la dispoziție o cheie de lectură, prevenindu-l în legătură cu formula ambivalentă a scrierii sale, care, într-adevăr, este și roman și „un fel de basm”.

Prin ce este roman și prin ce este basm?

Este roman prin elementele de reconstituire socială, proiectate istoric, prin tot ceea ce cartea ne înfățișează privitor la drama unei familii, consumată din 1956 până în pragul lui decembrie 1989 și puțin după, prin șirul de episoade care răsfrâng viața cotidiană a orașelului dunărean Serenite, desfășurată în același interval. Cu umanitatea de acolo și cu ritmurile proprii de existență, cu înțelepciunile mărunte ale „pașnicilor locuitori”, cu deprinderile lor devenite stereotipuri, cu promenada în parc la anumite ore, cu serbările școlare etc. Dar și cu evenimentele care vor spulbera această liniște, această monotonie provincială împăcată cu sine, o dată cu schimbarea vremurilor, o dată cu nenorocirile aduse de comunism, cu denunțurile, cu arestările, cu deportările, cu anchetele sub tortură în beciurile Securității. *Romanul* mai ales din zona aceasta își recoltează materia de fapte.

Dar cartea este și roman și basm, astfel cum autorul ne-a avertizat. Prin ce este și basm? Este

și basm prin intervenția masivă în narațiune a supranaturalului, a personajelor fabuloase, himerice, a îngerilor și a tot felul de mici iazme, chiar dacă iau nu o dată, și unele și altele, înfățișări de oameni.

Comentarii critice

Ca în basm aceste ființe se grupează, simetric, de o parte și de alta a frontierei dintre bine și rău, sunt sau bune sau rele, sau angelice sau infernale, și ar fi în afara regulei jocului să le pretindem complexitate și adâncimi sufletești. Basmul esențializează, stilizează atitudini și implică supunerea la o schemă morală și de conflict.

Să vedem însă mai întâi, și ceva mai de aproape, ce se petrece în carte pe palierul romanului. Aminteam înainte de drama unei familii. Este vorba de fapt despre distrugerea unei familii, până la desființare, a unei familii care are de îndurat, în cumplita epocă, represiuni politice, dar și parcă urmărită, dincolo de acestea, de o soartă rea.

Capul familiei, profesor de matematică în Serenite, este trecut de securiștii locali pe lista deportaților, nu pentru vreo vină anume, ci pentru că trebuia completat cu încă unul numărul hotărât de sus. Ba o vină i se găsește totuși: purta un nume „dușmănos”, Vodă. Săltat noaptea de acasă, în absența restului familiei plecate din oraș, profesorul Vodă e trimis, după o călătorie de trei zile și trei nopți cu trenul, într-o colonie de muncă. Acolo e nevoit să-și schimbe profesia și chiar și supărătorul, „dușmănosul” nume, ceea ce îl face să simtă că „alunecă ireparabil din propria lui viață”. Revine după mulți ani acasă, dar ai lui toți muriseră. Moare și el cu trupul zdrobit în căderea de pe acoperișul unei biserici la a cărei reconstruire lucrase.

Încă înainte de a fi fost deportat, îi murise profesorului băiețașul de 13 ani, Veniamin, în urma unui accident la săniuș. Dar la personajul acesta voi reveni pentru că i s-a hărăzit în carte cel mai important rol. Vom vedea.

Mai fusese un băiat în familie, Victor, liceean. Împins mai mult de setea copilărească de aventură, decât de convingerile politice, hotărăște să fugă la partizani, în pădurile din lunca Dunării, face chiar rost de o armă, dar e interceptat de securiști și împușcat, împreună cu un coleg.

Mai este un fiu, Vlad, fratele mai mare al celor doi, student în Capitală la Litere și poet, venit la înmormântarea lui Victor și înhățat îndată de Securitate. După bătăi și înfometare declară tot ce l se

Nobel. Toate se leagă de minune atât că... Atât că moare într-un accident de mașină pe când se îndrepta către noua reședință de pe Valea Prahovei.

Astfel dispare familia, însă

vrem, conștientă de sine însă dematerializată: „oricât mă străduiesc să apăs tare, tare cu picioarele în neaua rece, ușoară, nu rămâne nici o urmă. De aceea trebuie să mă obișnuiesc, acesta sunt eu: cineva care pășește pe zăpadă fără să lase urme.”

S-a înțeles că despre suflet este vorba și despre plutirea sa indecisă, după moartea trupului, între pământ și ceruri, în „spațiul dintre lumea oamenilor și lumea lui Dumnezeu”. În aceasta din urmă încă nu e primit căd a sosit la porțile ei prea devreme, legat, cum încă este, de lumea de jos, nedesprins cu totul de realitățile mundane: „sunt prea implicat în viața de jos, a oamenilor vii, sufăr laolaltă cu ei, parcă aș mai fi unul de-al lor”. Nu este lăsat totuși să rătăcească singur în spațiile intermediare, ci e asistat de spirite mai evolute, care îl însoțesc și îl povățuiesc, de condorul vorbitor Truman și de îngerul Lazarus, păstrătorul „cărții pecetluite”. Este chiar cartea trăirilor lui Veniamin, a „viselor” acestuia despre lumea terestră din strânsoarea căreia încă nu s-a desfăcut, a viselor despre nenorocirile abătute asupra familiei, asupra mamei, asupra fraților pentru care încă suferă omeneste. Pentru că nu știm sigur: ce se întâmplă „jos” sunt fapte reale sau sunt vise, visele-coșmar ale personajului copil trecut „dincolo”: „visul cu fratele Victor”, „visul cu mama”, „visul cu tovarășul Cameniță”, „visul despre sfârșitul orașului Serenite”. Nu cumva ce se întâmplă jos, în lumea cu delatori, cu securiști, cu schingiuri și omoruri este visul-coșmar al îngerului despre Infern? Nu știm precis și nici nu trebuie. Prozatorul menține cu intenție o ambiguitate potențatoare de sensuri.

Inventiv și imaginativ, Gabriel Chifu este totodată un riguros și abil constructor, îmbinând cu ingenioase tehnici romanul cu basmul. Uneori își explică prea stăruitor simbolurile, le amănunțește, le subliniază prea apăsător. Nu era nevoie. În totul cartea convinge artistic, este originală și substanțială.

Gabriel DIMISIANU

Roman și basm

Gabriel Chifu, *Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme*, roman/un fel de basm, Ed. Polirom, Iași, 2004, 230 p.

cere, ba chiar își învinuiește mama de complicitate cu celălalt fiu și de celeritate contra regimului, drept care aceasta e arestată și torturată de bestialul Cameniță, până ce moare. Scăpat din pînțele Securității Vlad își șterge din memorie „inconvenabilul episod biografic”. Devenit informator cu angajament își va denunța colegii, confrății de scris, pentru că între timp se afirmase ca scriitor, visul de artă trecând pentru el înaintea „obligațiilor morale”. Dă periodic rapoarte la Securitate instituția care îi asigură o frumoasă carieră literară. După '90 e campion al liberalizării, lider al societății civile, vorbitor, ascultat cu emoție, din balconul Universității. E încărcat cu onoruri, material o duce din ce în ce mai bine, devine senator și candidat posibil la Premiul

dispare și orașul, pașnicul oraș Serenite, înghițit într-o fatală noapte de un „munte lichid”, apele lacului de acumulare din vecinătate ale cărui stăvilare sunt dislocate, în joacă, de trei vagabonzi beți, ei fiind și primele victime ale apocalipticei revărsări. Singurul om care scapă din prăpăd, agățat de o plută improvizată, este tovarășul Cameniță, distrugătorul de vieți, șeful torționariilor, ucigașul mamei. Salvat tocmai el, cel mai rău dintre răi? Ar fi de văzut în această salvare o decizie cerească, o răsplătire. Cameniță nu mai era același. În viața lui intervenise întâlnirea cu Îngerul și, asemenea personajului biblic, se metamorfozase. Un suflu divin îi limpezise mintea, vedea răul fără limite pe care îl făcuse și în slujba căruia se pusese orbește. Avea acum „conștiința profundă că realitatea aceea pe care o reprezentase el, vechiul Cameniță, era tot una cu însuși răul, răul absolut ce trebuia distrus”. Acest convertit la bine va bate drumurile țării împrăștiind manifeste împotriva regimului pe care îl slujise înainte cu atâta răvnă, iar în zilele lui decembrie '89 aleargă la Timișoara, în Piața Operei unde stă, în bătaia gloanțelor, înfruntând moartea cu zâmbetul pe buze”. Un iluminat.

Spuneam că voi reveni la personajul Veniamin, copilul de treisprezece ani, primul care moare dintre membrii năpăstuitei familii a profesorului de matematică din Serenite. Moare însă numai ca ființă terestră fiindcă autorul, printr-o îndrăzneală translație narativă, care face în fond originalitatea acestei scrieri, îl conferă personajului o a doua existență, de basm, dacă

Istorie literară

Leșirea în larg a romanului basarabean (I)

Am gândit acest mic studiu care urmează pe parcursul verii 2004, iar ideile lui sunt (o spun dintru început și fără ocolișuri) rodul unei decepții de lectură a romanului basarabean. Editura ARC din complexul editorial-poligrafic Știința de la Chișinău mi-a pus la îndemână romanele selectate pentru o antologie de Mihai Cimpoi (în curs de apariție), un specialist incontestabil al domeniului, și mi-a solicitat un punct de vedere ca postfață. În faza de proiect editorial, această antologie preconiza să cuprindă: Smaragda Theodorovna, primul volum din romanul memorialistic în preajma revoluției de Constantin Stere, Disc de George Meniuc, Povestea cu cocoșul roșu de Vasile Vasilache, Zbor frânt de Vladimir Beșleagă, Singur în fața dragostei de Aureliu Busuioc, Linia de plutire de Serafim Saka și Gesturi de Emilian Galaicu-Păun. Există speranța de a obține acordul autorului pentru a introduce un roman de Ion Druță: Frunze de dor sau Povara bunătații noastre. Atunci când scriu sintagma „romanul basarabean” și încerc anumite generalizări (discutabile, nu am nici o îndoială) la aceste exemplificări mă refer. Nu mi-am propus să analizez în paragrafe speciale fiecare din aceste romane, pentru că a făcut suficient de bine acest lucru Mihai Cimpoi în prefața pe care am cunoscut-o în prealabil. Exprim în mod deschis un alt punct de vedere decât Mihai Cimpoi, propun o lectură complementară, problematizantă, cu dorința de a incita la discuții și la reflecții. Peisaj aici fragmentar câteva considerații generale. Am pornit de la necesitatea integrării literaturii basarabene în literatura română și în literatura europeană, ca o probă de rezistență la schimbarea contextului cultural. Din nefericire, nu rezistă prea bine acestei încercări. Nu cred că am făcut o lectură prea exigentă. Am încercat să-mi temperez scepticismul axiologic față de romanul basarabean, scepticism care risca să-mi devină o prejudecată, deși îndoielile au apărut imediat după primele lecturi sau relecturi. Dacă romanul basarabean rezistă acestui exercițiu de negație pe care l-am făcut aici, atunci înseamnă că el există cu adevărat. El va trebui însă, de acum încolo, să fie prezent și să se vadă, să sară în ochi, în ciuda istoriei sale vitrege și a politicii de cenzură și de izolare din timpul comunismului, dincolo de care au răzbit, fără îndoială, câteva valori importante.

Scepticismul ca relație specială

Au am fost niciodată la Chișinău, până în momentul în care scriu acest studiu critic (august 2004). E rușinos – recunosc. Aș fi vrut să ajung o dată, prin anii '90, când exista în România un mare interes pentru Basarabia, dar nu s-a potrivit. Apoi, spre 2000 și după, Interesul meu, ca și interesul general, au scăzut. Datorită situației politice, Basarabia este din nou demonizată în România, fiind considerată o rană nevindecabilă. Receptarea culturală e iremediabil dependentă de relațiile și condițiile

politice. Simt, totuși, împotriva oricăror adversități și reticente, că am o datorie de conștiință față de Basarabia și de literatura basarabeană, datorie pe care mi-o impun eu însumi ca o exigență morală, ca pe o formă de onestitate intelectuală și de comunicare culturală. Însă nu pot minți, nu pot spune fraze frumoase, festive, panglici de cuvinte, simple sau spectaculoase, numai pentru a fi politicos, circumstanțial, înțelegător și îngăduitor, numai pentru că circumstanțele politice au fost și sunt ingrate, insurmontabile. E oare decent să-mi exprim aceste teme și acest scepticism? Nu știu. Dar cred că e onest.

Literatura basarabeană este,

pentru mine, oglinda unei drame a conștiinței naționale. Dar este și o dramă a neputinței estetice, a carenței de expresivitate și de universalitate. Din nefericire, literatura basarabeană nu e mai mult decât o literatură regională, cantonată într-un orizont tematic, problematic și stilistic foarte limitat, fără nici o șansă de a intra într-un dialog european peste capul literaturii din România. E condamnată la un regionalism din care, deocamdată, nu are cum să iasă decât vărsându-se în marea literatură română – cea fără granițe. Dar e ca și cum se varsă Nistrul în mare: apele lui dulci se pierd în anonim, nu le mai poți identifica în marea indistinctă și nepăsătoare a apei sărate.

Toată vara lui 2004 am citit pe rupe literatură basarabeană. Știu că nu-i de ajuns, dar am citit – nu puțin – și anii anteriori poezie, proză și critică, la întâmplare. Nu m-a entuziasmat nimic. Nu fac aici o recapitulare a lecturilor, căci nu e locul. Mă voi referi îndată la situația romanului basarabean. Am o problemă de conștiință în relația mea cu literatura basarabeană și nu pot să nu o relev. Am (pănuiesc) un prost renume printre scriitorii basarabeni (și, uneori, și printre cei bucovineni), pentru că am rostit propoziția amară: „literatura din Basarabia e a cincea roată la căruță” (acel articol a apărut în „România literară” nr. 29 din 1993 și se referea la diferențierea a patru tipuri de literatură în perioada comunistă). Îmi exprimam astfel perplexitatea de a nu ști cum să situez literatura din Basarabia față

de literatura din România. Afirmatia a fost invocată în cele mai diverse împrejurări și cu motivații diferite, cel mai adesea ca o lamentație de ce rău se privesc unii pe alții scriitorii de dincoace și de dincolo de Prut.

Sunt sceptic în privința romanului basarabean. Am pornit la drum (la drumul lecturii) cu acest scepticism, datorită unor convingeri, idei și, poate, datorită unor prejudecăți. În această stare am început relația mea specială cu el și în această stare am rămas pe tot parcursul cercetării. Știu că nu e decent să mărturisesc acest scepticism, dar știu la fel de bine că nu aș fi onest dacă nu aș comunica impresiile sau adevărurile mele, chiar dacă par foarte personale. Am citit proza basarabeană (pe Ion Druță l-am cunoscut primul, prin intermediul lecturii, înainte de 1989, fiind, în perioada comunistă, singurul prozator contemporan editat la București), fără să cred că ea ar fi putut da mari valori în sfera romanului – în primul rând, datorită vitregiilor sorții (foarte ambiguu spus). Nu e – bineînțeles! – răutate, nu e adversitate, nu e cinism (de ce ar fi?), nici vreun aer de superioritate de pe platforma romanului din România, care nici el nu beneficiază de un prestigiu deosebit în Europa. Dar romanul are nevoie de cosmopolitism, e prin excelență burghez, iar Basarabia nu putea oferi aceste condiții culturale favorabile dezvoltării lui. Naționalismul nu e deloc propice romanului, după cum nu e nici societatea închisă, cum era aceea comunistă. Și apoi mă întreb: poate fi mare romanul unei regiuni mici, neglijabilă pentru Europa, ca Basarabia? E o falsă problemă? Sunt sigur că multora le va veni în minte contrargumentul afirmării europene a albanezului Ismail Kadare. Ce știm noi despre romanul din Estonia, Letonia sau Lituania? Interesează pe cineva? Da, cu condiția să ne determine cineva să ne intereseze. Basarabia, la fel ca Albania, e, pentru Europa, ca un spin într-un deget. Deci ar putea să intereseze. Prin cine? Prin Paul Goma sau prin Ion Druță – ei, ca romancierii, ar fi fost, din punctul meu de vedere, principalele speranțe ale unei afirmări europene a romanului basarabean. Căci, mie mi-e foarte clar, în acest moment, romanul basarabean nu s-ar putea vinde separat de drama Basarabiei. Cine o reprezintă epic cel mai bine? Până acum, numai Paul Goma și Ion Druță.

La ce idei generale mă gândeam citindu-i pe prozatorii George Meniuc, Aureliu Busuioc, Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Emilian Galaicu-Păun, Serafim Saka (în această ordine i-am citit)? Pe Constantin Stere și Ion Druță îi cunoașteam dinainte, dar i-am

re luat într-un nou context. Gesturi de Emilian Galaicu-Păun iese din discuție, pentru că este o narațiune experimentală, perfect integrată, sincronizată cu textualismul și postmodernismul literaturii române. Să se ia în seamă (spun încă o dată) că pe această cuprindere a lecturilor se bazează considerațiile mele sumare despre romanul basarabean.

Din România acestui moment, romanul basarabean nu se vede în nici un fel. Dar are ce se vedea? Ai la ce să te uiți? Am observat într-un tabel cronologic dintr-o antologie a operei lui Vasile Vasilache că în 2002 ar fi fost reeditat la București, la Editura Fundației Culturale Române, romanul *Povestea cu cocoșul roșu*, apărut inițial la Chișinău în 1966. Sunt atent la actualitatea editorială și publicistică din România, dar nu am văzut nici cartea în librării și nici nu am observat o cât de mică semnalare în presă. Prozatorul basarabean despre care s-a vorbit cel mai mult în România este Alexandru Vakulovski, datorită sfidărilor și inconformismelor din romanul *Pizdet*, scris și publicat la Brașov, în urmă cu doi ani. Cam aceeași este și situația lui Emilian Galaicu-Păun, aproape naturalizat în România.

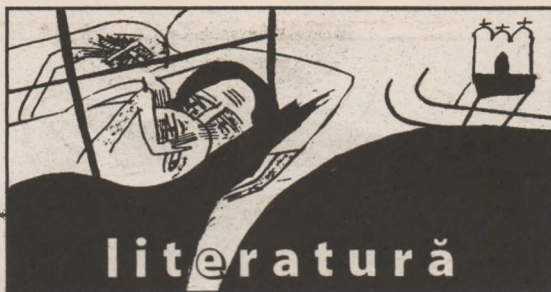
Literatura basarabeană contează pentru literatura din România tot atât cât contează literatura română pentru Europa (și nici măcar atât). E mult sau e puțin? Această îndoială sau indecizie e prima impresie de contact. Dacă în circuitul valorilor literare din România au intrat poeți ca Grigore Vieru, Leonida Lari, Leo Butnaru și alți câțiva din generațiile mai tinere, dintre prozatori nici un nume nu s-a impus, poate, totuși, cu excepția lui Ion Druță.

Romanul basarabean n-ar trebui să existe ca entitate separată de literatura română. N-ar trebui să existe separat, dar există, totuși. Cum îl tratăm? Cum îl discutăm? Pentru că, oricum, are o istorie separată, prin forța împrejurărilor. Îl discutăm în sine, izolat, fără referințe la literatura română? Căci, de acum încolo, când comunicarea e mai liberă, adevărată șansă a romanului basarabean e de a se afirma simultan la Chișinău, la București, la Iași, la Cluj sau la Brașov – adică de a se integra firesc în literatura aceleiași limbi. Constantin Stere nu e, de fapt, un scriitor basarabean (prin carieră), ci un scriitor român semnificativ ca destin prin zestrea basarabeană a biografiei sale – ceea ce e cu totul altceva. Dacă aș face o istorie a romanului basarabean postbelic, i-aș pune subtitlul: *de la Constantin Stere la Paul Goma*, ca fiind cele mai importante și pilduitoare repere istorice, în sensul integrării în literatura română.

Ion SIMUȚ

cărți primite

- Adrian Georgescu, *Căpățâna unei păsări de apă*, roman, București, Ed. Amurg sentimental, 2004. 228 pag.
- Ion Pascal Vlad, *Starea de zbor și starea de reptilă*, prefață de Gilbert Danco, Cluj-Napoca, Ed. Grinta, 2004 (versuri). 80 pag.
- Aurelian Sârbu, *Rotundele singurătății*, Deva, Ed. Emia, 2004 (versuri). 72 pag.
- Ioan Răducea, *Călătorii via Roman-Aiud*, Iași, Ed. Junimea, 2004 (proză). 76 pag.
- Iulian Talianu, *Tandreștea unor scrisori de adio*, antologie, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2004 (versuri; cuprinde și un dosar critic). 164 pag.
- Dora Petrilă, Martin S. Martin, *Spitalul Fundeni*, București, Ed. Humanitas, 2004. 632 pag.
- Teofil Simensky, *Cultură și filozofie*, ediție, prefață, cronologie, notă și postfață de Mircea Manta, București, Ed. Național, 2004. 376 pag.

În anul 1998, Editura 101 + Gramar a publicat, în colecția „Pagini alese – Literatura română”, o antologie de versuri argheziene, însoțită, după cum se menționează pe coperta interioară, de o postfață semnată de Aureliu Goci și de un tabel cronologic semnat de Mitzura Arghezi. Dar, ciudat, pe aceeași copertă interioară nu este menționat numele nici unui îngrijitor de ediție, iar *Nota asupra ediției* este, de asemenea, anonimă. Singurele explicații posibile pentru acest neobișnuit anonim sunt: fie că avem de-a face cu o banală omisiune tipografică, neremarcată la vreme, fie că cineva, priceput cât de cât în critica textelor și tehnica edițiilor și totodată binevoitor, i-a sugerat editorului și autorului notei menționate că ar fi mai bine să opteze pentru soluția lui Farfuridi, adică să le dea pe amândouă anonime, întrucât calitatea amândurora este compromițătoare, atât pentru cel ce ar semna îngrijirea, cât și pentru autorul notei. „Piesa” din urmă trădează, prin termenii întrebuințați, o infatuare și o prețiozitate proprii celor care, simțind că nu prea știu despre ce ar fi să fie vorba, dacă ar vorbi, își dau aere de pricepuți prin cuvinte mai „intelectuale”. Anonimul îngrijitor nu scrie simplu, cum s-ar cuveni: „Pentru alcătuirea acestei cărți am ținut seama de opiniile celor mai importanți critici ai versurilor lui Tudor Arghezi”, ci se fânosește academic: „*În realizarea acestei ediții am folosit repute referințe în cuprinderea operei argheziene*”. Ce va fi însemnând „repute referințe în cuprinderea operei argheziene”, nu se prea înțelege, dar e clar că este vorba de referințe „repute” și că ele privesc „cuprinderea operei argheziene”, deși nu de toată opera trebuia să se ocupe editorul, ci numai de versuri. Și nici nu era nevoie să aibă „*tot timpul în față exemplare*” din edițiile antume apărute în 1940 și 1959, și din ediția postumă apărută în 1972, la Editura „Scrisul Românesc” din Craiova, alcătuită de Al. Piru, ci, pentru a satisface exigențele textologice, era suficient să aibă „*tot timpul în față*” ultima ediție de versuri apărută sub supravegherea autorului, în două volume, la Editura pentru Literatură, în anul 1966. Având „*tot timpul în față*” această ediție, anonimul îngrijitor nu ar mai fi trebuit să „*restituie*” textele poeziilor alese, ci doar să le reproducă fără greșeli. Procedând astfel, nu ar mai fi trebuit să-și expună, în *Nota asupra ediției*, creierul lingvistic, scriind: „am păstrat *formele gramaticale și ortografice* caracteristice lui Arghezi, și în primul rând oltenismele: *formele de perfect simplu* (făcui, văzui)

și de *mai mult ca perfectul* (am făcutură, [sic!] am plecatără), ori forme substantivale nearticulate regionale (mătușe, cenușe), ori *cuvinte transcrise învechit* (advocat, tot-tu [?!]) *toate integrate structurilor prozodice și semantice argheziene inconfundabile*” (subl. G. P.).

Dacă prefața îngrijitorului, nesemnata, rămâne, deocamdată, „opera” unui anonim, și dacă

Critica edițiilor

antologia poate fi rodul unei colaborări între succesoarea biologică a poetului și postfațator, textele, fără îndoială, poartă „puternicele” amprente ale nepriceperilor d-nei Domnica Theodorescu (alias Mitzura Arghezi), inconfundabilele d-sale amprente antitextologice. Ca și în alte ediții de poezii argheziene „îngrijite” de d-sa, „reputata” d-nă refuză cu o plină de ridicul obstinație să recunoască valabilitatea, autenticitatea versurilor tipărite în ediția *Scrieri* și în ediția *Versuri* (2 vol., 1966), preferând întotdeauna să se întoarcă la ediția *Versuri* (cu o prefață de Mihai Beniuc), apărută în 1959, deși d-sa știe că respectiva ediție nu „strânge laolaltă [așa cum stă scris într-o notă mincinoasă de pe contrapagina copertei interioare] volumele de versuri publicate până astăzi [august, 1959] de Tudor Arghezi”, ci numai acele volume și acele poezii care au primit viza mai-marilor și mai-micilor cenzurii din anii 1958 și 1959. Pe această temă s-ar putea scrie mai multe articole, interesante pentru cunoașterea năravurilor din acele vremuri și a promotorilor și suferitorilor acelor năravuri. Pe lângă lacunele impuse de cenzori – autori și ai lăbărțării timpului dintre „bunul de cules” și „bunul de tipar” (datele sunt înscrise în caseta tehnică a cărții) al ediției din 1959, Tudor Arghezi însuși a efectuat, definitivând textele volumelor de versuri din *Scrieri* și apoi pe cele ale volumelor ediției din 1966, numeroase modificări, introducând multe „varietăți” în poeziile din ediția apărută în 1959. Iată numai câteva din cele mai importante modificări de care d-na Domnica Theodorescu (alias Mitzura Arghezi) nu vrea să țină seama:

1. În ediția din 1959, titlul poeziei *Cântec de adormit Mitzura* a fost schimbat în *Cântec de adormit Mitzura când era mică*, pentru că în aceeași ediție acest

titlu avea un „pandant”: *Cântec de cununie pentru Mitzura când s-a făcut mare*. În ediția din 1998, acest titlu „pandant” nemaexistând, precizarea „când era mică” nu mai avea (ca să zic așa) nici un haz. Deci trebuia să se revină la titlul „clasic” *Cântec de adormit Mitzura*.

2. Strofa a V-a din poezia *Satan* (ed. 1959): „Eu ridicai lopata în

semn de datorie/ Și m-am sculat din luntre, de jos, ca să-l salut/ Scoțând pentru cinstire albastră-mi pălărie/ Ca-n fața unui rege ce trebui’ cunoscut”, a fost modificată de Tudor Arghezi, pentru ediția *Scrieri* (vol. 1) și pentru ediția din 1966, astfel: „Am ridicat lopata în semn de datorie/ Și m-am sculat din luntre, de jos, ca să-l salut/ Ca-n fața unui rege strein, necunoscut”.

3. În poezia *Închinăciune*, versul 5 din ediția apărută în 1959: „Să-și oțărăscă solzii lor de tine”, a fost „întors” la lecțiunea corectă din *Cuvinte potrivite* (1927): „Să-și oțelească solzii tăi de tine”, iar versul 36, care în ediția din 1959 se citește: „Și ne simțeam acasă, în cer, ca-ntr-o odaie”, a fost modificat: „Și ne simțeam acasă, subt cer, ca-ntr-o odaie”.

4. În *Blesteme* versurile 34 și 35, în loc de: „Gâtlejul, de sete/ Să cate scuipat să se-mbete”, se citește, în noua lor „varietate”: „Gâtlejul, fierbinte de sete/ Să cate scuipat să se-mbete”.

5. În *Despărțire*, versul 5 a fost schimbat, și în loc de: „poate mai bate încă momentul de atunci”, se citește: „Poate mai bate încă secunda de atunci”. Și-i mai aud și-acum vocea spunându-mi: „Să schimbăm *momentul*. Momentele sînt prea mari pentru sentimente. Și de obicei momentele sînt istorice. S, zicem *secunda*”. Și așa a rămas...

6. O altă mare modificare a făcut Tudor Arghezi în poezia *Rugă de seară*. A suprimat ultimele trei versuri din strofa întâi și toată strofa a doua (din ed. 1959): „Și-n fruntea mea secată/ Și-n pieptu-mi aiurit/ Te-nfige drept ca o săgeată// Simbolic înfinit/ Te strânge-n chip de fulg/ Și-n mine, lămurit,/ Te răspândește – să mă smulg./ Să cad ca un aerolit/ Scăpat din circuit.” Și a modificat și câteva alte versuri. În loc de: „Descinde-n mine cum descind/ Tenebrele-ntr-un schit”,

mi-a cerut să scriu: „Descinde-n mine cum descind/ Tenebrele în schit”. Versul 17: „Flăcări vaste ce distrug” a devenit: „Flăcări ce distrug”, iar versul 26: „Și mă înghite-ntr-un haos”, a devenit: „Și-nghite-mă într-un haos”.

7. D-na Domnica Theodorescu nu acceptă că *Fabula fabulelor*, din ediția 1959 a devenit în *Scrieri* și mai apoi în *Versuri* (1966) *Fabula*.

Și nu admite nu numai schimbarea titlului, dar nici modificările de versuri făcute de Tudor Arghezi. De parcă s-ar lua, în materie de gust artistic, la întrecere cu ilustrul său părinte. Iată trei modificări din *Fabula*:

a) În ediția din 1959, versul 30 se citește: „Că te vezi, după poreclă, în Esop ca-ntr-o oglindă”. „Târărirea” sunetului o („o oglindă”) l-a făcut pe Tudor Arghezi să schimbe versul: „Că te vezi, după poreclă, în Esop, ca în oglindă”;

b) versul 39 se citește, în ediția din 1959: „El ajuns-o marfă vie și din târg în târg, vândut”, dar în *Scrieri* și în *Versuri* (1966): „El ajuns-o marfă vie și, din bălci în bălci vândut”;

c) versul 64 (ultimul), care în ediția din 1959, se citește:

„Fabula cu care-ncepem ține locul de prefață”, în *Scrieri* și în ediția *Versuri* (din 1966) se citește: „Alte timpuri, alte vorbe, altă lume, altă viață”.

Și așa mai putea da și alte exemple ilustrative despre nepriceperile textologice ale dnei Domnica Theodorescu, despre ridicula d-sale obstinație de a nu folosi nici o *ediție originală* din cele publicate prin colaborarea mea subsidiară cu Tudor Arghezi. Amân pe altă dată neplăcerile unor altor articole pe aceste teme propuse de d-sa. Dar nu mai înainte de a menționa și alte două erori ale d-sale. Una privește titlul poeziei *Logodnă* (din ediția apărută în 1959), devenit prin voința lui Tudor Arghezi, în *Scrieri* și în *Versuri* (1966), *Dragoste*, iar alta dedicația din *Flori de mucigai*: „Domnului Al. Rosetti”, pe care nu am eliminat-o eu, cum pare să creadă strâmb d-na Domnica Theodorescu, ci însuși Tudor Arghezi. La remarcă mea că „profesorul” se va supăra, a replicat prompt: „Dar ce! Și-a făcut cavou în versurile mele?!”. Era, în fond, o replică la frecvențele vizite - într-o vreme - ale „profesorului”, care durau puțin, dar în timpul cărora el verifica prin tot felul de întrebări despre oamenii de odinioară memoria poetului, întrebări directe și uimiri tot atât de directe: „Ce memorie, dom’le! Ce memorie!” Pe Tudor Arghezi îl amuzau aceste examene! Mai bine zis, îi incitau maliția.

G. PIENESCU

am primit la redacție

Cărți

- Constantin Coroiu, *Paralele inegale*, interviuri, Editura Polirom, Iași, 2003, 256 p.
- Amelia Stănescu, *Exaltata juxta aquas*, poeme în română, italiană și germană, Editura Ex Ponto, Constanța și Verlag Radu Bărbulescu München, 2004, 320 p.
- Gustave Thibon, *Diagnostic. Eseu de fiziologie socială*, traducere în limba română de Ștefana și Ioan Pop-Curșeu, prefață la ediția română de Aurelian Crăițu, Editura Echinoc, Cluj, 2004, 148 p.

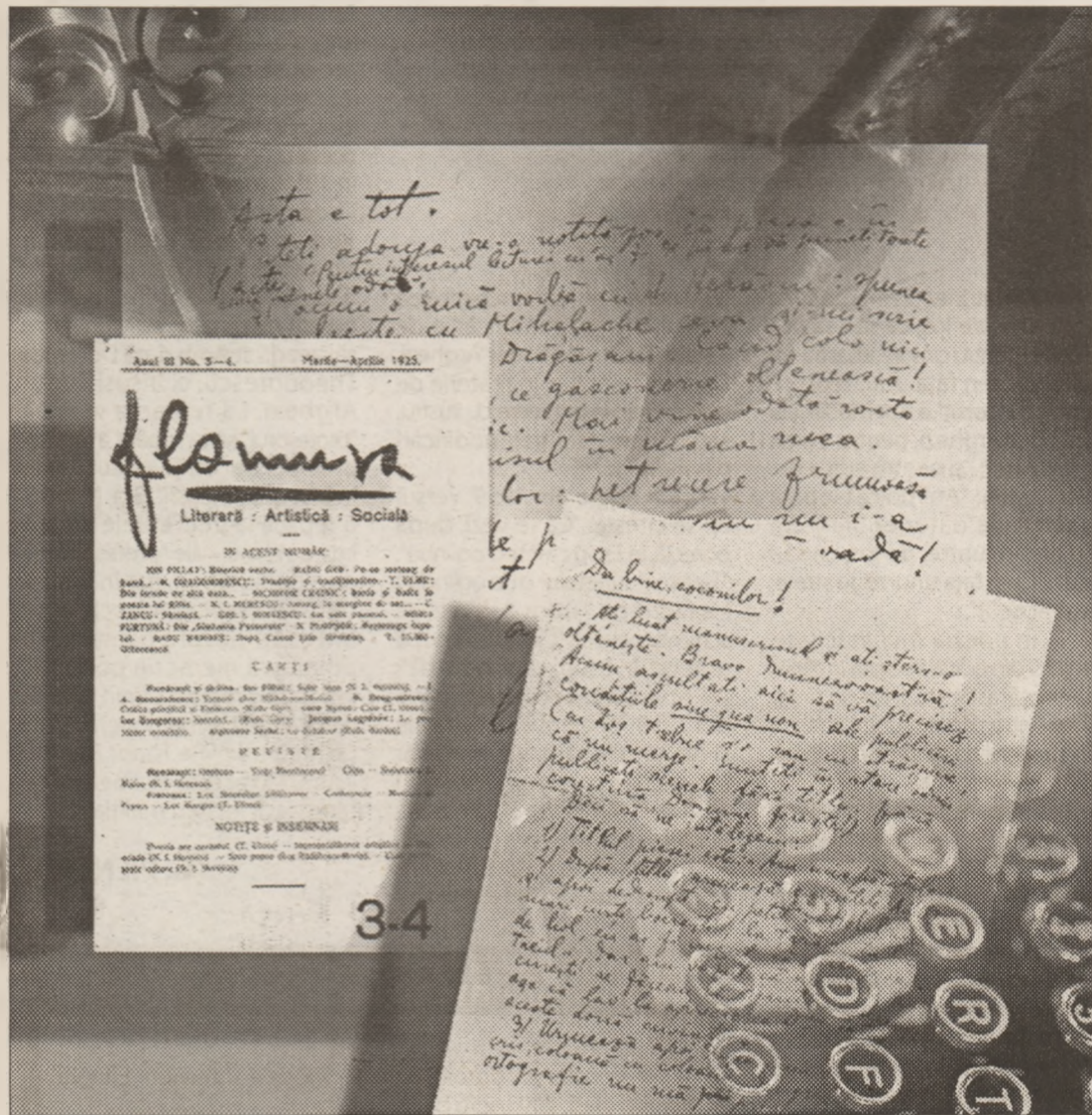
Reviste

- *Euforion*. Nr. 5-6/2004. Revistă de literatură și artă, Sibiu. Redactor șef: Dumitru Chioaru. Din sumar: un interviu cu Mircea Ivănescu, un fragment din romanul *La Belle Roumaine* de Dumitru Țepeneag, o dezbatere despre Universitate la care participă Dumitru Chioaru, Constantin Oprean, Ștefan Borbely, Daniel Vighi, Iulian Boldea, Ion Dur, poezii de Ion Cristofor, Ligia Csiki, Adrian Popescu, reflecții („un furnicar de cuvinte”) de Gheorghe Grigurcu, articole, cronici, eseuri de Andrei Terian, Vasile Chifor, Ilie Guțan, Nicolae Oprea, Alexandru Mușina, Ioan Radu Văcărescu.
- *Kitej-grad*. Nr. 7-8/2004. Revistă a comunității rușilor lipoveni din România. Redactor șef: Nichita Danilov. În acest număr: un interviu cu istoricul Alexandr Varona, un interviu cu scriitorul rus Anatoli Gladilin, poezii de Evghenii Rein, Olga Sedakova, Nichita Danilov.

Restituiri

O scrisoare necunoscută a lui Gib I. Mihăescu

Investigații recente, întreprinse în mai multe arhive și biblioteci particulare din Capitală și din unele orașe din țară, mi-au îngăduit să descopăr un însemnat și prețios material documentar privind biografia, opera și receptarea creației lui Gib I. Mihăescu (n. 1894 – m. 1935), unul dintre cei mai semnificativi prozatori din perioada interbelică.

Cele două ample monografii, închinată autorului arhicunoscutului roman *Rusoaica* și datorate lui Mihail Diaconescu și Florea Ghiță, din anii 1973 și 1984, sunt lacunare, imperfecte și scrise neîngrijit. Ele datează, sub toate aspectele, chiar din anii publicării lor.

Informația de istorie literară e precară, incizia critică e submediocră, iar portretele finale sunt elaborate în stilul *necrotextelor* de la începutul secolului XX.

Monografiile, menționate aici,

scrise grăbit și, uneori, în colaborare, sunt la origine niște pedestre lucrări de doctorat, pe care le-au citit, doar conducătorii, din rațiuni lesne de înțeles.

În ceea ce privește opera propriu-zisă și restituirea ei, ne aflăm într-o nefericită situație încă din 1976, când a apărut primul volum sub îngrijirea total neinspirată a lingvistului și filologului Al. Andriescu, un cunosător, îndoielnic, al creației lui Gib I. Mihăescu, așa cum a probat-o, recent, și criticul literar Ion Simuș în paginile revistei *România literară*.

Aceste sumare și indulgente observații mi-au fost sugerate de relectura celor două tomuri, indigeste, care nu au contribuit cu nimic la cunoașterea, înțelegerea și situarea operei lui Gib I. Mihăescu, din punct de vedere estetic, într-un *topos* ce i se cuvine și pe care cei doi cercetători literari încă nu

l-au găsit.

Și acum misiva, necunoscută, trimisă redactorilor de la revista *Flamura* (1922-1928), în care se consemnează întâia și ultima colaborare a lui Gib I. Mihăescu în paginile publicației craiovene.

Să precizez, încă de la început, că e vorba de publicarea piesei *Am ucis păcatul*, care, în urma unor modificări, esențiale, se va numi *Pavilionul cu umbre* și care, în 1928, cu prilejul reprezentării pe scena Teatrului Național din București, îi va aduce un răsunător și binemeritat succes ca dramaturg. Rolul principal a fost încredințat artistei Maria Ventura, societară a Comediei Franceze.

Misiva, pe care o transcriu aici integral, conține informații de toată însemnătatea.

Nicolae SCURTU

[Drăgășani, 13 aprilie 1925]
Da bine, coconilor!²

Ați luat manuscrisul și ați șters-o oltenește. Bravo dumneavoastră! Acum ascultați aici să vă precizez condițiile sine qua non ale publicării (cu d[umnea]v[oa]s[tră] trebuie s-o iau cu strășnicie, că nu merge. Sunteți în stare să-mi publicați scenele fără titlu, fără corectură, Doamne ferește!).

Deci să ne înțelegem:

1) Titlul piesei este: „Am ucis păcatul”,
2) După titlu, urmează cuvintele: Actul I și apoi dedesubt cu petit: «Holul unei mari curți boierești, la țară». În loc de hol, eu aș fi crezut că merge «antreu», dar am văzut că cei de la București se făceau că sunt nedumeriți, așa că las la aprecierea d[umnea]v[oa]s[tră] între aceste două cuvinte.

3) Urmează, apoi, după cum e pe manuscris, coloană cu coloană, dar greșelile de ortografie nu mă privesc pe mine, ci pe d[umnea]v[oa]s[tră].

Manuscrisul ce vi l-am dat e o transcriere făcută de un frate al meu, mic licean, iar d[umnea]v[oa]s[tră] n-ați binevoit să veniți a doua zi, ca să vedem ce e de îndreptat într-însul (mai ales că pot fi și unele cuvinte, pe care el le va fi citit greșit și le-a transcris la fel; vedeți ce va să zică Sturm und Drang!)³.

În sfârșit, acolo unde vi se pare un nonsens – vorbesc de apropierea de cuvinte, căci așa d[umnea]v[oa]s[tră] toată piesa vi se poate părea un nonsens – puteți să schimbați.

4) Vă autoriz[ez] să publicați până la scena [a] 5-a inclusiv – și mi-e indiferent, dacă publicați totul odată sau 2-3 scene odată și 2-3 scene altă dată. În orice caz de la scena [a] 6-a inclusiv încolo – verbotten⁴ – Scena [a] 5-a e scena când Ilarie rămâne singur. Cred că aici nu mai e nevoie să mai insist.

5) Imediat ce se culege și se fac corecturile, vă rog să-mi trimiteți manuscrisul, de care am mare nevoie.

Asta e tot.

Puteți adăuga vreo notiță jos că piesa e în 4 acte. Pentru interesul lecturii eu aș fi de părere să puneți toate cinci scenele odată. Și acum o mică vorbă cu d[omnu]l Herescu: spunea că vorbește cu Mihalache⁵ ceva și-mi scrie «numaidecât» la Drăgășani. Când colo nici un semn. Măi, ce gasconerie oltenească! Nu face nimic. Mai vine o dată roata să se fie manuscrisul în mâna mea.

Și acuma d[omni]lor, petrecere frumoasă și un număr de Paști cum nu i-a mai fost dat Olteniei să vadă! J'avons l'honneur.

Gib I. Mihăescu

P.S.

Apropo – Persoanele până la scena [a] 5-a incl[usiv] se numesc: Ilarie, Ifrim Mihuț, Doica.

Vă rog însă să nu le puneți cum se obișnuiește în șir la începutul piesei. Piesa e așa scrisă, în așa fel că se poate vedea foarte ușor numele lor din cuprinsul ei.

Numele personajelor la începutul fiecărei replici, eu cred că ar trebui scris întreg. În orice caz, la primele replici, de fiecare dată, când intră câte un personaj nou, numele acestuia trebuie scris întreg. În colo faceți cum credeți. Cu bine, după Paști.

[Domnilor de la revista „Flamura”, Bulevardul Carol 69 (bravos!), Craiova. Recomandat – Gib Mihăescu, avocat, Drăgășani].

Se impun, la final, unele precizări de istorie literară. Piesa *Am ucis păcatul*, având în subtitlu – *Fragment* – s-a publicat în revista *Flamura*, 3, nr. 3-4, martie-aprilie 1925, p. 95-105 și radiografiază, cu inteligență, aspecte privind infidelități conjugale și păcate inacceptabile.

Sugestiile lui Gib I. Mihăescu din această misivă au fost respectate întocmai de către Radu Bardeș, unul dintre redactorii revistei *Flamura*, care i-a tipărit numai actul întâi, cuprinzând cele cinci scene, menționate *ultimativ* în epistolă. (N.S.)

Note:

¹ Localitatea și data s-au stabilit după ștampila poștei din Drăgășani.

² Aceștia erau Radu Gyr, N. I. Herescu, N. Plopoșor, Ion Horia Rădulescu, Traian Păunescu-Ulmu și Radu Bardeș.

³ „Furtună și avânt”, mișcare culturală și literară ce s-a manifestat la sfârșitul secolului al XVIII-lea în Germania.

⁴ *Verbotten* – interzis.

⁵ N.I. Herescu (n. 1906 – m. 1961), poet, prozator, specialist în cultura latină și greacă. Autorul unei opere încă necunoscute.

⁶ Mihail Dragomirescu (n. 1868 – m. 1942), critic și estetician literar. Insuficient cunoscut chiar de specialiști. Prietenii îi spuneau *Mihalache*.

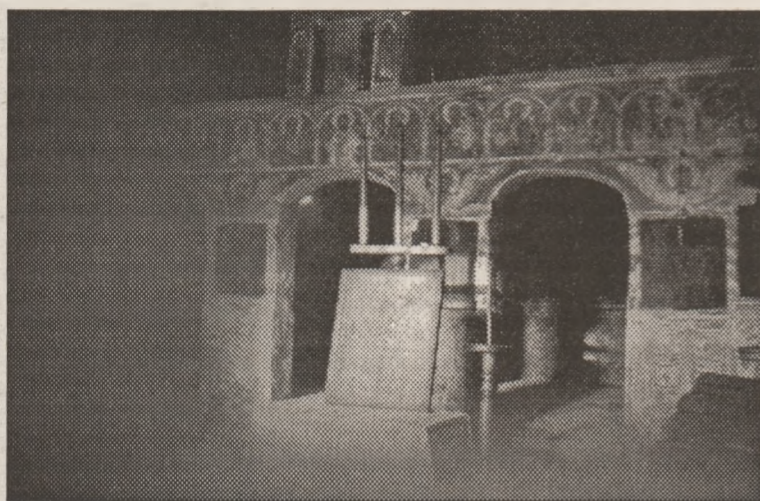

actualitatea

prepeleac
de Constantin Toiu

Facerea (II)

e este, iarăși, sublim, e că acesată Creație, care ar fi fost *dictată* de către Divinitate, aparține de fapt Omului, și că tocmai el, făcut din lut și din foc stelar, este autorul anonim, în felul în care umilii gramatici medievali, de odinioară, trudind cu zecile de ani la redactarea unei cronică, în cele din urmă îl iscăleau sub ea pe Seniorul locului, ca *Autor*, cu toate că despre *acesta se zicea că nici nu știe carte...* Vorba lui Arghezi: *Cât e Dumnezeu de mare, n-are nici trei clase primare, orișice învățacel, știe mai multe ca el...* Zămbind în înalături, Atotștiutorul lăsa să treacă de la Sine...

Orice ar fi, trebuie să recunoaștem că ne aflăm în fața unui Meșter tăcut, tenace, perfect... Și că n-ar exista nimic Exterior - *Deus sive Natura* - Dumnezeu sau Natura, cum spunea Opticianul din Amsterdam, divinitatea fiind firea întreagă, fără alternativă.

Limba în care a fost scrisă *Biblia* este desăvârșită. Ca toate traduceri ei, din ebraică, greacă, latină, din latina vulgata, de pildă ca *Vechiul Testament* tradus în engleză din aceasta din urmă între 1609-1610 la Nouai, Franța, de unde versiunea denumită *Biblia Douay*. Vechea prejudecată catolică, ținta Reformei, că Sfânta Scriptură nu poate fi transmisă și bine înțeleasă decât în latină, subzistă și acum. Deși Luther, Anglia și restul Europei, prin marii ei teologi, arătaseră că adevărurile lui Dumnezeu trebuie comunicate tuturor neamurilor în limbile lor naționale, ceea ce astăzi ni se pare absolut normal. Dar, chiar și-așa, naționalizată, pe drept cuvânt, cu trecerea timpului, limbile în care s-au produs tălmăcirile se învechiră și ele, devenind greu de urmărit,

chiar și de cărturari temeinici. Nu mai spun ce greu le vine cititorilor de rând ai jurnalisticii populare, ... ai unui EVZ, să spunem, ori populațiilor băștinașe din oceanul Pacific.

M-am gândit, așadar, că pentru cititorii de rând de azi, o *Facere a lumii pe înțelesul tuturor*, - în felul în care se cerea înlocuirea latinei oficiale, mai greu de citit pentru omul simplu, deprins cu germana, cu engleza, vorbite la vremea aceea, - ar trebui folosită o limbă cât mai curentă, în genul *latinei vulgata* de altădată, chestiunea rămânând în fond aceeași. O relatare a sfintei Biblii cu vorbele noastre de azi, respectând cu strictețe sensul, cu toată rigoarea. Câteva fragmente, de probă...

Pământul abea făcut, scos la iveală dintre oceanele întinse, nu avea pe el nici urmă de verdeață. Iar Domnul, văzând aceasta, trimise peste el o ploică binefăcătoare, verdeața și tot felul de pomi rășăriră, iar Dumnezeu se gândi ce se gândi și luă nițică țărână, o frământă bine, făcu pe om, pe urmă, o făcu și pe femeia lui, zicându-le Adam și Eva. Iar cei doi încă erau goi pe vremea aceea și nu se rușinau deloc unul de altul. Era cam pe vremea când Dumnezeu, după ce îi luase cu El și le arătase tot ce făcuse, îi duse și la Pomul cunoașterii binelui și răului, care se nimeri a fi un măr, - și să nu se atingă de el, fiindu-le strict interzis. Șarpele, însă, primul politician al lumii, care era un șiret și-un prefăcut, ispiti pe Eva, aceasta, curioasă, ca orice femeie, a mușcat din mărul oferit, și de aici începe drama. Că Domnul, plimbându-se prin rai, într-o dimineață răcoroasă, și văzându-i că se feresc de El, rușinați, îi întreabă sever - dar de unde știți voi că sunteți goi?... Bucluc mare. ■

Sufixul -*giu* (cu varianta -*angiu*) a intrat în limba română prin împrumuturi din turcă, într-o epocă de influențe puternice, ajungând destul de repede să fie un element productiv, atașat unor baze românești mai vechi sau mai recente pentru a crea noi nume de agent. Îi recunoaștem prezența în multe numele ei de meserii - atît cuvinte cu „culoare locală” balcanică, evocînd o lume trecută - *tulumbagiu, bostangiu, harabagiu, herghelegiu, toptangiu, bragagiu, lustragiu* -, cît și termeni curenți, neutri - *geangiu, tinichigiu, macaragiu, barcagiu, camionagiu*. În texte de acum cîteva decenii apar și alte denumiri care au avut mai puțin succes - de exemplu *confectionagiu*. Ca multe alte elemente turcești, sufixul a devenit un mijloc expresiv de marcarea a ironiei și deprecierei. Unele cuvinte care îl cuprind au intrat în sfera peiorativului prin evoluție semantică (de tipul *mahalagiu*, inițial desemnare neutră pentru locuitorul *mahalei*), altele au fost construite de la început cu intenție ironică (tipul *duelgiu*). Despre -*giu* au scris Lazăr Șăineanu (*Influența orientală asupra limbii și culturii române*, 1900), Alexandru Graur, în 1939 (cu explicații etimologice și o listă bogată de cuvinte), Iorgu Iordan, în *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, 1943 (cu numeroase exemple de creații din presa anilor '30) și mulți alții. Iordan constata că „împotriva așteptărilor, acest sufix, care, prin originea lui turcească, pare a ne trimite la o lume oarecum îndepărtată, este neobișnuit de viguros”; lingvistul observa și „predilecția pentru teme recente” a sufixului, explicînd-o prin efectul stilistic de contrast accentuează ironia. Din creațiile timpului, unele s-au dovedit efemere - *actagiu, bombagiu, declamagiu* -, altele s-au impus și au pătruns în dicționare: *biliargiu* sau *calamburgiu* sînt înregistrate în DEX.

Sînt mulți termeni în -*giu* (împrumuturi din turcă sau formații pe teren românesc) cu valoare de epitet depreciativ: *scandalagiu, cusurgiu, damblagiu, palavragiu, pomanagiu, chilpirgiu* etc.; foarte adesea elementul negativ era deja prezent în cuvîntul de bază (*scandal, cusur, dambla* etc.), uneori el e fost produs de derivare: *fustangiu*. În prezent pare mai accentuată valoarea peiorativă a variantei -*angiu* a sufixului (desprinsă din cuvinte în care baza avea finala -*an*: *bostangiu, cazangiu, toptangiu*), prezentă deja la *moftangiu* descris de Caragiale, dar și în destul de vechile *baftangiu, fitangiu, chiulangiu*. Studii din anii '30 menționează cuvintele argotice *pilangiu, caftangiu, caramangiu* ș.a., rămase în circulație pînă azi („Recunosc, sunt un *pilangiu*”, *agonia.ro*; „eu am fost în tinerețe *caftangiu* de cartier” - *cafeneaua.com*). Fiecare nouă creație de acest tip întărește modelul, accentuînd conotațiile negative ale sufixului.

Rămîne de stabilit care e productivitatea actuală a sufixului -*(an)giu*. Ea pare a fi destul de ridicată în limbajul familiar, mai ales în crearea unor formații ad-hoc în stilul jurnalistic: *mapagiu* „cel «cu mapa»; birocratul care nu muncește”, în titlul „*Mapagiii*” (*România liberă* 2739, 1999, 1). Dicționarele de argou din ultimul deceniu cuprind o serie de formații noi, expresive sau „tehnice” - *gargaragiu, drogangiu, tablagiu, șustangiu, tirangiu* etc. *Gargaragiu* e un cuvînt mai vechi în registrul familiar (dar nelngregistrat de dicționarele generale); aproximativ sinonim cu *palavragiu* (*gargară* = vorbărie inutilă, produsă adesea cu intenția de a înșela), îl găsim destul de des în comentarii politice: „Ce mi-a plăcut la dumnealui: nu e *gargaragiu*” (*vlg.sisnet.ro*, arhiva 2000); „oamenii au o înțelegere greșită, considerîndu-i pe parlamentari niște salariați, niște *chiulangii* sau niște *gargaragii*” (*lumeam.ro*, nr. 8, 2000). *Drogangiu* este cu siguranță

recent și nu pare foarte răspîndit („ei sunt pe post de «păpușici dulci», de fapt niște *drogangii* și incuți...”, *FanClub Forum*). În a doua jumătate a secolului XX a intrat în circulație *tablagiu* - format de la *tablă*, material al însemnelor (treselor) de grad -, termen prin care era desemnat ironic un subofițer din armată sau poliție: „Se lega de ei, ca de noi, orice *tablagiu* voia?” (*Expres magazin*, 28, 1991, 2); „Orice *tablagiu* va putea să-și șteargă bocancii cu fața noastră de masă” (*Academia Cașavencu*, 8, 1991, 8). *șustangiu* (de la *șustă*) și *tirangiu* (de la *tiră*) sînt înregistrate în *Dicționarul de argou al limbii române*, de Nina Croitoru Bobărnice (1996, 2003), cu sensuri similare: complice, ajutor al unui hoț. Să amintim că derivatul feminin de la substantivele în -*(an)giu*, nu totdeauna în uz, dar ușor de produs, e format cu sufixul -*oaică*: ale cărui conotații peiorative sînt și mai accentuate: *chiulangoaică, scandalogioaică* etc.

Un derivat recent, ingenios și sugestiv - *clipangiu* - e, foarte probabil, o creație personală (am găsit-o

păcatele limbii
de Rodica Zafiu

„Clipangiu”

în cronicile lui Alex Leo Șerban și Mihai Chirilov), dar care urmează regulile de formare și tendințele stilistice generale: „În rest, De Palma se dovedește ce-a fost întotdeauna și nu ne dădeam seama: un *clipangiu ratat*” (articol reprodus de *cinemagi.ro*); „se dă regia pe mîna unui *clipangiu* la modă” (*observatorcultural.ro*). *Clipangiu* ilustrează perfect capacitatea sufixului -*angiu* de se atașa unor baze neologice, de a rămîne fidel unuia dintre sensurile sale de bază (indicator de profesie) și mai ales de a marca ironia și deprecierea: autorul de clipuri nu pare a fi, din perspectiva criticului de film, idealul de regizor. ■

„Eu personal nu scriu ca să-mi înduioșez cititorul și (sper eu) nici ca să-i strecor o autoficțiune care m-ar avantaja (geniu inspirat, amant ardent, cutie de rezonanță a suferințelor lumii sau mai știu eu ce demiurg, brrr...)“

Dinu Flămând

ALȘ: Ai fost de curând în România, ca invitat al Uniunii Scriitorilor, și ai participat, în stilul tău, serios, solemn, discret ironic, la diverse manifestări publice. Prezența ta m-a flatat, dovedindu-mi că viața noastră literară trezește interes, chiar și pentru cineva stabilit în Franța. Acum ești din nou la Paris și comunicăm (explicația e destinată cititorilor României literare) prin e-mail. Cum se văd lucrurile de acolo? Ce ecou are viața literară din România la Paris?

D. F.: Aș fi tentat să spun de la bun început că nu are nici un ecou, nu se vede. Dar un colocviu internațional precum cel de la Neptun începe să deplaseze sursa acestei lungi eclipse, de care în bună măsură e responsabilă imaginea confuză lasată în exterior chiar de România. Pe de altă parte, nu vreau să fiu nedrept față de cei din țară, puțini, editori francezi care se încumetă să publice autori români contemporani. Zilele trecute m-am dus special la cea mai mare librărie FNAC din Paris să număr câte nume de români figurează în ofensiva de toamnă a editorilor, care au lansat numai în luna septembrie peste o mie de titluri noi în beletristică! Sînt mai puțini decît degetele de la două mîini, și asta dacă binevoim să numărăm reeditări din plutonul Eliade, Cioran, Panait Istrati... Iar noutăți absolute: o carte despre Dracula, scrisă de Matei Cazacu, o alta despre moroi și rituri de înmormîntare din Oltenia, semnată de Ioana Andreescu, o șarmantă carte de bucate de Radu Anton Roman, plus o antologie de poeme ale subsemnatului, într-o colecție bilingvă a Editurii La Différence. În schimb autorii unguri, croați, sîrbi, albanezi, polonezi, cehi, ca să nu mai vorbim de omniprezenții ruși (care vor fi și invitații de onoare în primăvară la Salonul cărții) se etalează copios pe numeroase zone tematice. În concluzie, dacă României i se recunosc virtuțile economiei de piață, afirmarea ei literară și în general culturală rămîne în afara Europei. Cine știe unde.

– Dar viața literară franceză cum ți se înfățișează? Este frenetică, așa cum mi-o imaginez eu de la București, sau agonizează? Este înregistrată de conștiința publică sau trece neobservată? Care sînt vedetele

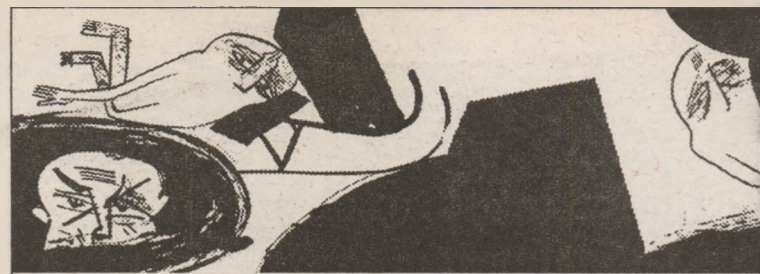
momentului? Care sînt discuțiile cele mai pasionante?

– Întrebările unui critic mă îndeamnă înainte de toate să definesc conceptul. Dar o expunere în doar cîteva cuvinte e imposibilă. Prin „viață literară” francezii înțeleg tot ceea ce apare la un moment dat în librării sau prin nenumăratele reviste, tot ceea ce se manifestă în timpul literelor prin lansări de carte, colocvii, conferințe, tîrguri de carte (cu ceremonialul venirii editorilor din provincie la Paris, dar și cu orgoliul de a deplasa centrul în alte localități, inclusiv într-un sat, al cărui nume îmi scapă, care supraviețuiește fiindcă a devenit o curiozitate absolută a Franței – are anticariate și saloane de lectură aproape în fiecare casă și atrage amatori din toate departamentele învecinate), saloane ale poeziei sau ale bibliofiliei, cafenele literare sau filosofice pe teme dinainte alese, întâlniri literare de tradiție (la Rodez, la St. Malô etc.), comasări de edituri sau apariții timide de noi case de editură, ce nume s-a mai vînturat prin suplimentele literare ale cotidianelor sau în cele cîteva emisiuni literare la diverse posturi de radio și de televiziune (în condițiile în care numai debutanții în roman, în această lună septembrie, erau 121, record absolut), care scriitori, în urma unui mare succes, sînt recuperați peste noapte și apar în emisiuni tv. de maximă audiență pentru a-și da părerea în toate cele; cine cu cine rivalizează pe listele finale ale principalelor premii literare din toamnă, premii ce pot decide definitiv (inclusiv bănește) asupra carierei unui autor, ce scriitori străini sînt programați, într-o cadență frenetică, să dea autografe prin librării, ce idei sînt la modă și definesc pînă și modul de prezentare a cărților în cele cîteva librării de maxim rafinament. Mă opresc aici. Răspunsul trebuia să fie mult mai succint. Viața literară franceză este o frezie continuă pentru care ai nevoie de mai multe vieți. Mulți ți pîng de milă literaturii franceze de astăzi. Se înșeală amamic. Iar dacă editorii înșiși, ca și numeroși autori, au motive, deseori, să denunțe procesul de gigantism care duce la comasarea editurilor și la anumite situații de monopol în distribuție, nu e mai puțin adevărat că rezistă

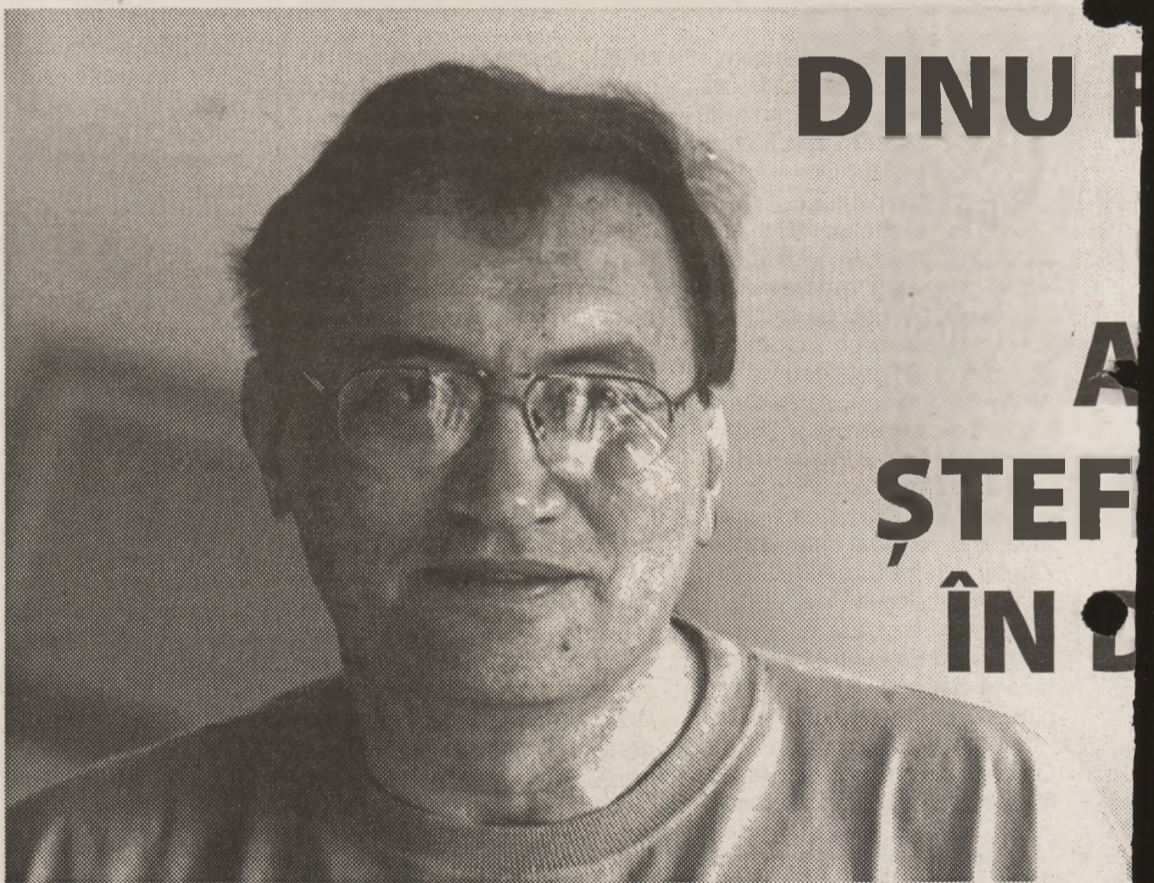
cu succes și atîtea mici edituri, uneori aproape artisanale, care propun o nouă traducere (mai „verde”) a poemelor erotice de Catul, cu text bilingv, o nouă serie de ficțiune japoneză sau nord-africană, o nouă colecție balcanică ș.a.m.d. Ceea ce înseamnă că există un public avid de această diversitate, acea categorie de cititori pe care-i găsești, de pildă, în librăria La Hune (Cartierul Latin) pînă la miezul nopții, inclusiv duminică. Iar faptul că literatura scoate periodic în față „vedete” (Huellebecq, Amélie Nothomb, Christine Angot, Camille Laurens, Antoine Volodine sau mai știu eu cine), care își dispută avanscena cu rockeri și actori ai marelui public ce ignoră orice lectură, este spre cinstea ei. Și încă două observații esențiale. Actualitatea literară franceză își „reciclează” periodic clasicii și modernii, așa încît o ediție masivă de aproape 1 800 de pagini

acestui an, pe la diversele castele și conace unde poposise infatigabila prozatoare și amantă absolută de poeți, compozitori și pictori. Mai trebuie spus că viața literară în Franța pune pe același plan traduceri cu operele autohtone, un fel de a zice că prin aceeași fereastră se privește spre întreaga lume, așa încît apariția tardivă a „jurnalului” lui Leopardi sau o nouă traducere din *Ulysse* de Joyce își dispută înțietatea cu un nou roman lansat la Paris de Lobo Antunes sau Jim Harrison, în competiție cu romanele autohtone (deboșa e în continuare la modă, vezi succesul romanului *Partouz* de Yann Moix), ignorînd în același timp, regește, faptul că în topul vînzărilor se află, și aici, Dan Brown cu incodificabilul său *Cod da Vinci*, sau o nouă producție din seria spiritualității soporifice fabricată de un Coelho.

și înainte să fi luat eu drumul spre Occident. Dacă mă gîndesc bine cred că deja tăiam cu această a firavă mămăliga în patru în discuții cu viitorii cenacliști de luni, și gravitau la început prin preajma revistei *Amfiteatru* unde eram eu slujbaş. Și cred că eram și eu entuziasmat în deobște de latura neconformistă a acestei energii, ușor dezabuzată ce te îmboledea să dai cu tifla în manieră „post”. Încă nu venise vremea afirmării depline pentru această postumitate «à la roumaine». De generațiile și promoțiile, atît de abuziv confiscate mai apoi de taxinoncriticilor, puteau citi laolaltă și amestecate cele dintîi texte ale generației *beat* care pătrundeau tardiv în România, odată cu primele texte ale tîrziu ajunse pe la noi, ale poeziei „canibal” brazilieni sau în concomitență cu receptarea primilor deconstructiv francezi, fără să fie nimeni exclus. Trăia

interviurile „r

DINU F

A
ȘTEF
ÎN D

din Artaud devine eveniment al sezonului (sînt puse pentru prima dată împreună textele revoltei sale iremediabile din anii 46-47); după cum reeditarea unor cronici mai puțin cunoscute ale lui Mauriac trimite pe toată lumea în perioada confuziilor tensionate din deceniul al cincilea al veacului trecut, prilej să primești și reverberația verbului magnific al acestui magician care vedea în redescoperirea lui Mozart „consolarea unui copil” dăruită erei atomice și concentraționare. Aniversarea unui sfert de secol de la moartea lui Foucault a stîrnit, de asemenea, o emulație incredibilă; ca și bicentenarul George Sand, de altfel, devenit sursă de turism cultural ce a adus în Berry zeci de mii de turiști, pe tot parcursul

– Din tabloul atît de cuprinzător și... vivanț pe care îl faci vieții literare franceze lipsește orice referire la postmodernism, curent literar considerat de unii, în România, o manifestare ultimă și supremă a artei scrisului, un fel de sfîrșit al istoriei literaturii. Dacă postmodernism nu e, nimic nu e – pretind adepții curentului, repetînd această idee, fără să obosească, de aproape un sfert de secol. Pe cine obsedează, azi, postmodernismul în Franța? Într-un articol publicat în România literară foloseai fugitiv termenul de «hipermodernism». Ce se înțelege prin «hipermodernism»?

– Am mai vorbit despre acest «ism» suprem și nu aș vrea să las impresia că mă obsedează. Cuvîntul se vehicula

deci, aproape toate generațiile confundate (cu condiția să fi mîna pe carte), un fel de ură recuperare modernistă ce trecea să colmateze, de urgență, golul ignoranței cauzată de izolarea noastră în Europa. Abia ieșiserăm din structuralism ce făcuse deja victime (universitare, dar și publicațiile de cultură – vezi galimatias vehiculat torențial de snobism literar al epocii) și nu mai aveam să ne lăsăm confiscați de nouă „metodă”, nu mai puțin auto-decît cea marxistă. Bucuria de a fi în mîna traducerilor unor creații o mare diversitate (iar rareori și și texte în limbile de origine) era contagioasă decît penitența culturală îndemnată de textele teoretice, în

„Anieii literare”

de postmodernismului, și ele deja existente în epocă. Practic, cel puțin în poezie, toate generațiile receptau experiențe de discurs neînțelese încă atunci în România, inclusiv cursul speranței zero, prozastic și minimalist, ironic și bășcălios de care s-au lăsat magnetizați cei mai tineri. Era o experiență literară multiplă, care se situa, în sfârșit, la anumite cote de emulație atinse doar în glorioasa mitificata noastră epocă interbelică. În acel elan nu avea nici o etichetă încă nu manifesta complexul de inferioritate tipic românesc: cel al imitației tardive.

Abia mai târziu am realizat că talinacee aberante au ieșit din cubatoarele teoretice și universitare, încălzite la roșu, în care fuseseră virite, în noi, ouăle conceptului de postmodernism. Am constatat că nu poate devenise un « must » teologic și un criteriu de promovare

în « generația 80 » o obsesivă raportare la ele și la istoria literaturii în general, de care n-aș zice că s-au delimitat atât de categoric), au pretins peste noapte că nu literatura i-a determinat ci...socialul! Și că numai ei ar fi descoperit socialul sau, mai nou, realitatea dezabuzării postideologice. Predecesorii au fost taxați imediat de manierști sau calofili care întorseseră spatele realității socialiste jalnice, ocupați exclusiv de futille probleme de stil, în vreme ce condotierii postmodernismului rămăseseră singurii, chipurile, să sape cu furia lor strict instinctivă la temelia comunismului. E un proces de intenție patent și o gravă detumare a însăși naturii ficțiunii. Discuția serioasă, ce ar trebui să înceapă prin a pune întrebarea cât mai credem în literatură și de ce (sau: unde ne aflăm? — vezi severul bilanț făcut de Culiuanu), este coborâtă, iată, la nivelul

eu care la Paris mă văd alungat de toți negustorii de prune, când îmi înfig fără jenă mâinile prin grămezii, doar, doar voi da de o prună cu gust de prună și nu de vid semantic. Deci jos cu estetica (cuvânt detestat și de comuniști), jos cu modernismul, jos cu tot ceea ce a fost. Se creează un fals antagonism literar între moderni și postmoderni fără ca cineva să se întrebe dacă el există efectiv și în societatea românească de astăzi. Prin alte părți, atunci când se vorbește despre emanciparea individului postmodern de sub tutela instituțiilor (inclusiv instituția statului), se propun analize aplicate la câmpul social general. În România, instituțiile încă dețin imense puteri premoderne. Agricultură românească a revenit la tehnologiile și la unele relații aproape feudale. În familie se întărește sistemul clanic. Individul nu este chiar atât de rupt de tradiții pe cât s-ar crede, chiar

„Cititorul este nemilos. El nu ia în considerare speranțele sau iluziile pe care le investești în scris; pentru el contează numai rezultatul. Dacă o carte îl plictisește, nu se lasă îndulțat de devotamentul scriitorului față de literatură...”

Alex. Ștefănescu

ĂMÂND

EX. NESCU RLOG

cială, ba chiar temeiul unor comunicări (prin manualele de natură atât de abuziv de subiective). Mi s-a explicat, mai târziu, că în care nefericită provincine încă restituită României, a fi postmodernismul a fi un bun român sau a demarca de clasa ignarilor de Moscoviți. Bravo acestui cuvânt-ză, dacă rezistă la asemenea reproșez și nici nu cred că el ar ea contagios pentru acei dintre deja vaccinați cu atâtea alte isme emice. Numai că tinerii modernști de la noi, care își scriseră primele texte cu ochii țiti tocmai spre compozițiile demne precedente și rvinseră să nite (ca dovadă că predomină

resentimentelor naționale recente. Nu ai fost postmodernist? Aferă! Culmea este că postmodernismul literar românesc arată, în bună măsură, o obsesie estetizantă și chiar conformistă mai îngroșată decât prin alte părți, inclusiv în variantele lui recente, „fracturiste”, care pun la colț estetica. Un soi de instinctivism ce conține propriile lui dogme de stil în chiar simularea absenței de stil. Las că aberația de a dori să ostracizezi estetica nu trece neobservată nici pînă la colț. Compoziția literară din care lipsește virtutea ei principală ce o face expresivă, adică elaborarea stilistică specifică, și situarea într-o concepție despre frumosul estetic, ar fi ca o prună fără prunicitate. (Dar poate că nu dau cel mai bun exemplu,

dacă proletarizarea eșuată a țărănilor a tulburat vechile repere. Cum putem vorbi de dispariția unor mari obiective colective, odată cu dispariția marilor ideologii, când în România nimic nu pare a fi mai urgent decât proiectul construcției Catedralei Mîntuirii Neamului! Oare este literatura postmodernă română avangarda dezabuzării și a pierderii oricărei credințe (nu doar de natură religioasă) ce urmează să se instaleze? Iar consumismul de masă și hedonismul egoist, trăsături importante ale unei societăți postmoderne, sînt ele efectiv caracteristici definitorii ale săracei societăți românești de astăzi?

Numai în România postmodernismul a ajuns un fel de șperaclu sau cale de acces spre societatea

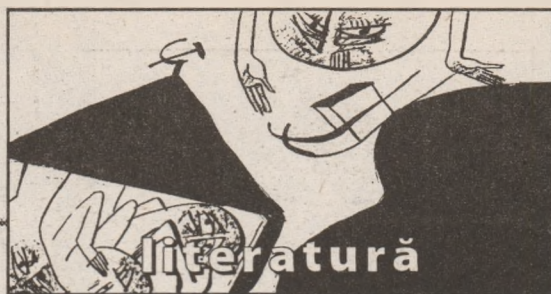
„branșată”, în timp ce inexistența unei societăți de consum postmoderne e bătătoare la ochi. Niciodată în Franța, una din patriile conceptului, unde conțiuă să fie publicate cărți pe această temă, postmodernismul nu a avut un impact larg și nici nu a fost extrapolat. Limitele și caracterul prea vag ale postmodernismului au fost repede depistate de gînditorii serioși precum René Girard sau Cornelius Castoriadis. Gilles Lipovetsky afirmă că am fi trecut deja în etapa „hipermodernă”, fenomen la scară mondială în care constatăm tendința revenirii la anumite sentimente și valori tradiționale: valorizarea iubirii, indignarea morală față de catastrofele produse de puterile politice sau economice transnaționale, tendința tot mai evidentă de sociabilizare etc. Materialismul și cinismul, ce păreau să fie armătura postmodernismului, nu au cîștigat definitiv. Un nou umanism și o rezonabilă doză de „optimism” sînt posibile. Ca indivizi umani dominați și de euforii și de teama de moarte, nu am călătorit prea departe de la postmodernismul. Dispariția frontierelor care făceau dificilă comunicarea în timp și spațiu nu ne-a ușurat afirmarea personalității, ci ne-a complicat-o. Iar noua libertate nu ne-a simplificat raporturile cu sentimentul tragic al vieții. Dar asta este o altă discuție.

— *Îmi place acest sarcasm elegant al tău, pe care îl practici, în ultimii ani, nu numai în eseistică, ci și în poezie (unde ia forma unui sarcasm metafizic). Cum ai ajuns la această atitudine? Care a fost evoluția ta ca scriitor? Ce experimentezi în prezent? Unde vrei să ajungi cu scrisul? Și, înainte de toate, mai contează scrisul pentru tine atât de mult cum conta pe vremea cînd ne-am cunoscut, în 1970?*

— Am să încep cu sfîrșitul întrebării. Literatura este tot ceea ce pot să pun eu mai bun în viața mea. Nu spun că este mai importantă decât, să zicem, relația mea umană cu cei apropiați sau decât relația mea anamnezică cu cei dispăruți. Eu am încercat și am reușit să-mi scot literatura din viața cotidiană vreme de câțiva ani laolaltă. A fost oribil. Nu am cîștigat nimic în plus. Mă privam

de bogăția acestui mister ca și cum aș fi decis să devin surd la *Requiemul* lui Mozart numai ca să pot auzi mai bine infernul sonor al mașinilor de pe stradă. Există mai multe momente de cumpănă în viața fiecărui artist. Scriitorul are tristul privilegiu de a fi obligat, de fiecare dată cînd pune primul cuvînt pe o pagină albă, să se întrebe dacă acesta va reuși să decoleze și dacă nu cumva este excesiv de presumptuos să pretindă că el are de spus ceva. Scriitorul se naște de mai multe ori din propriile sale îndoieli, cu atât mai greu, de fiecare dată, cu cît viața socială îl poate obliga să facă diverse negoțuri, în paralel. Trist este pentru mine să constat că mulți dintre cei cu care pornisem la drum, cu cîteva decenii în urmă, au rămas numai prin negoț. Nu profită de incredibilul cadou făcut generației noastre: dispariția cenzurii, recîștigarea libertății. Dacă am „evoluat” în comparație cu ceea ce eram înainte de a-mi părăsi țara, atunci poate că este vorba de un proces interior ce mă ajută mai bine să identific bucuria de a fi. Iată de ce nu mă consider un sarcastic, deși unele accente de disperare sau cruzimea autoscopiei ar justifica, pe alocuri, și această impresie. Mă întreb, Alex. Ștefănescu, unde vreau să ajung cu scrisul. Fiecare vers al meu vrea să răspundă la această întrebare. Să nu crezi că mă laud, că pozez în Prometeu în lăntuit de Caucazul inexprimabilului. Îmi cunosc limitele și încerc doar să le depășesc propulsat de un soi de lene alertă. Experimentez deci o iluzorie dilatare a timpului, în oazele de atemporalitate pe care care ajunge să le decreteze poezia. Cînd pătrunzi în interiorul acestei fenomenale libertăți din care se alimentează energia imaginativă a creației poetice ești, probabil, în starea de beatitudine și de generozitate față de întreaga lume pe care numai yoghinii cei severi o mai cunosc, acei *digambara* înveșmîntați doar cu spațiul. Eu caut simplitatea cu care să-mi fac părtaş pe cititor la această experiență, fără să-i propun vreun pact mistic, izoteric sau de castă. Vreau să vedem împreună luminile, poate și fiindcă ne vine greu să acceptăm cît de tragică este viața.

(continuare în pag. 18)

(urmare din pag. 17)

AI.Ș.: Este o confesiune impresionantă. Înțeleg, acum, ce înseamnă literatura pentru tine. Dar cititorul este nemilos. El nu ia în considerare speranțele sau iluziile pe care le investești în scris; pentru el contează numai rezultatul. Dacă o carte îl plictisește, nu se lasă înduișat de eventualul devotament al autorului față de literatură, de sacrificiile pe care acesta le-a făcut ca să se dedice scrisului; aruncă pur și simplu cartea și ia din bibliotecă alta, mai atrăgătoare.

Ce poți spune despre textele tale din acest punct de vedere? Cuceresc publicul? Se bucură de succes? Să nu-mi răspunzi, cu ipocrizie, că nu te interesează succesul!

D.F.: Toată lumea este nemilosoasă, nu numai cititorul. Peste speranțele și iluziile noastre, chiar și fără să fie literare, ajung să calce și cizmele murdare ale cutărui aparat politic represiv, și coturnul persoanei iubite care ne refuză. Uneori poți deveni nemilos mînuind cele mai bune intenții. Și deseori indiferența folosește același limbaj ca admirația altruistă ce ți se dăruiește. E greu și să identifici adevărata indiferență, dărmite să o accepți. Cu toate acestea, o minimă experiență de viață trebuie să te vaccineze împotriva orgoliului nemăsurat și să te familiarizeze cu ideea că plutești într-un ocean de indiferență emițînd tu însuși indiferență de jur împrejurul tău. Abia așa ajungi să apreciezi calitatea umană a celui care se arată interesat de ceea ce-i propui și să simți că te afli în adevăr, dacă

DINU FLĂMÂND ȘI ALEX. ȘTEFĂNESCU ÎN DIALOG

o comunicare se stabilește. Cine e cititorul? Nu știm. Mai mult decât oricare alt tip de ficțiune literară, poezia rămîne un mod bizar de a-l contacta pe celălalt. Comunicare cu nimeni și cu toată lumea, cu fiecare în parte și cu fiecare altcumva. Însă totdeauna doar cu cei care ajung să descopere prietenia de neînlocuit a poeziei. Nu e vorba de o categorie de cititori de elită. E o problemă de compatibilitate și de receptivitate senzorială, chiar și cînd receptarea pare a fi doar intelectuală. Între poezie și cititorul de poezie se stabilește un fel de comunicare de feromoni. Unii cititori familiarizați cu alte genuri literare fac definitiv alergie la poezie precum ftizicii la polen. Nu știm unde aterizează și încolțesc semințele zburătoare ale emoțiilor pe care le concentrează poezia. Uneori ele călătoresc prin timp și spațiu sfidînd toate tipurile de eroziune, supraviețuind incredibil, pe un fragment de papyrus, pe un colț de piatră, pe un petec de mătăasă. Poetul nu știe niciodată spre cine trimite poemul.

Aveam vreo zece ani cînd, într-o fabuloasă poiană situată în pantă, pe care tatăl meu o cosea, m-am uitat la un pîlc de mesteceni ca și cum îi vedeam pentru prima dată. Erau sublimi, aerul se răsfăța

atingîndu-le pielea argintie, frunzele lor gesticulau înțelesuri indescriptibile prin fața norilor. M-am îndreptat spre unul din ei, m-am cocoțat cît mai sus, aproape de vîrfurile tremurătoare și, strîngînd bine în brațe snopul ultimelor crengi, mi-am luat avînt și mi-am dat drumul spre pămînt, încovoind în cădere îngăduitorul arbore care mă ajută să zbor. Probabil că am mai încovoiat și alți mesteceni, în acea copilărie a realului, și probabil că și alți „zburători” de vîrsta mea, din sat, făcuseră sau urmau să facă descoperiri asemănătoare. După o vreme, însă, am uitat totul. Dar s-a întîmplat că, peste cîțiva ani, tot într-o vară, după ce citisem mai toate cărțile de la bibliotecă din Prundu Bărgăului, am început să împrumut, nu prea convins, și cărți de poezie. Așa i-a venit rîndul unei antologii de poezie americană tradusă în 1946 (ultimul an în care se mai putea) de poeta și pictorița Margareta Sterian. Și nu mică mi-a fost uimirea să dau peste celebrul poem *Mestecenii* de Robert Frost, în care acel american descria tocmai cum îi trece prin cap unui băiețel să ia mestecenii la rînd și să zboare cu ei încovoindu-i, undeva dincolo de ocean, ca și cum s-ar fi întîmplat în Sărapi la noi. Iar cititul poemului m-a pocnit cu o năvală de emoții în care înviașe și amintirea zborurilor de atunci, dar în care se prezentau și noi emoții, într-un amestec de admirație aproape incredulă, față de acea potrivire de cuvinte care puneau cuvinte pe uitare și scotea din mine, cu violență, revelația pe care ți-o pot aduce... cuvintele. A fost madeleina mea. Niciodată înainte și nici după aceea nu am găsit-o atît de net în vreun roman, și nici în fluida muzică.

Așa că rezultatul nu-l cunoaștem. Nu știm unde apare, dacă apare, cine îl identifică, în ce fel etc. Fiecărui poet îi vine rîndul să fie macerat de plictisul pasager (sau chiar definitiv) al cititorului plictisit. După cum există și speranța că un plictis de astăzi poate deveni revelația de mîline a celui care și-a modificat plictisul. Poezie nici nu poți să citești în mari cantități. Iei de la un poet două trei imagini cu tine în tramvai sau în desaga uitării personale, dar te poți trezi brusc, peste ani, într-o conjunctură de emoție pe care ți-o luminează numai un vers, reapărut miraculos pe avanscena memoriei. Eu personal nu scriu să-mi înduișez cititorul și (sper eu) nici ca să-i strecor o

autoficțiune care m-ar avantaja (geniu inspirat, amant ardent, cutie de rezonanță a suferințelor lumii sau mai știu eu ce demiurg, brmm...). Sînt mult mai egoist, fiindcă mai nesigur. În egoismul meu intră și dorința de a avea succes, acum, aici, indubitabil, palpabil. Dar succesul de acest tip, cît există el, și există, relativ, dar există, oricum nu mi-ar fi destul. Evident că succesul mă interesează și chiar încerc să-l întretin, deși inconstant. Dar obosesc repede să mă „pomovez”, iar deseori mă cuprinde rușinea s-o fac. După care, tot singur îmi spun că sînt obligat să întreprind ceva pentru cunoașterea și semnalaarea cărților mele, cel puțin trimițîndu-le la revistele de specialitate. Se vede și din această ridicolă dilemă, tipică mai cu seamă esticilor (căci poezii occidentale nu ezită să fie niște manageri metodici pentru succesul carierei lor), ce animal amfibiu, ce arheopterix de catastrofe este această persoană din mulțime care își zice POET! Adică un individ care a depășit faza acneică a primelor sale elanuri erotice puse în metaforă, iar după aceea a trecut cu bine peste cîteva crize de identitate care i-au măcinat sănătatea, se trezește spre sfîrșitul vieții sale cu o recoltă de cîteva mii de versuri împrăștiate pe pagini îngălbenite, fără să fie nici atunci prea sigur că lasă în urma lui patru sau cinci compoziții perfecte, smulse definitiv tăcerii. Pînă la sfîrșitul vieții sale, chiar și după ce a mai renunțat să se explice, sau chiar și să scrie, poetul are aerul că se scuză. Nimic nu întrece donquijotismul tragicomic al posturii și chiar al profilului social pe care și le rezervă sieși cetățeanul poet. Nu știm de ce poezii insistă să se afirme, cînd cititorii lor sînd ca și inexistenți. Dar nimeni nu poate explica vivacitatea cu care se transmite, din generație în generație, această fervoare păguboasă, această perdantă, din punct de vedere al Succesului cu majusculă, opțiune de viață. Iar ridicolul e dublu, dacă ne gîndim că nici succesul nu te poate face mare poet dacă nu ești. De asemenea, nici cititorul avizat, nici criticul cel mai perspicace, nici premiile cele mai înalte, nici statuetele cele mai desăvîrșite care pot să-i fixeze profilul nu-l pot da poetului ceritudinea că i-a reușit acel pariu despre care nici el însuși nu știe din ce pricină i-a ocupat toată viața.

Revin deci și spun că de la poezie sau prin poezie eu îmi doresc mai mult decât succesul. Și este o mărturisire, dragă Alex, pe care drojdia unei banale „ipocrizii” nu ar putea să mi-o coacă nici de dragul acestui interviu. Eu încerc să pun în mișcare poezia ca să-mi rezolv mie probleme de-ale mele, care sînt deopotrivă de singurătatea dar și de sociabilitatea mea, de disperarea dar și de entuziasmul meu. Poezii îi cer să aprovizioneze încrederea mea în mine, inclusiv cu iubire (sau fie și numai cu empatie) din partea cititorului. Îi cer să mă facă să înțeleg de ce am bunăoară sentimentul că ceva extrem de important din această viață îmi scapă, ca înțeles nu ca posesie. Și îi cer poeziei de fiecare dată să mă primească cum nu a mai făcut-o pentru nimeni, și nici pentru mine, pînă ieri sau alaltăieri. Visez că va fi mai abundentă și mai darnică decât iubirea zgîrcită pe parcursul vieții mele sociale. E un fel, totuși, demn de a cerși iubire, dăruind. Fiindcă atunci cînd mă simt bine instalat în ritmul primelor trei sau patru cuvinte pe care le aștern, cînd în norul de intuiție din capul meu apar scurte fulgere ce precipită apariția cuvintelor următoare, o senzație de revelație autentică se răspîndește și în restul trupului meu, și mă deschid să o împărtășesc marelui cititor abstract, ca și cum viața lui ar depinde iremediabil de transa mea lucidă și halucinantă, sau ca și cum această efemeră comuniune realizată prin fluxul misterului, înainte chiar de a se fi așezat cuvintele peste sensurile ce dau să le scape, ar fi singura încercare posibilă de a întoarce pe dos ireversibilitatea.

Editura AULA

<i>Nicolae Manolescu</i>	
Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p. 270.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p. 109.000 lei
Poeți moderni	240 p. 69.000 lei
Despre poezie	208 p. 69.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p. 69.000 lei
<i>Julian Boldea</i>	
Poezia clasică și romantică	272 p. 79.000 lei
Symbolism, modernism, tradiționalism...	208 p. 69.000 lei
<i>Mircea A. Diaconu</i> Poezia postmodernă	192 p. 69.000 lei
<i>Emil Brumar</i> Poeme alese (1959-1998)	192 p. 79.000 lei
<i>Mircea Ivănescu</i> Poeme alese (1966-1989)	272 p. 79.000 lei
<i>Florin Iaru</i> Poeme alese (1975-1990)	208 p. 69.000 lei
<i>Alexandru Mușina</i> Poeme alese (1975-2000)	224 p. 69.000 lei
Proza secolului XIX (antologie)	400 p. 99.000 lei
Basmul românesc cult (antologie)	112 p. 49.000 lei
Antologia poeziei generației 80	400 p. 99.000 lei
<i>Matei Vișniec</i>	
Istoria comunismului povestită pentru ...	176 p. 79.000 lei
<i>Ovidiu Verdeș</i> Muzici și faze (roman)	384 p. 99.000 lei
<i>Ioan Groșan</i>	
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
Epopeea spațială 2084* Planeta Mediocriilor	144 p. 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

Paradigma esențial-umană desemnată de biblicul Iuda nu e simplu reductibilă la ideea de trădare. Ea indică o categorie umană ce relevă, prin opoziție, divinitatea christică și se complică prin amănuntele dramatice ale scenariului, obiect generos pentru hermeneutică. Atât de generos încât scriitorii l-au adaptat, imaginând plauzibil întâmplarea, spre a lumina un detaliu sau altul ale naturii umane. Prin fapta lui Iuda se afirmă o necesitate imanentă lumii. Necesitar este ceea ce nu poate fi altfel decât este, adică altfel decât așa cum s-a întâmplat. Trebuia să se întâmple astfel încât Iisus să fie crucificat și să se constituie în simbol pentru o nouă religie, religia crucii, noua credință.

Cel puțin destinul dramatic a trei personaje implicate în sacrificarea lui Iisus l-a preocupat pe Giovanni Papini. Cartea lui, *Martorii patimilor*, tradusă la noi în 1941, prelucrează șapte legende evanghelice. Cea dintâi, dar nu singura reconstituită într-un discurs plin de înțelesuri, e „Ispitirea lui Iuda”. La fel de interesant e și episodul „Nebunia lui Pilat”. Cu siguranță, cartea a fost citită de Mel Gibson când și-a proiectat mult-discutatul film, „Patimile lui Hristos”. Numai că el a pedalat puternic pe ideea patimilor Omului provocate de oameni. O supremă paradigmă, un simbol ce sublimează istoria sângeroasă a umanității, și „pătămirea ca destin”, trăită individual sau colectiv. Iisus e un simbol atemporal și e conceput ca simbol numai pentru că exprimă universalul. Totodată, în film e reactualizată, deși în plan secund-cauzal, legenda lui Iuda cu amănunte ce duc spre sursa Papini. Iar ceea ce face scriitorul italian se poate numi proză de evocare pe subiectul maniheismului lumii, în general, și al slăbiciunii naturii umane, în special. Iuda, Petru sau Pilat sunt pretextul, dar astfel se atrage atenția asupra consecințelor faptei umane. Pariul între Dumnezeu și diavol se face pe seama omului. Dar nu în toți oamenii este un lov gata să îndure, cei mai mulți cedează ispitei cu gândul la câștig. Iuda a fost sedus de arginți, Pilat de menținerea puterii.

Legenda acestui personaj biblic, Iuda, conține cheia mecanismului tainic al întemeierii unei religii, resortul ei uman. Ființa rațională are nevoie și de credință. Simbolul e creat și apărut de oameni spre a avea cui să ceară ajutor la vreme de primăjdie. Necesitatea nu respinge pragmatismul. Propovăduitorul unei doctrine trebuie să dispară ca să se nască mitul și credința în el. Mai nou, mecanismul funcționează și în politică. Dar asta e o altă problemă.

Faptele și mecanismul psihologic al divinizării prin compasiune sunt dramatizate excepțional de Blaga în „Zamolxe” (mister păgân), fără să risipească aura de taină. Trimiterile la amănuntele constitutive ale mitului christic, bine prelucrate, sunt numeroase. Timpul evocat de Blaga era, de asemenea, un timp de fecunditate mistică, precristiană, al altei umanități. Și în piesa lui Blaga există un viclean (Magul) care contribuie inconștient la zămislirea credinței în zeul ucis chiar în efigie (statuie), ca să rămână ideea. Este și un altul, meșterul cioplitor al statuii și care înțe-

lege necesitatea când arată să fi priceput, liniștitor, că „tot ce este trebuie să fie”.

În scenariul imaginat de Papini, diavolul sau Îngerul negru îl poate manipula pe Iuda iscarioteanul pentru că îi știa toate slăbiciunile. Îl umilește tactic, îl șantajează insinuant, sfichiuitor, apoi îl ațâță flătându-l și astfel îi controlează total voința. Iar Iuda, ambițios, *tace vinovat* și se lasă, treptat, prins în lațul ispitei. Comite fapta denunțului într-un fel de transă. Speriat, dar și stimulat de discursul personajului obscur, el merge la Caiafa să-i promită vânzarea lui Iisus. Și aici eseul se încheie cu bănuite puncte de suspensie. Ispitito-

Eseu

Iuda, o necesitate?

rul era un Înger negru, cu chip de om rămas în umbră, care își racolează supușii apti să trădeze, cum s-a întâmplat și în istoria noastră recentă. Dar, un astfel de supus, poate încă activ, nu e un Iuda decât pe jumătate, deci nu e paradigma împlinită complet. A se considera și impenitența celor din jur, paralizați de acest jumătate-Iuda, încurajând astfel donarea lui. Această alteritate imperfectă comite răul pentru rău, fără căință, și astfel se excomunică din categoria necesității. Paradigma completă, rară, ține de necesitate, iar partea imperfectă, modernă, prin frecvență meschină, ține de contingent.

De ce și unde se întrerupe linia de profil întreg spre a se ajunge la un Iuda modern schițat de Papini? Gânditorul italian a prefigurat „omul nou”, al oricărui gulag, fabricat după o altă rețetă, „morală”. Iuda modern e un mutant, culpa morală nu-l mai necăjește, nu mai este încercat de criza de conștiință. E un Iuda decăzut calitativ. Acesta nu e totuna cu Acela. Fapta lui ucide, dar nu mai are forța sancționării celui sacrificat. Biblicul Iuda e constrâns din interior să se autopedepsească. Impulsul i-l dă conștiința (autocontrolul), faptul de a-și fi dat seamă sieși de trădarea comisă. În forma ei totală, paradigma e indisolubil legată de conștiință. Înainte de a-i imputa alții greșeala, Iuda se face singur răspunzător. Se detestă pe sine și se autonimește, poate și de tea-

ma sau orgoliul de a nu fi pedepsit pentru moartea celui crucificat, blasfemiator, între doi tâlhari. Prin căință, Iuda se ridică deasupra actului abominabil, se înfruntă pe sine însuși. E ca o iluminare. În fond, conștiința ca „sinteză creatoare” l-a salvat pe Iuda. Astfel, printr-un efort de luciditate, el se creează pe sine, dramatic, drept model de slăbiciune corectată de puterea de a se căi într-o formă radicală. Fără căință, el ar fi fost un vânzător oarecare. Ca milioanele anonime de trădători, pierdute în istorie, s-ar fi bucurat de favoruri și de înmulțirea arginților primiți drept răsplată. El întoarnă răsplata fără să știe că

Papini interpretează textul biblic atunci când pune în cauză și perfidia puterii, abilă în a-și alia mulțimea contra lui Iisus. E faimosul, contrariantul moment când mulțimea, ațâțată de sacerdoți, preferă iertarea vinovatului Barabba și nu a nevinovatului Iisus. Istoria mai veche, dar mai ales cea mai nouă cunoaște acest exercițiu al puterii. Și asta este încă o paradigmă. Miezul eseului îl constituie însă paradoxul trădării din iubire, urmată de „Izbânda mesianică”: „Dacă în adevăr îl iubești pe Iisus, dacă în adevăr vrei să te jertești pentru mărirea lui, spune diavolului, ar trebui să te duci chiar astăzi în taină la Caiafa și să-i spui că ești gata să-i dai în mână pe Învățătorul tău”. Deși Iuda refuză cu vehemență, ideea rămâne. „Gândește-te la țintă, la rezultat, la substanță”, insistă diavolul. Papini surprinde, într-o maximă economie de cuvinte, mecanismul psihologic adânc, misterios, al vicleniei cu folos, ce a dus la nașterea noii religii. Ceea ce alți exegeți dezvoltă în cărți, aici se concentrează în câteva rânduri. Prin nada aruncată, Iuda capătă o motivație supremă, de erou: „Nu lua seama la ce se va zice... În conștiința ta, tu știi prea bine că nu ești un adevărat vânzător. Tu îl vinzi pe Iisus și te legi să-l dai prins numai ca să poată învinge și domni. Sub înfățișarea vânzătorului tu ești, de fapt, un colaborator eroic al lui Mesia... Tu îl vinzi pe Iisus doar cu vorba, în faptă îl vinzi pe Caiafa...”. Gândul e complicat, dar nu greu de înțeles. Nu cuvântul de „vânzător” e important, ci fapta și la ce duce ea conțenează.

Ispititorul eșuează în tentativa de a trezi în Iuda complexul de inferioritate, amintindu-i că e doar trezorier al grupului de apostoli și nimic mai mult. După cum nu-l convinge nici cu promisiunea: „dacă-l vinzi, vei fi între stăpânii cetății”. Iuda tace mult și încordat, ascultă înfiorat ispitirile succesive. Pe el, cel care disimulează, nu cuvintele îl reprezintă, ci fapta vânzării Învățătorului în schimbul a 30 de arginți, după sfatul ispititorului. Miza ultimă este, deci, iubirea de arginți, simbol ce poate fi astăzi tradus în varii forme de profit.

Cunoscând înclinația omului modern de a fi închinător la „vițelul de aur”, Papini desfășoară fastidios această ispită, o argumentează analitic: „E știut de toată lumea că ești visticnicul grupului și se zvonește că banul te-a înveninat cu otrava lui... De aceea, Caiafa, care e om de afaceri și nu prea crede în idealități, se va încrede în tine, pe când, dimpotrivă, nu s-ar încrede în nici unul din tovarășii tăi”. Iuda consimte, în fine, sub o anumită presiune. Slăbiciunea iscariotenului devine astfel criteriul primordial al alegerii lui pentru a comite vânzarea. Prin mobilul pactului, diavolul l-a ajutat să se descopere pe sine. Eseul lui Papini se și încheie cu rățacirea lui Iuda prin bezna nopții și „deodată, fără să știe cum, se văzu în fața palatului lui Caiafa – și intră”. Întunericul învăluie în mister decizia lui. Ca să știm ce a urmat e suficient să ne amintim povestea lăsată de evanghelistul Matei. De ce Papini n-a răspus toată povestea e pentru că omul vremurilor noi se rezumă la atât.

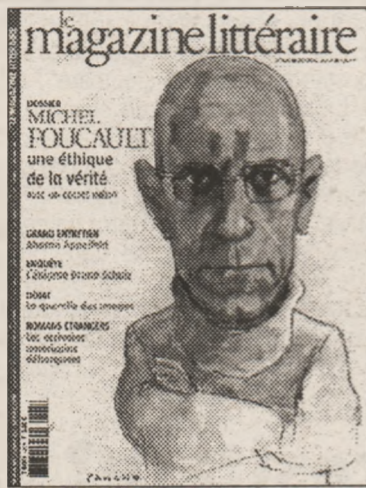
Elvira SOROHAN

(continuare în pag. 24)

adriana bittel a ales

„Le Magazine littéraire”

mult spirit critic și mai puțină complezență în cronici și recenzii. Au cerut pagini de dialog cu ei, un loc unde să-și spună părerea despre cele citite. Toate acestea sînt fapt împlinit în cel mai nou număr. Și colaboratorii au fost împropățați. Două noi rubrici fixe au fost atribuite sinologului și eseistului Simon Leys, stabilit în Australia, și scriitorului catalan Enrique Vila-Matas, aleși anume pentru a se ieși din „tropismul franco-francez”, căci ei au o privire mai detașată, nu suferă de „crispările hexagonale”. În sfîrșit, cea mai vizibilă (dar nu ostentativă) schimbare e în prezentarea grafică, îmbunătățită doar pentru a privilegia textul. Mai aerisită și mai bine ilustrată, noua machetă nu e sofisticat-artistică, o operă grafică în sine, și nu face abuz de posibilitățile computerului, ci a fost găndită pentru a spori confortul lecturii. Eleganță, clară și atrăgătoare, de la corpurile de literă la punerea în pagină, ilustrație și formate – macheta are în vedere facilitarea cititului (cred că înțelegeți de ce insist asupra acestui fel de „modernizare” fără încărcarea inutilă a paginii cu rastere și inovații derutante care fac textele greu lizibile și, ce mai, enervează. Părerea mea.) Haina nouă în care ni se prezintă „Le Magazine littéraire” seamănă cu o creație Chanel, clasică și modernă în același timp, mizînd pe calitatea materialului, rafinamentul croielii și accesorii asortate (de

toate acestea se ocupă o firmă specializată în concepție și realizare grafică, un machetator și un responsabil cu iconografia – se poate vedea în caseta redacțională). Conținutul numărului din octombrie a fost îndelung pregătit pentru relansare. Dosarul/i e dedicat lui Michel Foucault – la care redactorii revistei revin din 10 în 10 ani. E singurul care a mai fost „îndosariat” de trei ori pînă acum: în nr. 101/1975 (cînd Foucault era în viață și în culmea gloriei), în nr. 207/1984 (cînd era pe moarte) și în nr. 325/1994, la un deceniu de la dispariția sa. Dosarele nu se repetă, ci se completează cu noi interpretări datorate unor specialiști, opinii despre postumele apărute între timp, despre bibliografia critică mereu sporită. *Ancheta* cu titlul *Enigmaticul domn Schulz* e prilejuită de reeditarea la Ed. Denoel a operelor complete ale lui Bruno Schulz și de expozițiile pariziene cu grafica lui. Despre miticul scriitor și desenator ucis în 1942 de naziști depune mărturie un fost elev al său din Drohobycz, iar opera literară și grafică, precum și biografia îi sînt revizitate de Gérard-Georges Lemaire, care crede că viața postumă a lui Bruno Schulz în contemporaneitate nu se va sfîrși și tot mai speră ca manuscrisul dispărut al ultimei sale cărți, *Mesia*, să fie găsit. *Dezbaterea* sub genericul *Gilceava imaginilor*, pomește de la lucrarea germanului Hans Belting, recent tradusă la Gallimard, *Pentru o antropologie a imaginii*, discutată de universitari francezi specializați în estetică și filosofia artei într-un limbaj accesibil și cu o rigoare ce nu exclude accentele polemice. Actualitatea editorială e prezentată printr-o selecție din valul uriaș de apariții ale toamnei, în recenzii scurte și edificatoare limitate la subiect și judecată critică. Inutil să spun că partea leului o au tot romanele. Drept să spun, dintre cele franțuzești nici unul nu mi-a făcut poftă. Interesant pare în schimb, cu tot tonul mordant al criticului Jean-Paul Dubois, ultimul roman al lui John Updike, *Gertrude și Claudius*, în care a imaginat ce s-a petrecut la Elsinore înaintea acțiunii din *Hamlet*, începînd cu bunicul matern al prințului, Rorik, continuînd cu mariajul referit al Gertrudei cu Horwendil și pasiunea pentru cumnatul ei, Claudius. Dincolo de intriga demodată, apar harul, erudiția și

capacitatea lui Updike de a restitui intensitatea vieții, cu tot ce are mai rău și mai bun în ființa umană – concludă Dubois. De fapt, literatura americană (tot romanele) ocupă mai multe pagini în acest număr decît cea națională. Dintre multele cărți de peste ocean lansate recent în traducere franceză, ne-a atras atenția una semnată de Bruce Benderson și apărută la Ed. Rivage sub titlul comercial *Autobiografie erotică*. Obiceiul de a schimba titlurile de cărți și filme din rațiuni de marketing nu mi se pare corect. De fapt, aflăm din recenzie, romanul se intitulează în original *The Romanian*. Românul despre care e vorba se numește Romulus („comme dans un fantôme”, scrie recenzentul) și e un băiat care se prostituează. Acțiunea se petrece în exotica, pentru intelectualul new-yorkez, Românie – „o altă lume” și povestirea, amestecînd mitul și realitatea, îmbrățișează, dacă am înțeles bine, întreaga istorie a țării noastre. Poate ar merita văzut ce-i cu acest roman picant.

În sfîrșit, marele interviu al numărului s-a nimerit să fie cu scriitorul israelian Aharon Appelfeld, născut în 1932 la Cernăuți, într-o familie de evrei asimilați, care se considerau europeni și vorbeau fluent germana, franceza, dar și ucraineana și româna. Tragedia lor a început în 1940, cînd mama a fost ucisă de naziști, iar tatăl și fiul deportați. Micul Aharon, în vîrstă de 8 ani, a reușit să fugă din lagăr și a supraviețuit patru ani, ascuns în pădurile ucrainiene. După război, la 14 ani, orfanul a ajuns în Palestina, iar după înființarea statului Israel și-a făcut studiile rămînînd în mediul academic să predea literatura ebraică. La 30 de ani debutează ca scriitor în ivrit – „limba maternă adoptivă” – și cărțile lui devin repede cunoscute în lume. N-am loc aici să intru în detalii, dar răspunsurile lui Aharon Appelfeld la întrebările avizate puse de doamna Minh Tran Huy, redactor-șef adjunct la „Le Magazine littéraire”, sînt extraordinare în sobrietate și modestie, te incită să-i citești romanele.

Un lucru e clar după ce termini revista: redacția condusă de domnul Hue și doamna Huy știe să-și împărtășească pasiunea pentru literatură. ■

Prin gentilețea unei doamne din Franța, Maria Luisa Chevalier, pe care am cunoscut-o la începutul lui 1990 în casa pariziană a Floricăi Dimitrescu, de 15 ani citesc lunar „Magazine littéraire”. De cînd serviciul cultural de la Ambasada Franței ne-a sistat abonamentele la presa literară din hexagon, revista asta plus ce îmi mai cumpăr de la noi sau primesc prin bunăvoința unor români parizieni (Mircea Iorgulescu și Alexandru Niculescu) mă ajută să fiu la curent și să pot informa la rîndul meu despre actualitatea editorială franceză. Sigur, există Internetul și îl folosesc, dar nu-i același lucru. Plăcerea cu care citești pe îndelete un text sau altul, privind pozele pe hîrtie, faptul că poți lua revista cu tine în metrou, săli de așteptare, în bucătărie și în pat nu se compară cu lecturile înțepenite, de lucru, de pe ecran. Cu textele de pe Internet, relația e obligată, restrictivă și interesată, pe cînd obiectul revistă îți aparține și lectura e de plăcere în primul rînd. E o deosebire ca între zilele lucrătoare și week-end pentru un elev. Răsfoind colecția mea de „Magazine...” pot vedea cum s-a modernizat subtil, în pas cu timpul, păstrîndu-și totuși personalitatea ușor de recunoscut. Începînd cu ultimul număr, 453 din octombrie 2004, am avut iar surpriza unei remodelări, chiar de la titlu, care a primit un articol hotărît: „Le Magazine littéraire”. „Parce qu'il a été toujours unique et qu'il tient à rester” – justifică directorul Jean-Louis Hue într-o scrisoare trimisă fiecărui abonat. Împropățarea s-a făcut după consultarea printr-un chestionar a cititorilor de azi și ținînd cont de preferințele și sugestiile lor, dar fără concesiile populiste, căci publicul țintă e unul cultivat sau domic să fie. Plebiscitul a demonstrat – scrie domnul Hue în editorial – că principiile fondatoare ale revistei (ce apare din 1966) sînt apreciate, iar structura ei e bună și trebuie păstrată, dar fiecare din punctele de rezistență (dosarul, marea convorbire cu un autor contemporan ilustru, panorama noilor apariții editoriale, pe genuri) suportă ameliorări și diversificări. Cititorii au dorit mai mult spațiu pentru prezentarea cărților de poezie și eseuri (pînă acum precumpăneau romanele, biografiile, memorialistica). Au sugerat introducerea și a altor forme de jurnalism literar, mai vioaie: pornind de la o carte lansată de curînd – dezbaterea unei teme, din diferite unghiuri și cu opinii diverse. Sau o anchetă în jurul unui autor mai puțin cunoscut. Au vrut mai

calendar

22.10.1852 - s-a născut Adam Müller-Guttenbrun (m. 1923)	23.10.1916 - a murit Const.T.Stoika (n. 1892)	25.10.1928 - a murit Savin Constant (n. 1902)
22.10.1891 - s-a născut Perpessicius (m. 1971)	23.10.1927 - s-a născut Constantin Măciucă	25.10.1929 - s-a născut Mircea Lerian (m. 1988)
22.10.1907 - s-a născut Cella Serghi (m. 1992)	23.10.1950 - s-a născut Nicolae Sava	25.10.1934 - s-a născut Hans Schuller
22.10.1916 - a murit Ioan G. Sbierea (n. 1836)	23.10.1957 - a murit Mihail Codreanu (n. 1876)	25.10.1938 - s-a născut Corneliu Rădulescu
22.10.1918 - s-a născut Dan Dușescu (m. 1992)	23.10.1975 - a murit Maria Arsene (n. 1907)	25.10.1943 - s-a născut Mircea Oprea
22.10.1927 - s-a născut Constantin Olariu (m. 1997)	24.10.1863 - a murit Andrei Mureșanu (n. 1816)	26.10.1624 - s-a născut Mitropolitul Dosoftei (m. 1693)
22.10.1939 - s-a născut Al.Zăinescu	24.10.1909 - s-a născut Ion Calboreanu (m. 1964)	26.10.1673 - s-a născut Dimitrie Cantemir (m. 1723)
22.10.1942 - s-a născut Ion Coja	24.10.1911 - s-a născut Sergiu Ludescu (m. 1941)	26.10.1843 - s-a născut Gr.H. Granda (m. 1897)
22.10.1942 - a murit Oct. C. Tăslăuanu (n. 1876)	24.10.1921 - s-a născut Veronica Porumbacu (m. 1977)	26.10.1844 - s-a născut Neculai Beldiceanu (m. 1896)
22.10.1972 - a murit George Demetru Pan (n. 1911)	24.10.1940 - s-a născut George Gibescu	26.10.1873 - s-a născut D. Nanu (m. 1943)
22.10.1979 - a murit George Maria Prina (n. 1920)	24.10.1943 - s-a născut Cornel Moraru	26.10.1877 - s-a născut D. Kamabatt (m. 1949)
22.10.1982 - a murit Mircea Ștefănescu (n. 1898)	24.10.1983 - a murit Darie Magheru (n. 1923)	26.10.1884 - a murit Ion Codru Drăgușanu (n. 1818)
23.10.1877 - a murit Al. Papiu-Illarian (n. 1827)	25.10.1890 - s-a născut Eugen Constant (m. 1975)	26.10.1901 - s-a născut Mihail Drumeș (m. 1982)
23.10.1881 - s-a născut Aurel P. Bănuț (m. 1970)	25.10.1900 - s-a născut Elena Eftimiu (m. 1985)	26.10.1941 - s-a născut Vasile Speranția (m. 1996)
23.10.1902 - s-a născut Ion M. Ganea (m. 1979)	25.10.1902 - s-a născut D. Popovici (m. 1952)	26.10.1949 - s-a născut Dumitru Radu Popa
23.10.1908 - s-a născut Octav Sargețiu (m. 1991)	25.10.1914 - s-a născut Alex. Bărcăcilă (m. 1993)	
23.10.1913 - s-a născut Simion Ghinea	25.10.1923 - s-a născut Toth Istvan	
	25.10.1923 - s-a născut Darie Magheru (m. 1983)	

Alexandru Macedonski

...își scrie el însuși, la persoana a III-a, prefața elogioasă la volumul de versuri *Cartea de aur* din 1902 ("București, Stabilimentul Graphyc Albert Baer, Strada Numa-Pompiliu 7-9) semnând UN DISCIPLINAT ? În aceste note "biografice și critice" își face un portret măgulitor, care începe printr-o genealogie fantezistă: "Prin tată, neîntrecutul poet coboară din o familie polonă care a domnit în Lituania și care își trăgea origina din familia princiară Biberstein, una dintre cele mai puternice de pe Rhin..." Tot aici, are afirmații de tipul: "Deși abia copil, era, prin energie, aproape un om în etate la o vîrstă cînd alții se joacă cu smeul și era aproape savant prin cunoștințele ce-și însușise..." Sau: "Orthographia sea coprinde în sine istoricul fiecărui cuvînt și este înobilarea limbii române". Sau: "Încînta pe oricine și făcea pe oricine să se mire"; "Nici un român n-a dus mai departe și mai sus numele țării sale". În fine, mirîndu-se de el însuși: "Munca sa a fost de Titan și cine îl cunoaște de aproape și îl știe munți de manuscrise se poate mira că abia la etatea de 48 de ani, activitatea sea a realizat asemenea minuni. Cînd i-a ajuns lui timpul pentru aceasta?" *

...una din porecele lui era Macabronski ?

...era blond ?

...atrage atenția opiniei publice participînd la una dintre primele curse pe bicicletă București-Brașov și retur, ținută în ultimul deceniu al secolului progresului? Ulterior, Cincinat Pavelescu devine

cronica optimistei de Ioana Pârvulescu

Știați că...

și el "velocipedist".

...versul celebru prin care poetul își justifica toate măruntele și marile compromisiuri, "lertați-mă, am trei copii", va fi preluat, la mai bine de jumătate de secol de Gala Galaction, cu același scop? În 19 noiembrie 1946, Galaction scrie în *Jumal*: "De ce am primit - după destulă indispoziție - să rămîn pe lista Blocului Partidelor Democratice ? Fiindcă m-au rugat cei ce înlesniseră fiicelor mele plecarea în Italia...O, de n-ar fi fost copiii mei! Sărmane Macedonski: «Sînt laș, am trei copii!»"

Alexandru și Carol Davila

...Alexandru Davila, autorul piesei *Vlaicu-Vodă*, își fabrica el însuși cartușe de vîntoare și era, la începutul secolului al XX-lea, un adevărat profesionist al volanului, precum și un împătimit fotograf ?

...despre Carol Davila, tatăl dramaturgului, copil nelegitim al contesei Marie d'Agoult (care a scris romane sub pseudonimul Daniel Stern!) se crede că ar fi

fost fiul lui Franz Liszt ? Copilul, născut în taină lângă Parma, ar fi fost botezat de preotul din satul Avila cu numele de familie d'Avila.

...Charles Antoine François d'Avila, trimis la București la 25 de ani pentru a ajuta la organizarea serviciului sanitar din armată, îi prezintă principelui Știrbei, după numai trei zile de ședere în capitală, o situație detaliată a stării medicinei militare și un proiect de reformă pe care-l va pune apoi în practică, deși s-a izbit de incredibile inerții, prejudecăți și invidii?

...pentru că a introdus disecția în studiul medicinei, a fost acuzat că e profanator de cadavre ?

...a fost medicul lui Nicolae Grigorescu și al sculptorului Karl Stork, tatăl lui Carol Stork, autorul statuii generalului din fața Facultății de Medicină din București ? Faptul că e prezentat cu o mîină îndoită la spate nu ține atît de estetica sculpturii, ci de o realitate medicală: Davila avea, în urma unui reumatism articular, un braț anchilozat, pe care îl salvase de la amputare, și-l ținea, în unghi drept, la spate.

La Expoziția Universală de la Paris, 1900

...a fost prezentat un "trottoir roulant" botezat "strada Viitorului" ?

...printre marile atracții ale Expoziției a fost și proiecția, pe ecrane uriașe, a unor filme făcute de Frații Lumière ?

...România a avut unul din cele mai impunătoare pavilioane ? Realizat de celebrul arhitect francez Formigé, cu elemente din arta românească, avea un hol central de 30 de metri înălțime care reproducea pronaosul mănăstirii Horezu, galerii la primul etaj, terminate, pe ambele laturi, cu două aripi împodobite cu elemente arhitecturale de la mănăstirea Curtea de Argeș, ferestre laterale ca la biserica Stavropoleos și ornamente inspirate de pe fațada bisericii Trei Ierarhi din Iași.

...din delegația României făceau parte 25 de pictori care au expus un număr de 74 de tablouri (între care Grigorescu "Nicolas" cu 19 tablouri, Luchian "Etienne" cu 2, Pallady "Théodore" cu 6). Între cele 19 ale lui Grigorescu: *Un colț din atelierul meu*, *Interior de țaran sărac*, *Car cu boi*, *Țigancă* etc.

...Expoziția Universală a avut 50 de milioane de vizitatori, cifră record la acea dată și a ocupat o suprafață de 112 hectare? ■

*Prefața este scrisă în ortografia etimologică pe linia Heliade-Rădulescu, Laurian și Massim etc. Am transcris numai parțial această ortografie care conține semne grafice prea complicate pentru a fi reproduse într-un articol de gazetă.

BURSE „GE-NEC”

PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2005-2006

"New Europe College" anunță concursul pentru 4 burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2005 - 31.07.2006) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile: istoria și teoria artei, istoria și teoria arhitecturii, arheologie, studii culturale și vizuale, studii în domeniul fotografiei, filmului și noilor media.

CONDIȚII DE PARTICIPARE:

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor, se va acorda prioritate candidaților sub 40 ani;
2. o foarte bună cunoaștere a cel puțin două din limbile străine de circulație internațională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- și trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIȚII ALE BURSEI:

Programul bursierilor presupune prezența obligatorie în București cel puțin o dată pe săptămână. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiul de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 400 USD lunar (plus 2.800 USD pentru stagiul de cercetare).

MODALITĂȚI DE ÎNSCRIERE ȘI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:

Formularul de participare la concurs poate fi ridicat de la sediul Colegiului în zilele de luni - vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poștă (în cazul candidaților din provincie). De asemenea, formularul poate fi solicitat prin e-mail (de la Alexandru Suter: asuter@nec.ro) sau accesat la adresa web <http://library.nec.ro/formulare/ge-nec>

Termenul limită de depunere a dosarului completat este 29 noiembrie 2004 (inclusiv).

Relații suplimentare se pot obține la tel. (021) 307 99 10 - între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare - , fax (021) 327 07 74 sau prin e-mail: asuter@nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 București

BURSE "NEW EUROPE COLLEGE"

PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2005-2006

"New Europe College" anunță concursul anual pentru 10 burse de cercetare pe durata unui an universitar (1.10.2005 - 31.07.2006) pentru tineri cercetători/universitari români din domeniile științelor umaniste, sociale și economice.

CONDIȚII DE PARTICIPARE:

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat (ultima fază a redactării tezei) sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaților sub 45 ani;
3. o foarte bună cunoaștere a cel puțin două din limbile străine de circulație internațională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- și trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere.

CONDIȚII ALE BURSEI:

Programul bursierilor presupune prezența obligatorie în București cel puțin o dată pe săptămână. În timpul bursei, bursierii vor beneficia de un stagiul de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei este echivalentul în lei a 460 EURO lunar, pe durata a 9 luni, plus 2.560 EURO pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂȚI DE ÎNSCRIERE ȘI TERMENE PRIVIND CONCURSUL:

Formularul de participare la concurs poate fi ridicat de la sediul Colegiului în zilele de luni - vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poștă (în cazul candidaților din provincie). De asemenea, formularul poate fi obținut prin e-mail sau de la adresa web <http://library.nec.ro/formulare>

Termenul limită de depunere a dosarului completat este 29 noiembrie 2004 (inclusiv).

Relații suplimentare se pot obține la tel. (021) 307 99 10 - între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare - , prin fax (021) 327 07 74 sau prin e-mail: asuter@nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 București

arte

teatru

Un rege vagabond

Spectacolul se cheamă altfel decât piesa, așa cum e tipărită ea în traduceri românești: Cymbeline a devenit Regele Cymbelin. În original, în englezește tot Cymbeline se cheamă, titulara de rege apare în lista Persoanelor. Regizorul Alexander Hausvater a folosit o versiune germană a poetului Erich Fried – König Cymbelin – și din această modificare structurează și spectacolul. Cymbelin nu e doar regele Britaniei, ci și al spectacolului, martor și organizator al unor povești incredibile.

Britania plătește tribut împăratului roman și regele nu e foarte mulțumit. Mai are și alte motive de supărare: a pierdut doi fii în condiții confuze, iar fiica lui, Imogen refuză căsătoria cu fiul celei de a doua soții și se mărită cu un tânăr Posthumus, de o origine incertă. Soția regelui e o mașteră ipocrită care pune la cale otrăviri ca să-i asigure fiului ei slab de minte moștenirea tronului. Când totul se încurcă, apar profeți sau zei greci și dau indicații personajelor cum să descurce ițele. Războiul, iubirea, trădarea, ignoranța și prostia circulă printre straturile poveștii complicând la nesfârșit intriga, alcătuită

parcă din resturile tuturor pieselor și personajelor shakespearene: *Comedia erorilor* și *Regele Lear*, Iago și *lady Macbeth*, Desdemona și Julietta aglomerează solul și subsolul piesei, bulucindu-și trăirile, problemele și monoloagele. Harold Bloom, eminent analist al dramaturgiei lui Shakespeare, consideră că piesa e auto-parodie din care doar personajul Imogen, fiica regelui, are autonomia dată de trăirea reală a unei drame; Hausvater optează pentru un spectacol apăsător de umbra unor tragedii fără deznodământ tragic. Georg Peetz, venit din Germania, ales pentru rolul Cymbelin după prelungi audiții, acționează ca un alt Prospero, rege-vagabond, semnele lui izvorâte dintr-o stare de inspirație declanșează mișcarea unui grup inițial amorf, căruia îi insuflă viață și stare dramatică. Actorul are forță și grație și prezența lui scenică este de natură să asigure liantul de imagine pentru

aceste povești incredibile și greu de legat într-o intrigă coerentă. Ca în multe alte spectacole ale lui Hausvater, cuvântul e pregătit și determinat de starea de inspirație dobândită prin mișcarea ordonată a grupului, stimulat de muzica-zgomot: intrarea și ieșirea din scenă se petrece sub ochii spectatorului, nimeni nu-l obligă pe acesta să creadă că tot ceea ce vede e adevărat, dar e chemat să se raporteze la ceea ce i se povestește, printr-un atac adresat nu doar gândirii, ci și simțurilor. Nu sunt puțini cei care refuză acest gen de teatru, resimțind procedeele regizorului ca pe o agresiune și un impediment în satisfacerea orizontului de așteptare, al unei plăceri estetice calme. Pentru obișnuiții discotecilor și amatorii de capodopere horror (orice gen are capodoperele lui) spectacolele lui Hausvater se petrec într-un univers familiar.

Regizorul a izbutit și acum, ca și altă

dată, să obțină reacții omogene din partea trupeii, un suflu de grup, un ritm al spectacolului, dând fluentă evoluțiilor individuale, asigurând ambianța emoțională necesară. Claudia Ieremia (de la Teatrul Național Timișoara) și Demeter András (de la Teatrul Maghiar de Stat Timișoara) beneficiază din plin de această structură a spectacolului, interpretarea lor pune surdina pasiunii din cuvinte, stimulează trăirea tăcerilor. Alexandru Mihăescu și Rareș Hontzu introduc elemente de caricatură în portretele ticălosului și ale prostului, dar nu într-atât încât să le anuleze funcționalitatea. În piesă, un curtean exilat pe nedrept îi răpise pe cei doi fii ai regelui, ei trăiesc asemeni grupului din *Cum vă place* în pădurea din Ardeni, pentru a reveni în cele din urmă – iertat, datorită unor mărețe fapte de arme – la curte. În spectacol, curteanul e o dregătoare, fii sunt fiice și, datorită ambiguității introduse de interprete în jocul lor, întâmplarea se înscrie în aerul de irealitate al poveștii. Trupele romane sunt conduse de Simona Vintilă, îmbrăcată în bărbat și mimând comportamentul viril al generalului roman Caius Lucius. Actrița reușește să sugereze golul care explică de ce, deși a învins pe câmpul de bătălie, generalul se întoarce la Roma fără tributul convenit.

Viorica Petrovici a construit un decor simplu sugerând atemporalitatea, dar și concretul unor ambianțe, costumele devin sub ochii spectatorului hainele necesare unei anumite scene, scenografia fiind unul din elementele cele mai adecvate concepției regizorale. Fascinat de lumea lui Shakespeare, sintetică, tragică și ridicolă în același timp, Hausvater a înfățișat-o fără să o judece: dramele se înlanțuie, croșetând o haină pe care nimeni n-o s-o poarte vreodată. Există toate ingredientele mărcii Hausvater. Lipsește elementul care a asigurat înregistrarea patentului: inspirația.

Magdalena BOIANCI

Regele Cymbelin de William Shakespeare · Versiune germană: Erich Fried · Adaptare: Beate Fähr · TEATRUL GERMAN DE STAT DIN TIMIȘOARA · Regia: Alexander Hausvater · Scenografia: Viorica Petrovici · Muzica: Cări Tibor · Mișcarea scenică: Hugo Wolff · Distribuția: Georg Peetz (Regele Britaniei, Vagabondul, Jupiter), Tatiana Sessler (Regina), Claudia Ieremia (Imogen), Demeter András (Posthumus Leonatus), Ionuț Chiriac (Pisanio), Alexandru Mihăescu (un italian), Ida Jarosek-Gaza (Belarla), Ioana Iacob (Guldaria), Etelka Magyari (Ariara), Simona Vintilă (Caius Lucius), Isolde Cobeț (Cornelius, leu), Boris Gaza (Philario), Radu Miodrag Vulpe (călăul), Ines Stoianovici (pantera) ș.a.

muzică

... și termodinamică

Dezinteresul față de muzica savantă comportă o pluralitate copleșitoare și neîndurătoare de pricini. Pluralitate cu semnificații atât de neasemănătoare unele cu altele încât nici o teorie nu ar putea să le cuprindă pe toate și nici să le dirijeze. Copleșitoare și neîndurătoare nu ca mistere ale trupului unor muzici inventate pentru a le ascunde lipsurile de la nivelul spiritului, ci ca forțe de neîmbălânit, ori ca drumuri spre ceva ce nu se cunoaște încă. Și ce poate fi mai incitant decât să întâmpinăm aceste muzici, mai în glumă, mai în serios, cu solicitare și solitudine. Iar dacă ne-am supune obiceiului de a nu leși din cercul întâmplărilor și de a nu căuta cauza acestor pricini, cu siguranță că am adopta principiul minților mărginite, ceea ce ar fi ca și cum pentru propriile erori, ne-ar plăcea să găsim

alți vinovați. Căci mulți dintre noi preferăm mai degrabă să nu recunoască anume deznodăminte decât să măsoare și să palpeze puterea legăturilor, a nodurilor și verigilor ce alipesc discret, enigmatic un fapt de altul în ordinea unor temeuri ale dezinteresului față de arta sunetelor. O artă care în copilăria ei nu zefemisea și nu se sulimenea niciodată; în schimb, se emoționa în fața gingășiei și grației necăutate, simțindu-se atrasă de frumusețea frustrată, pentru că ea înșăși, asemenea copiilor, era gingașă, grațioasă, chiar frumoasă, iar între făpturile care se aseamănă se stabilesc legături tainice. Și tot în copilărie muzica, de data aceasta în întrușiparea ei generică, originară, primordială, era scutită de acea dimensiune spectaculară, care ulterior a împovărat-o cu aspecte mediatice, secularizante. Producerea și

consumarea muzicii se săvârșea instantaneu, de către același individ sau colectivitate, iar trăirea fenomenului sonor se integra unei ontologii și gnoseologii esențial sincretice, sinergetice și sinestezice. Disjunția protagonist-spectator s-a petrecut odată cu re-poziționarea muzicii dintr-un plan eminent etic și sacru, traversat de condiția anonimatului, într-unul estetic și profan, cronic patemitar. Pe de altă parte, entropia fenomenului muzical a cunoscut, ca proiecție geometrică, la început o creștere logaritmică (foarte lentă), apoi o creștere polinomială (echilibrată), pentru ca în ultima fază, cea actuală, creșterea să fie exponențială (extrem de rapidă). Din indisolubilă și centripetă, arta sunetelor a devenit solubilă și centrifugă. Or, ca orice alergător de cursă lungă, fenomenul sonor savant este și el supus oboseții, epuizării. Osteneală și extenuare accentuate pe fondul pierderii de viteză și de ritm a gratuității, ingenuității și purității imanente demersului creator. Probabil că dintr-o perspectivă ontologică, muzica e guvernată și ea de legi extrapolate din termodinamică, acolo unde, conform primului principiu, într-un sistem închis (cum concedem a fi fenomenul sonor), cantitatea totală

de energie rămâne neschimbată, dar, în virtutea principiului al doilea al termodinamicii, componenta inutilizabilă, indisponibilă a acestei energii crește în detrimentul celei utilizabile, disponibile. Prin analogie, în istoria muzicii, cantitatea totală de energie semantică și de încărcătură estetică este constantă, numai că, în timp, cu fiecare operă zămisliată, cu fiecare eveniment creator consumat ori cu fiecare perioadă stilistică derulată, componenta activă, utilizabilă a acestei cantități de energie semantică și de încărcătură estetică scade, suportând un proces de degradare, de perisabilizare. Va spori, deci, componenta inutilizabilă, indisponibilă și, odată cu ea, gradul de manierism și decadență al creației muzicale dintr-o anumită perioadă istorică. Fapt pentru care sistemul (spiritul epocii) va fi constrâns să se deschidă, fie pe verticală, devenind permeabil la anumite aspecte ale tradiției ori la puseurile avangardiste, fie pe orizontală, prin interferarea cu alte teritorii culturale. Sistemul va deveni în cele din urmă unul închis, expus autoeroziunii, îmbătrânirii. Și tot așa mai departe. Până când?

Liviu DĂNCEANU

esti bune pentru cei ce n-au ajuns la Sf. Gheorghe: Festivalul „Anonimul” vine și la București. Vestea proastă e că vine într-un spațiu ingrat (Clubul Prometheus), din cauza numărului redus de locuri. Nu e vina echipei

organizatoare – care, după cum remarca și Eugenia Vodă (membră a juriului), și-a dovedit profesionalismul în primul „loc al faptei” – ci a rețelei de cinematografe a Capitalei: nici unul n-a putut să găzduiască retrospectiva (să fie oare din cauza *Sărbătorii filmului francez*). Totuși, cinefilii români au arătat că îndură multe de dragul unui film bun, înghesuindu-se claie peste grămadă, pe scaune sau stând în picioare; iar filme bune au fost, mai ales că în prima săptămână s-au putut viziona „câștigătorii”: *Buongiorno, notte* (Cel mai bun lungmetraj), *Povestea cămillei care plânge* (Cel mai bun documentar) și *În acel moment... Rebeca* (Cel mai bun scurtmetraj).

Filmul lui Marco Bellocchio (*Buongiorno, notte*) este, în primul rând, un act de curaj politic: într-o lume în care terorismul a devenit principala sursă de psihoză, el alege să exploreze punctul de vedere al unor teroriști – asasini „din interior” și o face într-o manieră simpatetică, în contradicție flagrantă cu demonizarea reducionista a acestei „specii umane”. Regizorul revine la un eveniment dramatic din istoria Italiei: răpirea și uciderea lui Aldo Moro (președintele Partidului Creștin Democrat) de către patru membri ai Brigăzilor Roșii; se povestește detaliat detenția lui de cincizeci-și-cinci de zile. Voi comenta pe scurt contextul istoric (precizat de altfel și la începutul filmului), care mi se pare esențial pentru justa apreciere a lungmetrajului.

În primul rând, Partidul Comunist Italian, care fusese exclus de la guvernare din 1947 deși devenea din ce în ce mai popular, nu era unul doctrinar și inflexibil, ba chiar își afirmase încă din deceniul șase afilierea la principiul pluralismului democratic. În al doilea rând, departe de a fi adversar, Aldo Moro era favorabil includerii acestui partid într-un nou guvern, iar președintele comunistilor cerea și el un „compromis istoric” cu creștin-democrații. Dar Brigăzile Roșii (care se credeau urmașe ale rezistenței italiene) nu vedeau în această alianță decât compromiterea crezului comunist și a finalității sale revoluționare; ca să aducă partidul înapoi pe „calea cea dreaptă”, ei au comis o serie de acțiuni teroriste al căror scop era „trezirea maselor” și oprirea procesului de cooptare a Partidului Comunist la guvernare. Evident, după asasinarea lui Aldo Moro, deși masele nu s-au trezit, Partidul Comunist a rămas în afara guvernelor timp de aproape douăzeci de ani...

Deși conține o cantitate record de imagini de arhivă, filmate în '78, ca și multe alte materiale documentare (scene cu *partigiani* sau cu „revoluția” care se petrecea în URSS), filmul lui Bellocchio se bazează pe o carte (romanul *Prizonierul* de Anna Laura Braghetti), nu strict pe fapte reale. Contextul istoric e clar marcat, dar apar și erori – Imaginile cu Stalin din fanteziile Chiarei: *brigatisti* îl venerau pe Lenin, dar îl detestau pe Stalin din cauza

birocrației și a oligarhiei care nu se conformau deloc ideii de putere a maselor. Plasându-se deci între realitate și ficțiune, Bellocchio se concentrează pe viața pe care o duc cei patru teroriști și Aldo Moro în spațiul claustrofobic al apartamentului. Cei trei bărbați – Ernesto (Pier Giorgio Bellocchio, fiul regizorului), Mariano (Luigi Lo Cascio) și Primo (Giovanni Calcagno) – sunt complet izolați de restul lumii, și-au tăiat toate legăturile cu familia sau prietenii (doar unul nu mai rezistă și se

tele, deoarece e o perspectivă marginală (ea nu face decât să gătească și să spele, nu pare să aibă dreptul celorlalți de a conversa cu Moro) și nu atât de inflexibilă ideologic ca ceilalți. Aici mi se pare că deslușesc o slăbiciune a filmului: tocmai datorită preponderenței perspectivei Chiarei, cele trei personaje masculine sunt relativ inconsistente: observi că sunt îndopați cu Marx, Lenin etc., vezi că așteaptă cu sufletul la gură catalizarea maselor și acceptarea condițiilor de către

la unul lent, dar nu liniar – segmentat de imaginile de la televizor, care funcționează în dauna climaxului, și de fanteziile Chiarei, marcate muzical – în care prevalentă e compoziția cadrelor, jocul de lumini postrenascentist sugerând dubla detenție (cea ideologică, a teroriștilor și cea factuală, a politicianului). Oricum, dincolo de defectul pe care l-am menționat, filmul merită cu prisosință Premiul pentru cel mai bun film și trofeul Festivalului Anonimul.

La Secțiunea de scurtmetraj, competiția trebuie să fi fost mai încrâncenată. La prima vedere, favoritul pare să fie *Fast Film* de Virgil Widrich (coproducție Austria/Luxemburg). Regizorul, deși tânăr, are o experiență vastă (și ca regizor, și în domeniul montajului) și o filmografie compusă majoritar din scurtmetraje – cel precedent a fost deja nominalizat la Oscar – filmografie care te năucește prin capacitatea de a reinventa genul. *Fast Film* e un omagiu original adus filmului de acțiune; apar imagini din lungmetraje clasice, ce acoperă istoria cinematografe, imagini prezentate în competiție = curse de trenuri/ mașini/ avioane. Nu mă pot abține să nu vorbesc de realizarea filmului, cel puțin spectaculoasă: s-au printat imagini din aproximativ patru sute de filme; apoi paginile au fost folosite pentru confecționarea manuală a unor obiecte tridimensionale; obiectele au fost aranjate în tablouri (fiecare tablou conținând minimum trei imagini, una pentru fiecare plan), care au fost apoi fotografiate; fotografiile au fost încărcate în calculator și procesate cu Adobe After Effects. Realizarea unui film de paisprezece minute a luat doi ani și jumătate, dar un buget mic.

Și totuși preferințele juriului s-au îndreptat către mai puțin faimosul *În acel moment... Rebeca*; e drept, și acesta e un film laureat – a luat Premiul (III) Cinefondation (adică secțiunea de scurtmetraje realizate de studenți) la Cannes. Scenariul aduce puțin cu *Metamorfoza* lui Kafka, doar că, în loc să devină insectă, Rebeca ajunge, inexplicabil și fără a părea obeză, să cântărească enorm – cade prin câteva etaje de bloc. Morala? Hmm, foarte feministă: dacă nu ne conformăm cu standardele acceptabile social, ne pierdem statutul de „persoană”, devenind „obiect” în ochii celorlalți (vezi imaginea în care Rebeca e lăsată să atârne în chingi în fața blocului). Au mai concurat și *Accident*, realizat de James Leech (impresionant prin filmarea exclusiv manuală, dar dezamăgitor prin scenariu) și *Triptik*ul regretatului Cătălin Cocriș: trei scurtmetraje, surprinzătoare prin originalitate (nu au aerul auto-condescendent propriu multor filme românești, vezi *Filantropica*, *Occident*) și prin modul în care jonglează cu genuri de largă respirație pe care le adaptează scurtmetrajului (tragedie, farsă etc.), ca și printr-o intertextualitate subtilă cu *il neorealismo*. Iar excelenta selecție de scurtmetraje va continua săptămâna viitoare cu cele (românești) care au câștigat premiul de la Veneția și Ursul de Aur...

Alexandra OLIVOTTO

cinema

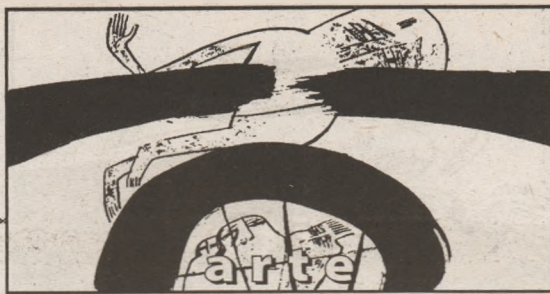
Retrospectivă „Anonimul”

duce să-și viziteze iubita), iar presiunea publică le parvine doar prin intermediul televizorului. Singura care nu împărtășește prizonieratul (care pentru cei trei e auto-impus, dar involuntar pentru Aldo Moro) este Chiara (Maya Sansa), care-și păstrează slujba de bibliotecară și care e supusă deopotrivă tensiunilor din afara (vânătoarea de vrăjitoare care se soldează cu arestarea unui coleg care scrisese un scenariu despre răpirea politicianului) și dinăuntrul apartamentului. Filmul adoptă perspectiva ei pentru a nara evenimen-

oficiali pentru a-l elibera pe politician, dar nu le înțelegi resorturile sau motivațiile. Lui Moro i se prezintă ca membrii unui tribunal popular, dar faptul că funcționează ca o „celulă” independentă, fără conexiuni cu „organismul” Brigăzilor Roșii (singurul semn că fac parte din ele e un steag) nu explică motivul pentru care-și arogă acest titlu.

Lungmetrajul este excelent, chiar dacă înegal, filmat: se trece de la un montaj eliptic, destul de rapid (filmul începe cu achiziționarea apartamentului),

Eseu

Iuda, o necesitate?

(urmăre din pag. 19)

Nici scena sărutului, ca vânzare sub aparența iubirii nu mai este respusă în cuvinte. Ea poate fi presupusă sau poate lipsi din cariera vânzătorului modern. După cum și actul suicidului lipsește. În povestea biblică, personajul trăiește o psihodramă, aruncă arginții la picioarele cumpărătorilor lui și imediat își pune capăt vieții. El n-a putut suporta povara vinei de a fi dezertat din grupul credincioșilor lui Iisus și nici fapta trădării. Suicidul exprima fuga de o viață acoperită de oprobriu. În schema completă a circumstanțelor nașterii noii religii, chiar și sinuciderea lui Iuda era necesară. Astfel se purifică totul. O lege internă l-a obligat să procedeze așa și nu altfel. Dar, ca să ai procese de conștiință, trebuie să ai conștiință, ca să poți să-ți supui conduita criticii acestei instanțe. Or, vânzătorul de rând, cum nu era Iuda, nu numai că e egoist și plin de sine, inapt de

a-și percepe culpa, dar se crede perfect motivat în ceea ce face. Încât paradigma originară nu mai poate fi recuperată în întregime de „omul nou”, deși căința poate cunoaște și forme mai ușoare decât cea radicală, a autosuprimării. Iuda modern e constrâns și el, poate, dar nu întotdeauna, să comită răul. Nu întotdeauna, pentru că există ființe structural înclinate spre rău, unele din cauză că au suferit în copilărie o traumă (atac la pundoare, o boală etc.), care, din punctul lor de vedere are dreptul să fie acoperită (rău cu rău), ca reflex de apărare târzie. Viața psihică a unui astfel de om este dezorganizată, intră într-un fel de derivă morală, fără ca el să-și conștientizeze mediocritatea. În ipoteza că s-ar fi ocupat de țările din Estul Europei, Fukuyama ar fi putut găsi în această slăbiciune umană, încă una dintre cauzele „marii rupturi”.

În zilele noastre vânzătorul are ipocrizia de a nu-și recunoaște vinovăția, e dur și-și poate drapa vulgaritatea sub masca

umilinței sau, și mai rău, sub masca prietenului ori a discipolului. Se apără în fața suspiciunii, e vădit mirat și poate poza chiar în victimă impulsivă, supraveghindu-și atent conduita și vorbele. Toate disimulările îi acuză slăbiciunea ce nu se vrea nici-cum răscumpărată printr-un act oarecare de căință, ceea ce ar atenua eșecul total în ordine etică. Gestul căinței nefăcut suspendă iremediabil salvarea, ca și necesitatea degajată din paradigma biblică. Încât suntem departe de modelul originar al vânzătorului care, nemaifiind necesar pentru consecința pozitivă a faptei lui, s-a dizolvat, cum se vede, în apele turburi ale mentalității „omului nou”. La vremuri noi, oameni noi. E și asta o necesitate? Să nu ucidem speranța că această formulă umană, teribil de proliferantă la noi, până acolo încât a instalat nesiguranța în relațiile interumane, se va estompa. Sechelele vor fi mai ușor de suportat. Se cuvine ca umanitatea noastră să aștepte cu răbdare ceva ce, deocamdată, îi lipsește, recunoașterea disjuncției calitative între trădat și trădător, așa încât cel dintâi să-l domine până la vindecare pe cel de-al doilea.

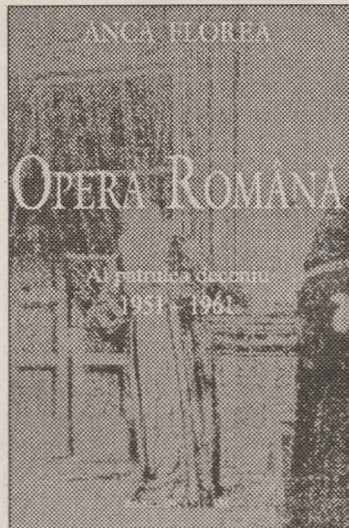
Elvira SOROHAN

Istoria Operei Române

Am asistat la muzeul „G. Enescu” la un eveniment cultural deosebit. Muzicologul și criticul muzical Anca Florea a lansat cel de-al patrulea volum din seria *Opera Română*, publicat de Editura Info-Team, în fața unei asistențe prestigioase alcătuite din mari personalități ale liricii românești. Volumul înseamnă perioada 1951-1961, una dintre cele mai interesante decade din istoria Operei noastre, în care s-a înființat noul edificiu al Operei de pe Splai, în care s-au lansat marii noștri artiști, o perioadă extrem de fecundă și bogată în spectacole de înaltă clasă. La această lansare au luat cuvântul, prezentând păreri și impresii despre carte, sau depășind amintiri, mari interpreți din acea perioadă: Ileana Iliescu, David Ohanezian, Nicolae Herlea, Cornel Stavru, Octavian Naghiu, Dan Iordăchescu, dirijorul Constantin Petrovici, precum și muzicologi ca Doru Popovici, Vasile Donose, Viole Cosma.

Anca Florea întreprinde în

această lucrare, ca și în toată seria de volume publicate până în prezent, o migăloasă muncă de istoriografie, selectând cu discernământ și obiectivitate cronici diverse sau aprecieri critice din epocă. Apreciem talentul bibliografic al Ancăi Florea, subtilitatea cu care a surprins în detaliu fiecare premieră, cu care a descris emoțional momentele de referință de la începuturile instituției în noul local. Pentru cei care au trăit la o înaltă tensiune a receptării artistice acele secvențe de neuitat lectură acestui volum constituie un emoționant periplu. În acea epocă remarcabilă a Operei Române, în care s-au putut vedea spectacole mari, elaborate cu bun gust, fast și respect pentru tradiția lirică. În acea perioadă s-au ridicat artiști de prestigiu care au reprezentat cu cinste arta lirică românească, atât pe prima scenă a țării, cât și pe mari scene ale lumii. Baletul Operei Române în primul an de la înființarea acesteia în noul local a

cunoscut nume celebre, de mari artiști și coregrafi care au dat viață unor spectacole antologice. Cartea Ancăi Florea ne face să retrăim o asemenea epocă de emulație artistică și să avem nostalgii. Contribuția sa este deosebit de meritorie, ea se înscrie pe linia unor serioase exegeze istoriografice într-un domeniu în care s-a scris, din păcate, puțin.

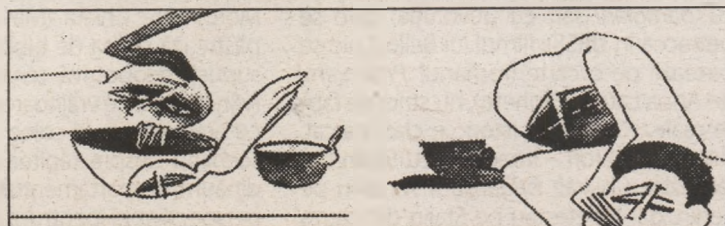
Așteptăm cu nerăbdare publicarea volumelor viitoare care ne vor procura noi și mari bucurii spirituale.

Mihai Alexandru CANCIOVICI

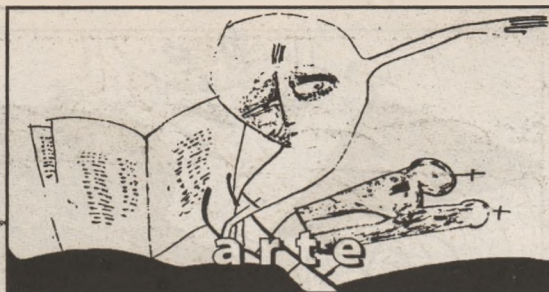
CLUBUL PROMETHEVS

<p>27.10.2004</p>	<p>18:00 Intalnirile Romaniei Literare "DEMONIZAREA ELITELOR" cu Nicolae Manolescu</p>
<p>28.10.2004</p>	<p>20:30 FILM / Retrospectiva 2004 Festivalul International de Film ANONIMVL Noul Eldorado R: Tibor Kocsis (Ungaria 2004)</p>
<p>29.10.2004</p>	<p>21:00 Seara ... .. FM - surprize -</p>
<p>30.10.2004</p>	<p>20:30 FILM / Retrospectiva 2004 Festivalul International de Film ANONIMVL Selectie Filme de scurtmetraj 22:30 Petrecere ... .. FM</p>
<p>31.10.2004</p>	<p>20:30 Seara de JAZZ cu prietenii</p>
<p>01.11.2004</p>	<p>Inchis</p>
<p>02.11.2004</p>	<p>20:30 FILM / Retrospectiva 2004 Festivalul International de Film ANONIMVL Photos to send R: Dierdre Lynch (SUA 2002)</p>

Te aștept la cafeneaua literară.
Primești o carte cadou.
Zilnic de la ora 11:00
Piața Națiunilor Unite, nr. 3-5
- intrarea liberă -
informații și rezervări la tel. 33.666.38 și 33.666.78

I. Între adversitate și armonie

Ioan Cuciurcă este un artist misterios și paradoxal. Mai întâi, paradoxul constă în faptul că el este mai bine cunoscut în Europa decât în țară. În al doilea rând, chiar dacă activitatea sa este una prodigioasă, și ea acoperă o arie artistică și mediatică enormă, de la grafica propriuzisă, de șevalet, la grafica de carte, la cea publicitară, și până la experiențele tehnice și expresive cele mai diverse, percepția artistului în spațiul public este una discretă și eterică până la imponderabil. Într-un anume fel, prezența lui nemijlocită se dematerializează și se resoarbe în turbionul propriei sale creații.

În al treilea rând și, de fapt, aici stă întreaga explicație a acestui prelung paradox, structura sa însăși se sprijină pe o realitate polară. Inteligent și reflexiv ca orice grafician care nu-și contrazice definiția, cu o puternică vocație de geometru și cu o aspirație continuă spre limbajul concis și spre mesajul clar, el este permanent sedus de senzualitatea formei, de promisiunea unei carnalități abia stăpânite prin inflexibilitatea codului cultural. Pornește eliptic și abstract ca un extrem-oriental și, după câțiva pași, asemenea unui explorator mereu disponibil, se trezește în luxuria unor imagini dense și pline de circvoluțiuni ca o infinită masă cerebrală. Sigur pe sine, atât în discursul suav și transparent al vârfului de creion, cât și în retorica amplă și impersonală a printului electronic, Ioan Cuciurcă acoperă, în esență, întregul spațiu al creativității înseși. El imaginează o lume bogată și clară în același timp, ordonată după principii stricte și liberă prin propriile sale mecanisme de funcționare.

Suveran fără a cădea în vanitatea demiurgiei, sceptic fără a eșua în sonorități dezarticulate, prezență viguroasă printr-un discurs bine articulat, care îl degrevează de orice tentație de a-și clama agresiv identitatea, complex fără ostentație și subtil fără demonstrații plicticoase, Cuciurcă își configurează personalitatea ireductibilă printr-o egală distribuție în direcții opuse și, aparent, ireconciliabile. Adică exact în acelea care se completează reciproc și țin lumea în echilibru și în armonie.

II. Suspendarea lumii în efigie

Deși interesat de tot ceea ce ochiul poate să absoarbă, de la accentul de culoare întâmplător la forma spontană, de la construcțiile simbolice de o mare complexitate și până la amplele simfonii cromatice pe care istoria artei le oferă cu generozitate, Florin Mitroi și-a restrâns interesul, în propria-i creație, la câteva teme mari și la câțiva moduli ușor de recunoscut și de identificat. În pofida discreției sale absolute și a spalmii profunde în fața gesturilor risipitoare și a redundanțelor de tot felul, el a fost, în esență, un experimentator, un cercetător aplicat și cu tentația anonimatului, al tuturor componentelor pe care le implică actul de creație. Fixat, aparent, în bidimensionalitatea fizică și în coordonatele

clasicizate ale spațiului picturii, în realitate Mitroi s-a adâncit în cea mai severă investigație a generozității și a limitelor limbajului, precum și în aceea a capacității omenești de a cunoaște atât lumea exterioară, cât și propria sa vocație de a colora afectiv și de a personaliza această lume. În același timp, pictura constituia pentru el și o formă de sancțiune morală, o modalitate sigură de a identifica acele calități ale obiectelor și ale lucrurilor care oferă un răspuns pregnant, axiomatic, la problemele existenței și care substituie, în același timp, ca într-un ceremonial magic, acțiunea brută și reacția vulgară. În esență,

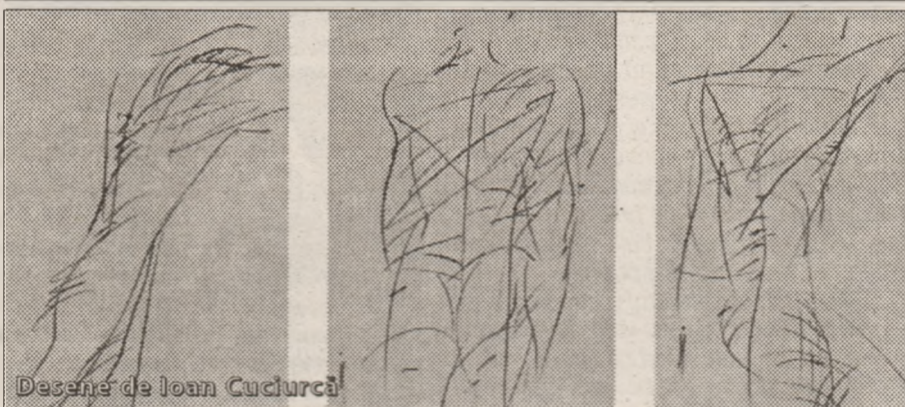
majestuoasă. Nici atunci când pictorul trece către lumea obiectelor, când interesul său merge către structurile constituite, către arhitectura intimă a formelor sau numai către semnificația morală a acestora, perspectiva nu se modifică esențial. Obiectul, sursa, reperul, sau oricum am vrea să-i mai spunem, părăsește orice context, își pierde orice memorie, își abolește orice funcțiune episodică, se desubstanțializează până la limita arhetipului și devine, prin solitudine și prin monumentalitate, o axă a lumii, o realitate unică și desăvârșită.

**cronică plastică
de Pavel Șuşara**

Despre unitate și treime

La Palatul Brâncovenesc de la Mogoșoaia s-a deschis o amplă expoziție care pune alături trei artiști din tot atâtea generații, aparent fără nici o legătură între ei, dar care, la o analiză mai atentă, se dovedesc a fi ipostaze diferite și foarte bine individualizate ale aceluiași mod de a privi lumea. Graficianul Ioan Cuciurcă, pictorul Florin Mitroi și pictorul/sculptorul Ion Lucian Murnu sunt actorii acestei surprinzătoare provocări muzeografice.

Desene de Ioan Cuciurcă

Întreaga pictură a lui Florin Mitroi este o încercare de stopare a lumii, de suspendare a acesteia în efigie, și nicidecum un comentariu narcisiac pe marginea expresivității ei tranzitorii. Ca dinamică sufletească și ca stilistică generală, Florin Mitroi este un nonfigurativ, un spirit platonician sau oriental, iar raporturile sale cu nivelul senzorial și vizibil al realului se stabilesc în termeni absoluți și lipsiți de orice echivoc. Atunci când pictorul experimentează forme pure, când cercetează disponibilitățile ascunse ale substanței și ale limbajului, dispore cu totul orice referent narativ, iar forma care se naște din această relație a artistului cu propriile sale instrumente este realitatea însăși, anistorică, fără trecut și fără viitor, un fel de iconă fără transcendență, adică una în transparența căreia nu intră și nu se întrezărește nici o altă realitate descriabilă. Aici, Florin Mitroi manipulează doar esențe și sugerează existențe fondatoare: cer/pământ, întuneric/lumină, opacitate/transparență, jos/sus, gravitație/imponderabilitate, materie/spirit. Tonurile teme, terurile, nuanțele magmatice și feminine, se întîlnesc și se interpătrund deseori cu aurul incendiar și dizolvant, cu strălucirea lui impersonală și

III. Clasicitatea suferinței

Sever până la austeritate, economisindu-și bacovian gesturile și mijloacele expresive, Ion Lucian Murnu reprezintă punctul de convergență al unei triple sugestii: mesajul umanist al spiritului grec, ideea creștină a asumării suferinței ca treaptă spre desăvârșirea spirituală și opoziția unei istorii agresive și redundante. Acest tip de angajare determină și o anumită stilistică lăuntrică, dar și un mod explicit de abordare formală, iar viziunea bizantină pare a fi sursa cea mai apropiată și modelul care se impune aproape de la sine. Pictura lui Murnu este purificată de orice exterioritate, fiind înțeleasă nu ca o demonstrație, ci ca un enunț eliptic și esențializat, iar întregul instrumentar al formei se reduce la elementele pure ale geometriei, adică la linie și la unghi. Din multiplele posibilități de combinare a acestora se nasc imaginile surprinzătoare și emblematice ale unui discurs care nu-și propune doar investigații formale și simple codificări ale limbajului, ci și însușirea unui viguros imperativ moral, acela care

derivă din identificarea existenței înseși ca țintă a unei continue adversități. Personajele picturii lui Ion Lucian Murnu, siluete figurate schematic și depozitate de orice trăsătură individualizatoare, trăiesc drama intervalului, a interregnelui, fiind suspendate între două stări de agregare a realului, între pământ și cer, fără să aparțină fundamental nici uneia, nici celeilalte. Voluptățile materiei, ale materiei în sine, dar și ale materiei cromatice, îi lipsesc pictorului cu desăvârșire, dinamica sensibilității lui fiind mai degrabă din specia sacerdoțiului decât din aceea a trăirii nemijlocite. Cele două sau trei tonuri care se regăsesc în mai toate pinzele sale nu circumscriu spațiul ale experienței exterioare, ci răspunsuri și soluții interioare la un grav impas metafizic. Dacă în subtextul acestor lucrări nu s-ar simți limpede încordarea morală și o stare specială de religiozitate, pictura lui Ion Lucian Murnu ar putea fi asociată și unui foarte interesant experiment suprarealist de filiație bizantină.

Sculptura reia, în orizontul său specific de manifestare, întreaga problematică umană și artistică deja enunțată în lucrările de pictură. Aceeași viziune formală de sugestie bizantină se manifestă și aici, inhibând ferm orice tentație a retoricii și a volumetriei anatomice. Dar memoria codurilor bizantine nu se manifestă prin transferuri și prin mimetism în relație cu pictura murală, prin statica formei și prin transpuneri de drapaje (așa cum încercaseră, la vremea lor, Mestrovici și Paciurea), ci prin intuirea structurilor intime ale formei în gândirea plastică de sorginte orientală. Murnu depozitează volumul de orice încărcătură parazită, de tot ceea ce ar putea compromite stricta necesitate a mesajului, și reține doar ideea generatoare și timpul său expresiv. Ca și în pictură, aceleași angulozități și definiții sumare conferă personajelor fizionomii ascetice, transformându-le în concepte și în stări etico-afective, dincolo de orice particularizare psihologică. Modelajul larg și subtil, cu imperceptibile vibrații ale suprafețelor, preia lumina exterioară și o prelucreează instantaneu până la a-i sugera natura lăuntrică. Încărcătura spirituală a acestei sculpturi, lipsa oricărei ostentații și riguroasa prezență a ideii, îl situează pe Ion Lucian Murnu alături de reformatorii sculpturii românești – Paciurea, Anghel, Brâncuși –, adică alături de aceia care au intuit faptul că resemnificarea sculpturii este posibilă doar prin recursul la sensurile adânci ale unei civilizații în care semnul și aluzia comunică mai mult decât discursul amplu, sufocat de amănunte și pîndit la tot pasul de riscul tautologiei.

Artist complex, surprinzător prin coerența viziunii sale globale și prin rigoarea comunicării ei prin datele particulare ale operei, meditativ și, în același timp, angajat într-o luptă disperată pentru conservarea demnității umane atât de grav ultragiutate, Ion Lucian Murnu este și un atent și rafinat analist al creației artistice, în general, și al creației proprii, în special. El scrutează, în bogate însemnări de jurnal care se întind pe durata a câtorva decenii, orizontul uman și istoric al unui timp încărcat de ostilități și de evenimente dramatice, pe care el l-a străbătut cu discreție și cu o neînduplecată rectitudine morală. ■

Scrisoarea lui Sancho Panza către Teresa Panza, soția lui

Dacă strașnic aș fi fost biciuit, ca un cavaler aș fi venit: dacă mă văd cu un strașnic guvernământ, strașnice biciuiri mă costă. Deocamdată n-o să-nțelegi astea, dragă Teresa: ai să le afli altă dată. Trebuie să știi, Teresa, că m-am hotărât să umbli în trăsură, fiindcă așa se cuvine, și orice alt fel de umblet ar fi umblat în patru labe. Ești nevastă de guvernator: ia să vezi dacă o te mai muște cineva de zgaibarace! Îți trimit alăturat un costum verde de vânător pe care mi l-a dat stăpâna mea ducesa; dichisește-l așa încât să-i slujească drept pieptar și foi fetei noastre. Don Quijote, stăpânul meu, după cum am auzit zicându-se prin părțile astea, e nebun cuminte și smintit hazos, și nici eu nu i-s mai prejos. Am fost în peștera lui Montesinos și înțeleptul Merlin a pus laba pe mine pentru dezvrăjirea Dulcineei din Toboso, de-o cheamă pe-acolo Aldonza Lorenzo: cu trei mii trei sute de bice, mai puțin cinci, pe care trebuie să mi le trag, o să se pomenească dezvrăjită ca mă-sa care a făcut-o. Să nu spui nimănui nimic despre astea, căci ia scoate ce ai în piață, și unii au să spună că-i albă, alții neagră. Peste câteva zile am să plec la guvernământ, unde mă duc tare ahtiat să fac bani, fiindcă mi s-a spus că toți guvernatorii noi se duc cu-aceiași poftă: am să-i iau puiul și-am să-ți dau de știre dacă să vii cu mine au ba. Surul e bine și-ți trimite multe salutări, și n-am de gând să-l părăsesc nici dacă m-ar duce să fiu Marele Turc. Ducea, stăpâna mea, îți sărută de-o mie de ori mâinile: întoarce-i și tu bunăvoința cu două mii, căci nimic nu costă mai puțin și nu-i mai ieftin, cum zice stăpânul meu, ca politețurile. N-a binevoit Dumnezeu să mă pricopsesc cu alt cufăraș cu încă o sută de scuți ca ăla de-anțăr, dar nu pune la inimă, dragă Teresa, căci e sub oboroc cine trage clopotul a foc și-o să iasă toate la spălat în leșia guvernământului; numai că tare m-a mahnit când mi s-a spus că, dac-apuc să-i dau de gust, o să-mi rod și degetele de pofta lui și, dacă o fi să fie-așa, n-o să mă coste prea ieftin, cu toate că până și schilozii și ciungii își află chiverniseala din pomana pe care-o cer: oricum, într-un fel sau altul, tu ai să fii bogată și bătută de noroc. Deie-ți-l Domnul, cum o putea, iar pe mine păzească-mă, ca să te slujesc pe tine.

Din castelul acesta,
în douăzeci iulie 1614.
Soțul tău, guvernatorul,
Sancho Panza

[Ducele către Sancho Panza]

A ajuns la cunoștința mea, seniore don Sancho Panza, că niște dușmani ai mei și ai acelei insule urmează a o supune unui atac furios în nu știu ce noapte: se cuvine să veghezi și să fii în alarmă, ca să nu te ia prin surprindere. Mai știu prin niște spioni de încredere că în acea

așezare au intrat patru persoane deghizate ca să-ți ia viața, fiindcă se tem de ingeniozitatea dumitale: deschide ochii și ia seama cine se apropie ca să-ți vorbească și nu mânca nimic din ce ți-ar aduce ei. Eu voi avea grijă să te ajut dacă te vei vedea la ananghie și în toate vei face cum este de așteptat de la inteligența dumitale. Din locul acesta, șaisprezece august*, la ceasurile patru dimineața

Prietenul dumitale, Ducele

[Scrisoarea Ducelui către Teresa Panza]

Prietenă Teresa: Bunele însușiri ale virtuții și ingeniozității soțului dumitale, Sancho, m-au îndemnat și m-au silit să-l rog pe soțul meu, ducele, să-i dea guvernământul unei Insule, dintre cele multe pe care le stăpânește. Am vești că guvernează ca un șoim, fapt de care sunt foarte mulțumită și, prin urmare, și ducele și stăpânul meu, lucru pentru care aduc multe mulțumiri cerului pentru că nu m-am înșelat alegându-l pentru atare guvernământ; căci vreau să știu doamna Teresa că anevoie se găsește pe lume un bun guvernator și-așa să mă ajute și pe mine Dumnezeu cum guvernează Sancho.

Îți trimit alăturat, draga mea, un colier de mărgean cu boabele mari de aur: mi-ar fi plăcut să fie de perle orientale, dar cine-ți dă fie și-un os nu vrea să te vadă moartă; va veni și vremea să ne cunoaștem și să stăm de vorbă, și numai Dumnezeu știe ce și cum va fi. Transmite-i salutări Sanchicai, fiica dumitale, și spune-i din partea mea să fie pregătită, căci am de gând a o mărita cu cineva sus-pus când se va aștepta mai puțin.

Mi s-a spus că-n satul vostru se găsesc ghinde mari: trimite-mi vreo două duzini, le-aș prețui mult știind că vin din mâna dumitale, și scrie-mi pe larg, dându-mi vești despre sănătatea și viața dumitale; și dacă ai nevoie de ceva, n-ai altceva de făcut decât să dai din gură, și gura-ți va fi măsură, și Dumnezeu să te aibă în pază.

Din locul acesta,
prietenă dumitale iubitoare,
Ducea

Scrisoare a lui Don Quijote de la Mancha către Sancho Panza, guvernator al insulei Barataria

Când mă așteptam să aud vești despre neglijențele și prostiile tale, Sancho prietene, le-am auzit despre istețimile tale, drept care am adus mulțumiri desebite cerului, care știe să-i ridice pe săraci din gunoi și să facă din tonți discernători. Mi se spune că guvernezi ca și cum ai fi om și că ești om ca și cum ai fi animal, după umiliința cu care te consideri: ci vreau să iei seama, Sancho, că deseori se cade și este necesar, pentru autoritatea funcției, să procedezi contrar umiliinței inimii, deoarece buna înfățișare a persoanei care este pusă în slujbe importante trebuie să fie pe potrivă exigențelor acestora, iar nu pe

Miguel de Cervantes

Ingeniosul cavaler Don Quijote de la Mancha

Don Miguel de Cervantes Saavedra

cu patru sute de ani se pregătea publicarea primei părți a Ingeniosului cavaler don Quijote de la Mancha, de Miguel de Cervantes (aprobarea regală e semnată la 26 septembrie 1604, iar dovada de corectură la 1 decembrie același an). Potrivit uzanțelor tipografice ale vremii, mai rămăsese de tipărit prima coală, care trebuia să cuprindă obligatoriu aceste preliminarile oficiale, ceea ce înseamnă,

după toate probabilitățile, că Don Quijote a fost „lansat”, într-o fabuloasă carieră universală, în ianuarie 1605. Această nouă traducere românească, a doua după versiunea Ion Frunzetti/Edgar Papu (ELU, 1965), dar prima realizată de un singur traducător, și-a propus o cât mai strânsă apropiere de textul original, într-o limbă cât mai apropiată de româna literară de azi. Paginile de mai jos – o selecție din epistolarul quijotic – le înțeleg nu numai ca pe o avanpremieră a noului Don Quijote românesc, aflat sub tipar la Editura Paralela 45, ci, în primul rând, ca pe un omagiu adus memoriei marelui cervantist José María Casasayas, care m-a onorat cu prietenia sa, plecat dintre noi spre o lume mai bună în noaptea de 26/27 septembrie 2004. A fost, în inimaginabil de multe ieșiri din Mallorca sa natală, peregrinamente peregrino, cel mai tenace apostol al Sfântului Miguel de Cervantes, cum l-a plăcut să-și numească autorul favorit în septembrie 2003, la Lisabona, cu prilejul ultimului congres pe care l-a organizat în calitatea sa de președinte al Asociației Cervantiștilor. Dumnezeu să-l odihnească!

măsura înclinațiilor condiției sale umile. Îmbracă-te frumos, căci un băț dichisit nu mai pare băț: nu zic să porți farafastăcuri sau zorzoane, nici, judecător fiind, să te îmbraci în soldat, ci să te împodobesti cu hainele pe care le pretinde funcția ta, cu condiția să fie curate și bine aranjate.

Ca să câștigi bunăvoința poporului pe care-l guvernezi, trebuie să faci, între altele, două lucruri: să fii bine crescut cu toți, deși ți-am mai dat sfatul acesta și rândul trecut; iar celălalt, să ai grijă de abundența proviziilor, fiindcă nimic nu îngreuiază mai mult inima sărmanilor decât foamea și scumpetea.

Nu da multe ordonanțe, iar dacă o faci, caută să fie drepte și mai cu seamă să

fie respectate și aplicate, căci ordonanțele care nu sunt respectate sunt ca și cum n-ar fi, ci, dimpotrivă, dau de înțeles că suveranul care a avut discernământ și autoritate ca să le întocmească n-a avut curaj să le facă a fi respectate; și legile care sunt temute, dar nu sunt puse în aplicare ajung a fi ca butucul, rege al broaștelor, care la început le-a înspăimântat, dar pe care cu timpul l-au disprețuit și s-au urcat pe el.

Fii tată al virtuților și tată vitreg al vicilor. Nu fi mereu aspru, nici mereu blând, ci alege mijlocia dintre aceste două extreme, căci în ea i se găsește culmea discernământului. Vizitează închisorile, măcelăriile și piețele, căci prezența guver-

natorului în asemenea locuri e de mare importanță: îi consolează pe deținuți, care speră să fie eliberați în scurt timp; este baubaul măcelarilor, care atunci cântăresc corect, și e sperietoarea precupețelor, din același motiv. Nu te arăta, chiar dacă se întâmplă să fii, ceea ce nu mi vine să cred, hrăpăreț, afemeiat sau mîncău; căci poporul și cei care au de-a face cu tine, cunoscându-ți înclinația

Dumnezeu, care atîta bine i-a făcut și neconținut îi face.

Doamna ducesă a trimis un om cu haina ta și alt dar pentru soția ta, Teresa Panza; dintr-un moment într-altul așteptăm răspunsul.

Eu am fost cam indispus, din pricina unei anumite împisiciri care mi s-a întîmplat nu prea spre folosul nasului meu, dar nu-i nimic, căci dacă sunt vrăjitori care îmi fac rău, sunt și din cei care-mi iau apărarea.

Înștiințeză-mă dacă majordomul care este cu tine a fost amestecat în treburile acelei Trifaldina, cum ai bănuț tu; și ține-mă la curent cu tot ce ți s-ar putea întîmpla, de vreme ce drumul e atît de scurt cu atît mai mult cu cît am de gînd să părăsesc viața aceasta trîndavă pe care-o duc, deoarece nu m-am născut pentru așa ceva.

Mi s-a ivit o împrejurare despre care cred că-mi va atrage dizgrația acestor seniori; dar, deși mă afectează mult, nu mi pasă cît puțin, deoarece, la urma urmelor, sunt obligat să-mi fac datoria mai întîi față de profesia mea decît față de placul lor¹⁰, potrivit zicalei obișnuite: „Amicus Plato, sed magis amica veritas.”¹¹ Ți-o spun pe latinește pentru că vreau să cred că de cînd ești guvernator vei fi învățat limba aceasta. Și să te ajute Dumnezeu și să te ferească să nu inspire milă cuiva.

Prietenul tău,
Don Quijote de la Mancha

Scrisoarea lui Sancho Panza către Don Quijote de la Mancha

Treburile îmi iau atît de mult timp, încît nu-mi mai rămîne nici ca să mă scarpin în scăfărlie, ba nici ca să-mi tai unghiile¹², așa că le port atît de lungi că numai Dumnezeu o ști cum să mă ajute. Zic asta, stăpîne drag al sufletului meu, pentru ca înălțimea ta să nu te neliniștești dacă pînă acum nu ți-am dat de știre despre buna sau reaua mea stare în guvernarea asta, în care sufăr de foame mai rău ca atunci cînd umblam prin păduri și pustietăți.

Ducele stăpînul meu mi-a scris deunăzi, înștiințându-mă că în Insula asta ar fi intrat niște iscoade ca să mă omoare, dar pînă acum n-am descoperit alta decît pe un anume doctor care primește simbrile în așezarea asta ca să-i omoare pe toți guvernatorii care vin aici: îl cheamă doctorul Pedro Recio și e de fel din Tirteafluera, ca să vezi, domnule, ce mai nume, și cum să nu mă tem că o să mor de mîna lui! Doctorul ăsta zice el însuși despre sine că el nu vindecă bolile cînd le ai, ci le previne, ca să nu te lovească; și doctoriile pe care le folosește sunt dieta și iar dieta, pînă îi face pe oameni oase goale, ca și cum slăbiciunea n-ar fi o boală mai rea decît febra. Ce mai tura-vura, el mă omoară de foame și eu mor de neaz, deoarece, cînd gîndeam că am venit la guvernarea asta ca să mîncînc cald și să beau rece și să-mi desfăț trupul în cearșafuri de olandă, pe saltele de puf, am venit să fac penitență, de parcă aș fi

schimnic, și cum n-o fac de bună voie, cred că pînă la urmă, săracu', o să mă ia dracu'.

Pînă acum n-am strîmbat nici un drept, nici spagă n-am vrut s-aștept, și nu mi dau seama la ce bun, pentru că aici mi s-a spus că guvernatorilor care vin în Insula asta, înainte de-a păși în ea, poporeniile le-au dăruit sau le-au împrumutat o groază de bani, ăsta fiind obiceiul la toți care urcă la guvernare, și nu numai aici.

Astă-noapte am făcut rondul, am dat peste o domnișoară frumoasă în straie bărbătești și peste un frate de-al ei în veșmînt femeiesc: chelarul meu s-a îndrăgostit de fată și și-a ales-o în gînd drept soție, după cum a spus, iar eu mi l-am ales pe băiat drept ginere; azi, amîndoi ne vom pune în faptă gîndurile cu tatăl celor doi, care e un anume Diego de Llana, hidalgo și creștin vechi cît vrei.

Vizez piețele, după cum mă sfătuiești înălțimea ta, și ieri am găsit o precupeță care vindea alune proaspete și am prins-o că amestecase cu o vadră de alune noi alta de alune vechi și putrede; i le-am confiscat pe toate pentru copiii orfani, care știu bine să le deosebească, și-am osîndit-o ca vreme de cincisprezece zile să nu mai calce prin piață. Mi s-a spus că am procedat înțelepțeste; un lucru pot să-ți spun, înălțimea ta, și anume că s-a dus buhul prin târgul ăsta că nu-s ființe mai afurisite ca precupețele, fiindcă toate sunt nerușinate, fără suflet și obraznice, și cred așa și este, după ce-am văzut și prin alte sate.

Sunt foarte încântat că stăpîna mea ducesa i-a scris femeii mele, Teresa Panza, și i-a trimis darul de care vorbești înălțimea ta, drept care mă voi strădui să mă arăt recunoscător la vremea potrivită: sărută-i din partea mea mîinile, domnule, și spune-i că eu zic că nu și-a aruncat bunătatea într-un sac rupt, așa cum se va vedea după fapte.

N-aș vrea ca înălțimea ta să ajungi la gâlcevi neplăcute cu stăpînii mei de-acolo, fiindcă dacă înălțimea ta te cerți cu ei, este limpede că totul se va-ntoarce spre paguba mea și n-ar fi bine ca, după ce eu sunt sfătuit să fiu recunoscător, tocmai înălțimea ta să nu fii, cînd ți s-au făcut atâtea favoruri și ai fost primit atît de bine în castelul lor.

Treaba cu împisicirea n-o pricep, dar îmi închipui că e una din răutățile pe care obișnuiesc să le pună la cale împotriva înălțimii tale vrăjitorii cei răi; o să mă lămuresc cînd o să ne vedem.

Aș vrea să-ți trimit ceva, domnule, dar nu știu ce să-ți trimit, afară de niște tubușoare de suflat puse la niște bășici¹³, din care se fac de tot hazul în Insula asta; dar dacă îmi va mai ține slujba, am să caut ce anume să trimit, fie cum o fi.

Dacă mi-o scrie nevasta mea Teresa Panza, plătește înălțimea ta poșta¹⁴ și trimite-mi scrisoarea, că tare sunt doritor a ști în ce stare-mi sunt casa, femeia și copiii. Și cu asta, Dumnezeu să te ferească, domnule, de vrăjitori de rea credință și pe mine să mă scoată la liman cu bine și-n pace din guvernarea asta, deși mă îndoiesc, fiindcă mă bate gîndul că o s-o las o dată cu viața, după cum mă doftoricește doctorul Pedro Recio.

Sluga înălțimii tale,
Sancho Panza, guvernatorul

Traducere și note de
Sorin MĂRCULESCU

¹ Locuțiune proverbială referitoare la situația în care condamnații erau biciuiți în public, plimbați fiind totodată călare pe un asin pe străzile cele mai frecventate. Sancho repetă fraza în II, 72.

² Proverb: „Pon lo tuyo en concejo, y unos dirán que es blanco y otros negro.”

³ Formulă uzuală în epocă pentru „sultanul Turciei”.

⁴ Data aceasta nu are nici o legătură cu cronologia internă a romanului.

⁵ Proverbul original sună: „Quien te da el hueso no te querrá ver muerto”, cu respectarea asonanței („Cine-ți dă fie și-un os nu vrea să te vadă mort”), vrînd a spune că și cel mai mărunț gest de prietenie este mai important decît valoarea sa materială efectivă. Vezi și II, 59.

⁶ Traducere a unui text biblic: „Suscitat de pulvere egeum, et de stercore elevat pauperum” („El ridică pe cel sărac din pulbere și din gunoi pe cel lipsit”, I Samuel [I Regii] 2, 8 [7] sau: „Suscitans a terra inopem, et de stercore erogens pauperum” („Cel ce scoate din țărână pe cel sărac și ridică din gunoi pe cel sărman”, Psalmi, 112 [113], 7).

⁷ Don Quijote adaptează un proverb răspîndit: „Compone un palo y parecerá algo.”

⁸ Aluzie la fabula 44 a lui Esop (sau Fedru, I, 3), în care broaștele îi cer un rege lui Jupiter, reluată și de La Fontaine: „Les grenouilles qui demandent un roi”, Fables, III, 4.

⁹ Vezi II, 43.

¹⁰ Aluzie la ofensa adusă ficei doinei Rodríguez (II, 48), în apărarea căreia se pregătește să intervină (II, 52).

¹¹ Cunoscut adagiul clasic: „Mi-e prieten Platon, dar mai prieten adevărul.” În spaniolă a fost adaptat de Hernán Núñez, Comandorul grec, în *Refranés o Proverbios en romance*, Salamanca, 1555: „Amigo Pedro, amigo Juan, pero más amiga la verdad.”

¹² Sancho recunoaște că încalcă recomandarea lui don Quijote din II, 43.

¹³ Se referă probabil la tuburile și burdufurile cimpoaielor.

¹⁴ Taxele poștale s-au achitat, pînă în sec. al XIX-lea de către destinatar.

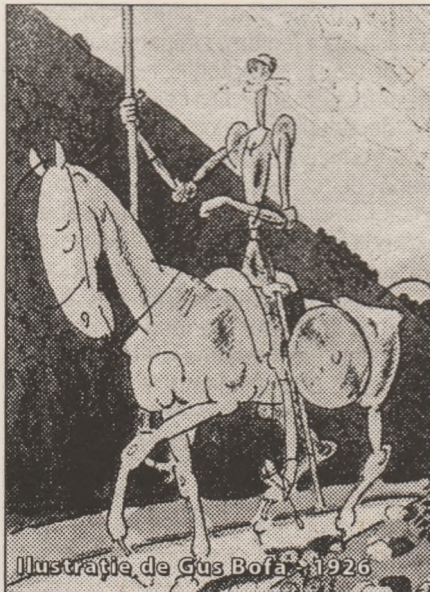
Don Quijote - desen de Goya

Desen de Daumier

anume, într-acolo își vor îndrepta artileria, pînă cînd te vor prăvăli în abisul pierzaniei.

Cercetează și răscredetează, parcurge și reparcurge sfaturile și învățăturile pe care ți le-am dat în scris înainte să pleci de-aici la guvernămîntul tău⁹ și vei vedea că în ele găsești, dacă le respecti, un ajutor la îndemînă care să-ți ușureze muncile și dificultățile ivite la fiecă pas în calea guvernatorilor. Scrie-le stăpînului tăi și arată-te recunoscător, căci ingratitudea este fiica trufiei și unul dintre cele mai mari păcate din câte se cunosc, iar persoana recunoscătoare celor care l-au făcut bine dă semn că la fel va fi și față de

Ilustrația de Gus Bofa - 1926

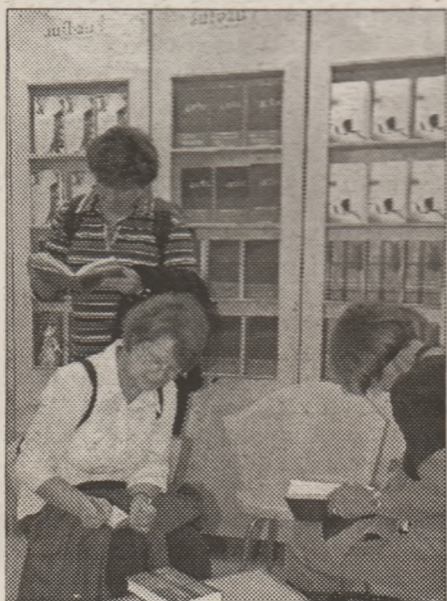

Prea târziu?

A fost nevoie ca Apusul să-și simtă amenințată securitatea pentru a redescoperi lumea arabă și islamul? A fost nevoie ca arabii să aibă sentimentul că zilnic mass-media occidentală difuzează o imagine deformată a identității și lumii lor pentru ca ei să facă efortul de a se prezenta împreună la Frankfurt pe Main? – se întreba, desigur retoric, Naghib Mahfuz, scriitorul egiptean laureat al Nobelului pentru Literatură - 1988, în mesajul său transmis la începutul ediției din această toamnă a Salonului Internațional de Carte. Și nu cumva ocazia oferită vecinilor noștri din Orientul Apropiat și Mijlociu de a se înfățișa în altă lumină decât cea în care-i plasează reflectoarele actualității politice și graba de a generaliza un extrem de complex și complicat conglomerat de probleme și de teme conflictuale este tardivă față de grozăvia celor deja cele întâmplate?

Ziua de 15 mai 1971 era o zi obișnuită la New York. În exilul său parizian, Ali Ahmad Esber, cel mai cunoscut poet arab contemporan acreditat literar sub pseudonimul Adonis, își încheia poemul intitulat *O groapă pentru New York* descrierea unei gigantice explozii în inima Manhattanului, a distrugerii orașului de către „oameni care nu cunosc altă istorie decât cea a focului” și care „pregătesc cel de-al treilea război mondial”. Poemul lui Adonis, tradus în germană în volumul ce-i poartă titlul, apărut la Editura Amman și lansat în zilele Salonului Internațional de Carte de la Frankfurt pe Main, nu se rezumă la evocarea devastatorului atentat sau la un periplu imaginar și real în același timp între Harlem și Lincoln Center. Autorul poemului *O groapă pentru New York* întrevide lumea din care el însuși provine, istoria arabă, sub înfățișarea unei „mîrtoage care pusă la jug își ară brazda”.

Între timp – harta lumii s-a schimbat, incendiul a luat proporții universale, Orientul și Occidentul sunt o singură groapă în care se află cenușa amîndurora. Anvergura apocaliptică a versurilor scrise cu peste trei decenții în urmă de Adonis are o vibrație profetică, ea trimite cititorul de azi cu gândul la fatidicul 11 septembrie

2001. Dacă o bună parte din poemele lui Adonis ar fi fost citite la vremea lor de cine ar fi trebuit, poate că azi lumea ar fi fost mai bună, mai pașnică - se amăgesc cu gândul unii idealisti incorijibili, sugerîndu-le post festum americanilor să fi aruncat cărți și nu bombe deasupra Irakului. Iar „dacă cine citește cărți nu trage cu pușca”, - cum opinia un comentator, referindu-se la prezența lumii arabe ca invitată de onoare a acestei ediții - de adăugat ar mai fi și că cine citește și răstălmăcește mereu una și aceeași carte nu numai că va trage cu pușca, dar va face să explodeze și bombe...

Dar nimeni nu e profet în țara lui, iar scriitorii hărăziți cu darul premoniției împărtășesc cel mai adesea soarta Cassandrei. Cele mai la îndemînă exemple le-au oferit în labirintul din acest an la Frankfurt cazurile lui Günther Grass și al Efriedei Jelinek, citați și răscitați (sperăm că și citiți), cărora premiile Nobel pentru Literatură le-ar fi fost atribuite prea târziu sau chiar... pe nedrept. Cu alte cuvinte, mesajul unor autori s-ar face auzit și înțeles abia atunci cînd nu mai e nimic de făcut. Așa să fie?

Peter Esterhazy - laureatul din acest an al Premiului Păcii atribuit de Asociația Librarilor Germani - în discursul rostit în incinta istoricei Paulskirche din Frankfurt emitea cîteva opinii memorabile. El evalua cu scepticism „starea lumii” unde în fiecare secundă „unde pe glob este război”, saluta invitarea țărilor arabe la Frankfurt, dar avertiza în același timp asupra riscului de a ne pune prea mari speranțe în forța literaturii de a schimba lumea. Experiența dictaturii l-a făcut pe Esterhazy să fie extrem de sensibil la orice tentativă a puterii de a instrumentaliza literatura. Tentativă care s-ar fi manifestat deja din plin tocmai în cadrul prezenței arabe, de vreme ce majoritatea scriitorilor de prestigiu trăiesc în exil, scriu în alte limbi decât araba, iar alții sunt arestați, persecutați, operele le sunt puse la index la ei acasă.

Mai bine mai târziu decât niciodată

Tocmai puținătatea contactelor existente între cele două culturi și civilizații la ora actuală a legitimat inițiativa organizatorilor, deși apropierea n-au fost pe măsura așteptărilor. Din cele peste 125 de mii de titluri de beletristică dintre care 40% traduceri, care împinzesc piața germană de carte, doar 0,3% provin din spațiul arab. Acum 24 de state arabe au expus la Frankfurt 2.500 de titluri de carte și o adevărată campanie de traduceri a fost inițiată din timp. Scopul ei - să spulbere dezinteresul general al occidentalilor față de literatura Orientului și să anuleze binomul identitate arabă-islam precum și o parte din conotațiile negative și prejudecățile care-l încarcă.

Din Europa au sosit autori de talia unui Tahar Ben Jalloun, Assia Djebar, Rafik Schami deja bine cunoscuți aici în Apus, dar și numeroși „anonimi” din Orient. Batya Gur, o scriitoare israeliană considera că generalizările, prejudecățile nasc ura și

că diferențierile duc spre pace. Or, lumea arabă, „însingurată printr-o exacerbată conștiință națională și baricadată în spațiul strîmt al unor tradiții culturale străvechi” - cum afirma Rainer Traub, un orientalist german, se autocondamnă la izolare, facilitînd proliferarea clișeele și stereotipiilor. Ce asociații de idei stîrnește în mintea unui relativ bine informat cetățean occidental vocabula Orient, fiind vorba firește, de cel Apropiat, de cel Mijlociu sau cu alte cuvinte de lumea arabă contemporană? Dacă fictivul nostru observator s-ar rezuma la a privi micul ecran al televizorului și la a răsfoi paginile ziarelor, fără a frecventa beletristica sau literatura de specialitate, lumea arabă s-ar reduce la atentate teroriste, la sînge și petrol, pietre și buldozere, fanatism reli-

fost tradusă recent în germană). Libanezul Elias Khoury, versat probabil în arta compromisurilor, a făcut pace afirmînd că *O mie și una de nopți* ar fi o carte deschisă care poate fi continuată...

Continuate au fost la Frankfurt, pe întreaga durată a desfășurării programului, disputele politice și de idei în jurul aflării originilor neîncrederii reciproce. Din nou glasul rațiunii pare a fi împăcat părțile. Michael Luders, expert în problemele Orientului Apropiat, a criticat atît politica inconsecventă a Occidentului față de regimurile dictatoriale din Orientul Apropiat și Mijlociu, cît și unele meștehne ale intelectualilor arabi care fie că se refugiază în ideologii totalitariste, devenind poeți de Curte, fie că aruncă vina

O zi la Salonul de Carte de la Frankfurt

gios, extremism violent, ruine, explozii, mame îndurerate, bătrîni disperați, tineri furibunzi, copii speriați, sărăcie, primitivism, ignoranță, ură... toate acestea aparținînd rezervorului de imagini pe care regiunile de criză din lumea arabă le fumizează mass-media în aceste zile. La polul opus se află lumea celor *O mie și una de nopți*, fabuloasa bibliotecă a lui Harun al Raschid, așa-numita *Casă a Înțelepciunii*, Șeherezada și povestirile ei născute una din cealaltă (slujind poetologilor europeni în definirea unor mecanisme ale narațiunii). Interesant este însă - și subiectul a generat dispute chiar la Frankfurt în aceste zile - că prima ediție în limba arabă a celor *O mie și una de nopți* ar fi apărut la Calcutta în 1811, deci după traducerea făcută de Galland, pusă în circulație în Europa! În 1835 a urmat ediția egipteană interzisă și azi în numeroase state arabe din cauza unor scene „licențioase”.

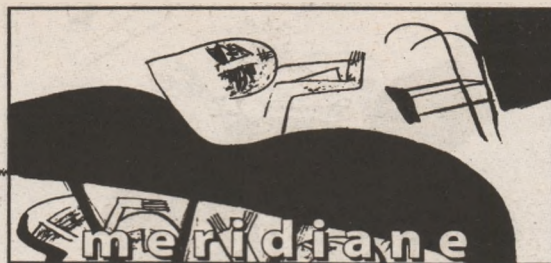
Claudia Ott, traducătoarea germană a unui manuscris arab din secolul XV al ilustrelor povestiri (doar 282 de nopți - restul fiind... pierdute) a lansat la Frankfurt, într-o ambianță fastuos-orientală, nu numai noua variantă a povestirilor Șeherezadei, ci și ipoteza potrivit căreia originea basmelor ar fi una indiană, pătrunsă în spațiul arab prin filieră persană. Ideea l-a iritat la culme pe romancierul egiptean Gamal al Ghitani (a cărui scriere *Cartea destinelor* a

pentru actuala criză a lumii arabe în cîrca colonialismului și a politicii americane în regiune.

Germania stagnează...

După valul tinerilor prozatori, după succesul celor vîrstnici, în Germania s-a așternut liniștea. Prea puține sunt cărțile scriitorilor autohtoni care să culeagă la ora actuală elogiile unanime ale recenzenților și criticilor. Însă cum în orice proces de creație există și o perioadă de gestație, s-ar putea ca surprizele plăcute să nu întârzie prea mult. Una s-a și produs: Terezia Mora. Romanul de debut al scriitoarei maghiare, născută în Ungaria în 1971, emigrată în Germania, autoare a mai multor nuvele și traduceri bine cotate se intitulează *Alle Tage! În fiecare zi*. El a fost întâmpinat în tonuri superlativ de revista *Literaturen*, apoi de cronicarii marilor ziare, prozatoarea fiind considerată un adevărat fenomen prin forța pe care o are de a desfășura o mulțime de filoane narrative în paginile romanului ei de peste 400 de pagini, fără a pierde din mînă capătul nici unuia, și izbutind să ducă la bun sfîrșit o savantă țesătură multicoloră: istoria unei depersonalizări.

De cîteva ani încoace literatura ungară pare a-i fascina pe criticii și cititorii germani. După ce Imre Kertész a fost răsplătit cu Nobelul pentru Literatură în 2002, el a dispus de autoritatea necesară pentru a

atrage atenția asupra romanelor lui Sándor Márai care sunt traduse și editate „în cascadă” acum. Péter Esterházy, laureatul Premiului Păcii, este o figură bine cunoscută nu numai prin aparițiile sale spectaculoase, ci și prin genealogie (este vârstarul ilustrei familii de aristocrați, magnați europeni, mecenați, și abili oameni politici). Peter, matematician prin formație, a avut împreună cu ai săi de suferit de pe urma prigoanei comuniste. Unii critici literari cred că prozatorul ungar ar fi „uns cu toate alifile modernismului” în textele pe care le-a scris până acum și care sunt în bună parte traduse în germană: *Cartea lui Hrabal, Pe Dunăre în jos, Francisco da Pinta, O femeie, Harmonia Celestis*, un copleșitor succes de librărie și în Germania, este saga familiei Esterházy, iar *Ediție îmbunătățită* este romanul complementar, consacrat tatălui, după ce autorul descoperă că părintele său a fost informator al securității comuniste. Împreună cu Imre Kertész, Péter Esterházy mai este autorul unui fermecător volum de proză intitulat *O povestire. Două povestiri*, istoria unei călătorii din est spre

turneu de lecturi cu romanul său autobiografic atât de elogiat.

Dar ce mai face Günter Grass? Citește la Tîrg poezii arabe, îl recitește pe Hans Christian Andersen și îl ilustrează basmele, își editează jurnalul de atelier... Ambele volume, proaspăt leșite de sub teasc, au fost lansate la Salonul de Carte în prezența autorului.

Ipostaza ceva mai liniștită a salonului de carte din acest an s-a datorat poate și unor evenimente sau jubileuri care obligă la o anumită „ținută”. Bicentenarul Schiller (o efigie a *Sturm und Drang*-ului, a dragostei de libertate) a alimentat o serie de noi studii și biografii - între acestea din urmă cu totul remarcabilă este cea semnată de filozoful Peter Sloterdijk.

O altă vedetă „in absentia” a Salonului a fost Alexander von Humboldt ale cărui scrieri (*Cosmosul*) au fost reeditate, într-o formulă de lux, sau publicate în premieră în germană. Humboldt este considerat de Hans Magnus Enzensberger (promotorul

respectabil. Încerc să mă consolez cu ideea că poate în interiorul standului „național” lucrurile arată mai bine. Sunt plăcut surprinsă de câteva întâlniri cu binecunoscuți editori cărora le explic stupoarea. Părerile mele sunt confirmate de interlocutori, cu resemnare și precauție. În plină conversație, sunt întreruptă de apariția unei persoane necunoscute, feminine, care cere interlocutoarei mele (era ora 11 dimineața), după o scuză formulată rapid, un tirbușon. Se fac prezentările, aflu că doamna cu tirbușonul este de la Ministerul Culturii, îmi exprim nemulțumirea și nedumerirea față de aspectul standului, dar sunt pe loc admonestată. „Nu mobilierul, ci cărțile contează, totul s-a făcut în grabă, dar iată, spațiul este generos, să mă uit la cărțile din rafturi și nu la ce este în jur...” - Unde sunt informațiile despre program, catalogul editurilor - dau să întreb după ce văzusem în vecini, la elegantul stand croat, un ghid literar, redactat în germană și engleză, conținând în cele vreo două sute de pagini profilurile scriitorilor naționali contemporani... Mi se oferă un

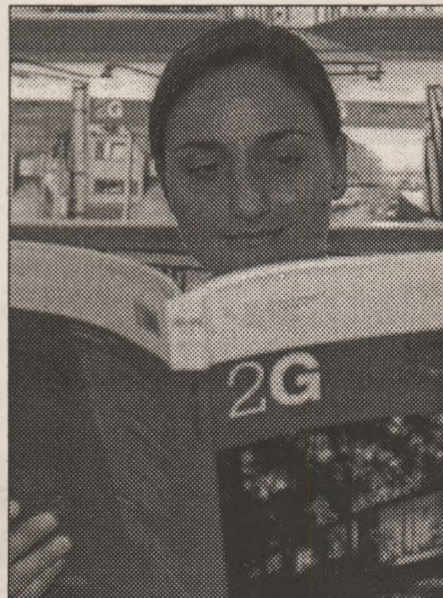
oră manifestări similare, dar cu microfon. Bruija babilonic.

Îl întâlnesc pe Gerhard Csejka, pe T. O. Bobe care-și încheie sejurul la Academia Schloss Solitude cu o lansare la standul Academiei. Volumul arată perfect, se întitulează *Zentrifugen*. Mă bucur că tradiția prezenței autorilor bursieri români la această generoasă Instituție continuă (la Schloss Solitude au fost burseri Nora Iuga, Rodica Draghinescu, Daniel Vighi și, iată, acum T. O. Bobe).

Îl întâlnesc la standul românesc și pe Jan Koneffke care ne oferă revista *Wespennest - Club de viespi*, consacrată României, incluzând traduceri din câțiva autori români reprezentativi. Discutăm despre proiecte împlinite și viitoare. Totuși, există încă la unii dintre partenerii străini răbdarea, tenacitatea de a descoperi valorile dincolo de aparențele meschine în care sunt ele „ambalate” uneori.

Dar, după ce mi-am încheiat vizita la Salonul de Carte, m-am surprins imaginând câte ar fi putut realiza România la Frankfurt: un dialog cu noii membri ai Uniunii Europene, un altul cu candidații la aderare, o manifestare bilaterală consacrată alegerii Sibiului și Luxemburgului drept capitale culturale europene în 2007, o masă rotundă a scriitorilor români de acasă cu cei originari din țară, dar strămutați, o dezbatere consacrată centrului și periferiei, o alta - specificului balcanic... Și dezvoltând neobosit tot felul de proiecte, îmi sună în urechi argumentul care mi-a fost fumizat pentru a mă lămuri de ce România nu a arătat deloc bine la Frankfurt pe Main în acest an, ba mai prost chiar decât în anii precedenți: toate s-au aprobat în ultima clipă, în mare grabă. Cu o zi înaintea sosirii mele la Frankfurt, României i se dădea undă verde pentru aderarea la termen în 2007. Graba cu care în ultima vreme pașii Bucureștiului spre Europa fuseseră făcuți nu a trecut neobservată... Dar uneori graba și nu numai ea, strică treaba. Aici la Frankfurt pe Main cel puțin, așa s-a întâmplat. Este trist pentru o țară care are un serios potențial cultural și care din perspectivă editorială este bransată aproape la zi la rețeaua internațională...

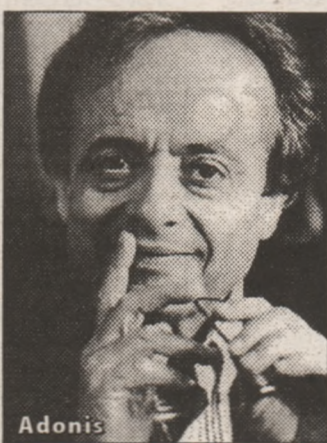
Rodica BINDER

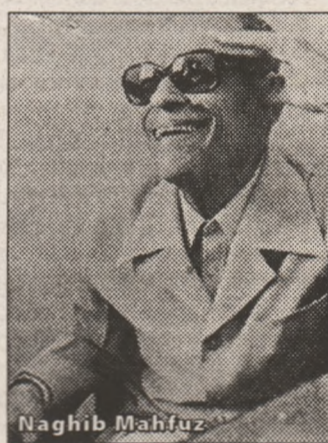
Peter Esterházy

Peter Sloterdijk

Adonis

Naghib Mahfuz

vest, pe același traseu, trăită de cel doi scriitori.

Elogii mai culege în această toamnă și Umberto Eco pentru noul său roman „trivial” (a se citi popular), *Misterioasa flacăra a reginei Loana*. Cartea - care trece și drept anticariatul unei perioade dispărute, cea a ascensiunii fascismului în Italia, a războiului și a perioadei postbelice - este un impetuos mixaj de kitsch, estetism, elemente spectaculoase, animate parcă toate de un spirit felinian.

Una din cele mai cumpărate cărți din istoria statului Israel este romanul autobiografic al lui Amos Oz, tradus acum și în germană sub titlul *O poveste de dragoste și tenebre*. Cine-l cunoaște pe Amos Oz și l-a citit măcar una din cărțile scrise până acum nu mai are nici un motiv să se îndoiască de entuziasmul pe care l-a stîmuit această poveste de peste 700 de pagini a unei familii, a unei vieți - subsumată câștigării unei virtuți morale: *demitate, o calitate deloc spectaculoasă, dar mai prețioasă decât aurul și decât amabilitatea. Aceasta din urmă ar fi unul sau miera care se pune pe pîine, iar pîinea nu este alta decât demnitatea.*

După ce la Neptun îl revenise Premiul Ovidius, Amos Oz a fost distins și cu Premiul Literar al ziarului „Die Welt” și se află acum în Germania în cadrul unui

acestui proiect) drept un geniu „molipsitor”, care ar putea însufla contemporanilor pasiunea față de o vastă cultură generală și abandonarea „didiotiei de specialitate”...

Nu doar graba strică treaba

Obişnuiți Salonului știu care sunt zonele de aglomerație și cele de liniște ale acestei uriașe manifestări promoționale: pavilioanele editurilor germane, americane și britanice sunt luate cu asalt ca și pavilionul cărților de artă, cel consacrat filmului și televiziunii. Liniște domnește în schimb - în ceea ce privește afluența publicului larg, - la pavilionul editurilor internaționale, unde se află însă centrele și forumurile cele mai interesante de dezbateri. Liniște și la standul României. L-am regăsit în graba unei singure zile cît am putut poposi în acest an la Frankfurt. Dezamăgirea a fost pe măsura entuziasmului cu care mi-am îndreptat pașii spre culoarul indicat: mă așteptam la o prezentă „vizibilă”, „reperabilă”, în binecunoscutul anturaj: Croația, Slovenia, Slovacia, Polonia, Ungaria, Turcia. Dar... În afara unui afiș lipit pe pereții exteriori ai spațiului de expunere nimic nu semnala prezența unei țări care are totuși un potențial cultural și de carte

biet calețel cu informațiile referitoare doar la o parte din editurile din țară. - Dar programul de manifestări la stand sau în incinta Tîrgului? Primesc o invitație care mă anunță că la orele 17 în prezența a trei autori este *happy our*. - Asta este tot? - Da, este tot. - Pe întreaga durată a Tîrgului? - Da, fiindcă ideea a fost de a-l „aduna” pe toți românii plecați din țară care vin la Frankfurt, într-o singură zi. - Unde este Asociația Editorilor din România? Mi se spune că nu au dorit să vină la Frankfurt. Simt că sunt pe cale să-mi pierd calmul, renunț la dialogul cu doamna de la minister. Întreb în jur ce este cu AER-ul. Nu aflu mai nimic. Abia târziu, înainte de a pleca, un editor îmi oferă câteva informații, evident altele decât cele furnizate de oficialii ministerului. Mă decid să asist totuși la lansările de carte ale celor trei autori pe care-i cunosc și respect. Mă bucur să întâlnesc alți câțiva editori, am reperat între timp și standul Editurii Humanitas, pierdut undeva printre „popoarele slave”. Denisa Comănescu directoarea colecției Biblioteca Polirom îmi vorbește de noile achiziții în excelența ei colecție, o întâlnesc și pe colega ei Lidia Ciocoiu, pe editoarea de la Curtea Veche, pe Silvia Colfescu, neobosită și tenace.

Din lansările de carte nimeni nu pricepe nimic fiindcă la stand nu existau... microfoane. În jur se desfășurau la acea

post-restaurant de Constanța Buzea

red că v-ați înflăcărat mult prea mult dând un sens exagerat cuvintelor de încurajare de mai an. Astăzi aveți adunată o plachetă pentru care solicitați un text, de data aceasta de prezentare pentru un debut editorial. Cu riscul de a vă măhni, nu voi fi eu aceea care îl va semna, din motive lesne de înțeles. Dacă manuscrisul v-a fost acceptat la „Scrisul Românesc”, tot cineva din editură e firesc să vă gireze debutul. În rest, gânduri bune și succes. (Mircea Prodan, Craiova)

Am citit cu bucurie o carte de versuri minunate, de fapt o antologie de autor, semnată de Iulian Talianu, originar din Călărași, cu referințele critice ale celor care, încă de la debut au văzut în el un spirit ales și un artizan, Nichita, Sântimbreanu, Alex Ștefănescu, Petre Stoica, Dan Cristea și alții, printre care și subsemnata, la vremea *Amfiteatrului*. Spuneam mai demult, și cartea de astăzi îmi confirmă intuiția, că poetul este un autentic generos, cu vocația iubirii, în ale cărui complexe pasteluri de o limepzieme exemplară se desăvârșește profund cunoașterea din mărturisirea de sine. Privelile care e numai un pretext, un cadru nobil, care câștigă în amploare prin tumarea ideilor și stărilor originale în versuri lungi și în distihuri armonioase, surprinzătoare. Nu mă miră că Nichita își declarase invidia colegială, că Sântimbreanu l-a numit „un liric cu nervii tari”, „obsedat de percutanța cuvintelor”, de o sensibilitate inconfundabilă, ieșită din comun, iar tânărul Alex Ștefănescu, că „scrie o poezie poetică, așa cum nu se mai scrie azi”, că fiind frumoasă, poate părea desuetă, privită însă cu mai multă atenție, „descoperim în curgerea ei lină sensibilitatea exasperată a unui om de azi”. Petre Stoica îi subliniază tonul grav, atmosfera elegiacă, factura inedită a unui symbolism bine stăpânit, iar Dan Cristea îi remarcă, și eu mă asociez cuvintelor lui, imagistica și timbrul „ce te urmăresc și după închiderea cărții”. Antologia, apărută la Ex Ponto în 2004, intitulată *Tandreața unor scrisori de adio*, adună în cuprins poezii din volumele de până acum ale lui Iulian Talianu: *Sufletul meu într-o noapte*, *Cartușe oarbe*, *Epistole de la Poarta Albă*,

Contrabandă cu iluzii, Uimit va fi orașul și Amintirea zilelor de duminică, grupate în două nu prea întinse secvențe, dar dense, memorabile, *Haina îndrăgostitului și Iluziei un ceal fierbinte*. Voi transcrie aici, de drag, un poem lapidar, de recunoaștere, *Însinguratul*: „celor căzuți în patima singurătății/ li se întâmplă câteva lucruri bizare// păcătosul trimite epistole sfinților/ orbul se crede clarvăzător/ iar Însinguratul// ei bine/ Însinguratul se visează/ mereu îndrăgostit și crede că e trimisul/ lui Dumnezeu pe pământ// de aceea vum cer să aveți mare grijă/ căci presimț cum de la cea mai înaltă tribună/ nebunul orașului o să ne dea lecții de cumințenie// cât despre mama/ oglinda o face să fie tot mai tăcută”. Și încă un poem, *O lacrimă tulbure*: „nu știu dacă/ epistola mea se va bucura/ de laude precum verigheta tinerei mirese// cititorule/ nu te teme dacă vei simți/ că sângele tău face o piruetă/ poate că îi ajută pe cei orbi să treacă strada// privind în urmă/ tu bagă de seamă că nopțile/ devin tot mai nerăbdătoare/ și pretutindeni e o lumină tulbure/ de parcă ai privi zilele/ din ochii celor Însingurați// și vom tresări parcă/ am duce în brațe un clopot// acum bătrâneții i se ghicește în ceal”. La finele acestei sărbătoriri de regăsire, într-o carte, a poetului Iulian Talianu, cuvintele de odinioară și cele de-acum ale lui Alex Ștefănescu sunt cele care, mi se pare mie că, în concluzie, se potrivesc... „sensibilitatea exasperată a unui om de azi. A unui om care înregistrează splendoarea, dar și grotescul existenței. Uneori el contemplă melancolic lumea, alteori râde nervos, uneori se bucură de viață, alteori plânge. Nu întâmplător, poemele sunt lipsite de un plan de construcție. Ele se constituie din enunțuri juxtapuse, din trăiri de-o clipă, care prin însumare creează o atmosferă. Fragmentarismul profesat de Iulian Talianu ține de scepticismul lumii de azi, care nu crede în monumental și definitiv. Frumusețea poeziei sale este făcută din bucăți, este o încercare, mereu reluată, de a ajunge la frumusețe”. (Iulian Talianu, Călărași) ■

în timpul vizionării meciului de fotbal de la Praga dintre echipele României și Cehiei, Haralampy-mi povestește cum că Puiu Iordănescu... Nu e bine!

Relau:

Haralampy-mi povestește cum că, până la acest meci, mulți ani de zile a trăit într-un fel de semiobscuritate în ceea ce privește înțelegerea jocului de fotbal. Ba a avut și destule prejudecăți în privința lui ca strategie, tehnică și spectacol, ajungând până acolo încât „un-doi”-urile, „trimite-re-a portarului” după țigări, sau driblingurile á la Dobrin, Dumitrache, Pelé, Maradona sau Ronaldo, îi provocau o somnolență mai eficientă decât o întreagă doză de „diazepam”. Ca să nu mai fi amintit de schemele tactice gândite de generalul-antrenor român Iordănescu de care se minuna el însuși agitându-se pe banca suspinelor încercând, în același timp, să verifice cu spaimă dacă sărutase toate iconițele și cruciulițele din dotare; aceasta în vreme ce jucătorii, pe teren, metamorfozau totul într-un joc nou și atât de modern încât erau necesare decalcelile filozofice ale lui Cornel Dinu de după meci. De altfel, aceasta era ocazia și modalitatea de a afla atât antrenorul cât și noi telespectatorii cu ce anume se îndeletniciseră fotbalistii pe teren timp de 90 de minute plus 3 de prelungire.

Hei, liniște! Cine-a zis *țurcă*?

Așadar, să(-mi) revin: vizionam meciul Cehia – România împreună cu prietenul Haralampy când, deodată, domnia lui sare în picioare de pe taburet și mă jignește:

–Auzi, bade: *megavijănu*’ asta al tău e un... scuză-mă! Cred că ar fi mai bun de incubator...

–Nu pricep, am zis: are sonor, imagine, diagonală, Grădinescu, Enăchescu Iordănescu pupându-și iconițele și Cornel Dinu – ce-i mai lipsește?

–Cel puțin o integrată. Tu nu vezi ce fotbal ne arată?

Avea dreptate. Iată ce înseamna să fi psiholog meseriaș: dintr-o frază-două arunci omul în psihoză și *good bye*. Adevărul e că începusem și eu să am unele bănuiele în legătură cu fidelitatea *megavijănu*ului, dar nici chiar așa... Admiteam că una spunea Adrian Năstase și toți ceilalți și cu totul altceva se întâmpla în viața de zi cu zi, dar și la fotbal? Deci, televizorul! Am privit cu ură spre ecranul acestuia, am vrut să-l pocnesc cu telecomanda tocmai când Baros vroia să se fenteze singur, fiindcă nu mai avea pe cine din apărarea echipei noastre și l-am întrebat pe Haralampy cu lehamite:

–Bine, și ce propui?

–Să mergem la mine...

La el, nevastă-sa era „pe” Etno TV unde manelistului Guță i se făcuse dreptate dându-i-se un *talk-show* pe mână, că de vorbit... Și adică de ce numai Ady de Vito la Național TV? Nu-i așa?

–Hai, doamnă, i-a zis Haralampy neveste-si, caută-mă pe la bucătărie, că avem treabă...

–Da’ vreu să-l văd pi dânsu’, a suspinat moldoveanca.

cronica tv

Fotbalul - acest joc miraculos...

–La reluare! Hai, că ți se arde ceapa...

...Da, acum mi-e și mai clar: *Philips*-ul lui ne arată exact ce se petrece pe teren. Știam că noi, în fond, nu avem diferențe cu Cehia, am făcut parte mulți ani din același lagăr, așa că era normal și un gest absolut prietenesc și de solidaritate umană – degeaba înjurau unii – ca ai noștri să dea cam toate pasele spre jucătorii cehi. Nu, nici vorbă să fi fost un exces de zel... Și am remarcat încă un lucru pozitiv: băieților noștri chiar nu le era frică de fotbal – deloc!... Și la *megavijănu* meu aveam, parcă, această tendință, dar ceva mai pe *abscons*... Sau poate fiindcă nu se despleticeau la minte ce era cu obiectul acela rotund care se lovea din când în când de picioarele lor și ricoșa la adversar, poate că antrenorul nu le explicase că aveau datoria să colaboreze pentru finalizarea cu *gol* a fazelor, poate nu aveau aceeași culoare politică, poate erau certați de la vreo Laură, poate... Poate potlogăria lui Mourinho consolidase în sufletul lui Ady Mutu ideea că el trebuia să-și păstreze și pe teren statutul de „rezervă”... Totul plutea într-un mister desăvârșit...

În orice caz, împreună cu Haralampy, am admirat cu simț patriotic detașarea și relaxarea cu care majoritatea jucătorilor noștri au abordat meciul. Au fost destule momente în care, fără nici o teamă – cum spuneam – atunci când mingea se afla la un coechipier, ceilalți, cu mâinile în solduri, păreau să se întrebe amuzați: –la uite, bă, la nebunu’ ăla – oare ce vrea să facă cu mingea?

Iar dintr-un colț al micului ecran, sau al stadionului, se auzea din ce în ce mai limpede și mai des:

–Hi-hi-hi! Hi-hi-hi!...

...Erau râsetele Cuiva care se bucura strategic de ineficiența iconițelor și cruciulițelor iordănesciene...

Dumitru HURUBĂ

APELUL CONGRESULUI NAȚIONAL DE POEZIE 8 – 10 octombrie 2004, Botoșani – Ipotești

Pentru ca poezia română, componentă esențială a identității și spiritualității naționale, să poată fi, în continuare, un fenomen viu, dinamizator al societății, al proceselor de democratizare, de integrare europeană și adecvare a mentalității românești de azi la provocările mileniului III, participanții la primul Congres Național de Poezie au redactat și aprobat următorul apel.

Principalele probleme ale poeziei române actuale sunt:

- stabilirea relației cu publicul, în special cel tânăr;
- drastica diminuare a tirajelor de poezie (cu o cădere de peste 75% față de anul editorial 1990);
- situația dramatică a difuzării și a promovării poeziei românești;
- reflectarea defectuoasă a poeziei în mass-media;
- degradarea statutului social și simbolic al scriitorului român;

În urma dezbaterilor desfășurate la Ipotești, în Casa lui Mihai Eminescu, în perioada 8-10 octombrie 2004, participanții la congres au identificat și propus întregii societăți, clasei politice, instituțiilor statului cu competențe în domeniu și mediului de afaceri următoarele soluții pentru ca poezia română să-și reocupe locul său cuvenit în spiritualitatea românească.

1. Aplicarea prevederilor Legii privind promovarea culturii scrise, mai 2004: constituirea comisiei pentru promovarea culturii scrise în străinătate, direcționarea „tichetului de carte” și a fondului provenit din 0,5% profitul net al Loteriei Române pentru achiziționarea și finanțarea cărții de literatură contemporană; stabilirea acordurilor cu Poșta Română pentru timbrul difuzării de carte; stabilirea acordurilor cu Societățile Române de Radiodifuziune și Televiziune pentru minutul de publicitate pentru carte și pentru emisiunile dedicate cărții române contemporane și autorilor ei.

2. Reducerea cotei TVA pentru carte de la 5% pentru anul fiscal 2005 la 0% pentru anul fiscal 2007, așa cum există în țări cu mare tradiție și putere editorială (vezi Marea Britanie).

3. Realizarea unui sistem de distribuție cu acoperire națională a cărții și revistelor literare printr-un parteneriat public – privat – asociații profesionale.

4. Constituirea Fondului „Clasici pentru Contemporani”, prin deducerea a 1% din valoarea cheltuielilor de producție a cărților clasice române; acest fond va fi destinat pentru burse și sprijin social acordate scriitorilor români contemporani.

5. Înființarea, la început pe lângă bibliotecile județene sau centrele creației populare, de „Case ale Cărții” (după modelul german); în timp, ele ar trebui să capete un statut autonom și să se integreze într-o rețea patronată (inclusiv financiar) de către Institutul Cultural Român.

6. Organizarea de lecturi publice – plătite! – și de întâlniri cu studenții, elevii, cadrele din întreprinderi, muncitorii etc.

7. Instituirea unei „Zile a Poeziei” (după modelul francez) cu: târguri de carte de poezie, recitaluri în piețe publice, pe străzi, expoziții de carte rară de poezie etc.

8. Promovarea poeziei în spațiul public, inclusiv prin mijloacele neconvenționale, pe baza unui parteneriat public – privat: de exemplu, afișarea de

poezie în mijloacele de transport în comun (experiența s-a dovedit un mare succes la Timișoara).

9. Introducerea de cursuri de scriere creatoare la toate universitățile din țară (inclusiv la cele care nu au profil filologic – modelul de succes din universitățile europene și americane ar trebui aplicat și la noi).

10. Introducerea de cursuri de scriere creatoare sau analiza și dezbaterile poeziei actuale, ca și curs opțional, în toate liceele cu profil filologic, pedagogic și artistic (dar și în alte licee).

11. Înființarea, la fiecare universitate din țară, a unui post de „poet în rezidență” care va fi ocupat de un poet recunoscut și calificat (absolvent de facultate) pe timp de un an, cu obligații atât de predare (cursuri practice de scriere creatoare), cât și de animație culturală (recitaluri, întâlniri cu scriitorii, organizare de simpozioane și dezbateri etc.).

12. Organizarea și finanțarea unui „Centru Național de Traducere de Poezie” lucrând pe principiul reciprocității cu alte centre culturale existente în Europa (exemplu: Fundația Culturală Royamont de lângă Paris, „Casa de Mateus” din Portugalia), să faciliteze promovarea poeziei românești în străinătate.

13. Organizarea unui „Maraton European de Poezie”, la Sibiu, în 2007, când orașul va fi Capitala Europeană a Culturii.

14. Promovarea poeziei tinerilor prin: burse de creație, finanțarea debuturilor în poezie, premii de debut relativ consistente.

15. Organizarea de concursuri de poezie, cu participare cât mai largă, la care să se implice atât instituțiile centrale, cât și comunitățile locale.

16. Realizarea unui site de poezie, coordonat de un grup nominalizat de Congresul Național de Poezie, pentru informarea publicului și realizarea unei selecții reprezentative de poezia română contemporană.

17. Finanțarea de la buget a unui proiect – „Casa Poeziei Române” – care să fie axat, în primul rând, pe scrierea de proiecte și organizarea unor evenimente cu valoare mediatică substanțială pentru poezii români și cartea românească de poezie.

Semnatarii acestui apel își exprimă speranța că până la viitorul Congres Național de Poezie, din 2006, toate aceste obiective fundamentale pentru viitorul poeziei și spiritualității românești să fie rezolvate. Așa să ne ajute Dumnezeu!

10 octombrie 2004, Botoșani

Lucian Alecsa, Gabriel Alexe, Adrian Alui Gheorghe, Paul Aretzu, Vasile Baghiu, Ion Beldeanu, Andrei Bodiu, Constantin Bojescu, Emil Brumar, Romulus Bucur, Leo Butmaru, Dumitru Chioaru, Marius Chelaru, Aura Christ, Dan Mircea Cipariu, Nicolae Coande, Dan Coman, Ilie Constantin, Daniel Corbu, Nicolae Corlat, Ioana Crăciunescu, Nichita Danilov, Mircea A. Diaconu, Gellu Dorian, Marian Drăghici, Raluca Dună, Teodor Dună, Gheorghe Erizanu, Ioan Flora, Radu Florescu, Emilian Galaicu Păun, Dan Bogdan Hanu, Constantin Hrehor, Cezar Ivănescu, Claudiu Komartin, Vasile Leac, Ciprian Manolache, Angela Marinescu, Marin Mincu, Gavril Moldovan, Viorel Mureșan, Al. Mușina, Ion Nistor, Ruxandra Novac, Nicolae Panaite, Bogdan Perdivară, Ioan Pinte, Ion Pop, Paulina Popa, Adrian Popescu, Nicolae Sava, Vlad Scutelnicu, Dan Sociu, Cassian Maria Spiridon, Vasile Spiridon, Valeriu Stancu, Robert Șerban, Liviu Ioan Stoicu, Gabriel Timocanu, Dumitru Țiganiuc, Nicolae Tone, Răzvan Țupa, Maria Urbanovici, Ican Radu Văcărescu, Lucian Vasiliu, George Vulturescu, Horia Zilieri, Ion Zubașcu ■

la microscop de Cristian Teodorescu

O părere strict personală

Mulțumesc rece Cronicarului de serviciu pentru cuvintele sale despre revista *Cultura* din nr. 40 al *României literare*. Cred însă că nu se face să desființezi o revistă, orice revistă, pe criteriul umorale, căutându-i vădit nod în papură. Iar când e vorba de o revistă la care lucrează colegii tăi de redacție sau colaboratori apropiați ai publicației din a cărei redacție faci parte, asta echivalează cu un cuțit înfipt pe la spate, sub adăpostul anonimului. Când un coleg de redacție îți ia munca peste picior, din indispoziție sau din calcul, cu un aer de superioritate, ca și cum tot reviste de cultură ar fi făcut de când se știe, rămâi cu un gust de cocleală. Revista revistelor, specie în care m-am exersat și eu în *România literară*, se face „la articol”, nu evaluând din balon publicația despre care scrii. Se poate face și din balon, firește, dar atunci lucrurile nu prea mai sînt în regulă.

Știu că atunci când a apărut *Cultura* ni s-a reproșat că ne-am fi grăbit să luăm locul *Dilemei* și că am încercat să facem un fel de *ContraDilema*. Cred că toată lumea s-a convins că n-a fost nici o clipă vorba de așa ceva.

În ceea ce mă privește mi s-a reproșat că aș fi „compromis” niște tineri invitându-i să lucreze la revista *Cultura*. Or, acești tineri au construit o revistă care în mai puțin de un an de zile se numără printre publicațiile care contează în România. Ni s-a mai reproșat că am făcut o revistă luxoasă, pe bani publici. Nu e luxoasă, e pur și simplu *altfel*. O revistă care presupune o uriașă bătaie de cap pentru construirea fiecărei pagini. Pentru unii dintre cititorii de reviste literare, acest magazin cultural poate părea o ciudățenie, cu o punere în pagină complicată de faptul că imaginea nu e lipită de text, ci oferă ea însăși informații suplimentare față de text. E un alt concept care avea nevoie de altă hîrtie decît cea de ziar. Nu e o hîrtie luxoasă și nici, cum spunea cineva, „binevoitor”, hîrtia pliantelor publicitare.

N-am vrut să copiem formula nici uneia dintre revistele existente, ci să facem cu totul altceva. Se pare că pentru unii asta echivalează cu o greșală. Sau, mai rău, că dacă nu ești ca noi, ești împotriva noastră.

După primul număr al revistei am înregistrat și ostilitate în receptarea ei. Astfel că pentru a nu alimenta diverse speculații am decis în redacție să nu intrăm în polemici cu cei care ne-au atacat sau care ne-au făcut antireclamă în țîrg. Am preferat să ne construim o imagine care să vorbească de la sine despre ceea ce sîntem. Din acest motiv au existat voci care ne-au reproșat atitudinea „defensivă”.

La plecarea mea de la *Cultura*, Cronicarul mi-a dat, cred, o lovitură necolegială și, în spatele unui confortabil anonim, i-a lovit și mai dur pe cei care au rămas acolo. Mi se pare cu atît mai greu de înțeles cu cît, în vreme ce majoritatea revistelor de cultură din țară au elogiat *Cultura* în ultima vreme, un coleg de la *România literară* a găsit de cuviință să o mărunțească. Nu contest, Doamne ferește, dreptul la opinie al nimănui, dar nu pot să nu mă declar nemulțumit de tratamentul care mi se aplică aici. Chiar dacă nu sînt decît redactor asociat al revistei, nu cred că era cazul să fiu lovit astfel de unul dintre colegii mei. Iar asta mai ales după ce am plecat de la conducerea revistei *Cultura*. Nici inamicii mei declarați nu mi-au făcut una ca asta.

Știu că în lumea culturală de la noi se fac tot felul de politici. Credeam însă și cred în continuare că la *România literară* se face politica valorii, nu politica plesnelii pe la spate. ■

P.S. E prima oară de când am fost angajat la *România literară* că mi se întîmplă să scriu ceva împotriva unui coleg de redacție. N-aș fi făcut asta dacă Cronicarul de serviciu m-ar fi abordat frontal, deși tot mi s-ar fi părut o lovitură mai mult decît piezișă. Dar îmi vine greu să mă las luat pe sus, cu tot cu echipa redacțională de la *Cultura*, doar fiindcă cineva și-a închipuit, poate, că nu voi reacționa după un asemenea atac. (idem)

Vis-à-vis

La un moment dat, Gabriela Adameșteanu a decis că am talent scriitoricesc. Rodica Palade a zis da. Și așa a apărut rubrica VIS-À-VIS. Care durează de doi ani. La început pe unde era loc. După o vreme, de neclintit de pe pagina 3. În revista "22", în față, la politică." Și așa a rămas, din 1998 și pînă astăzi, tableta lui Dan Perjovschi. Săptămîna de săptămîna. Scurtă, concisă, ascuțită ca lama unui bisturiu de chirurg mare, faimos. Cuvîntul, ca și o linie bine trasă, taie, despică, investighează prin măruntaiele ființei, prin viscerele timpului. Rezultatul se așterne ca și cel de pe un buletin de analize. Clar și precis. Fiecare cuvînt este acela care trebuie și nu altul. Asta se simte ori de cîte ori citești. Că nu se întîmplă doar o dată. Și, cine are chef, poate să mai răsfoiască și cartea cu același titlu, apărută acum patru ani la Nemira, de unde am extras și noi rîndurile de mai sus. La început vrei să vezi despre ce a scris. Străbați textul iute-iute. Pe urmă, simți iuțeala cuvintelor pe vîrfurile limbii și o iei de la început. Savurezi cuvîntul-Imagine pe îndelete, cu limba pișcată, dar și ea viguroasă și dîmă să pecetuiască sentințe cot la cot cu Perjo. Perjo cel talentat, cel răzvrătit, cel neliniștit, cel grafician, cel trist, cel limbut, cel cu Lia, cel cu atelierul de lîngă Bitzan, cel mut, cel scriitor, cel observator, cel cu întrebări, cel cu insomni, cel în alb și negru, cel cu Veneția, cel cu Românică.

"Pur și simplu"

"Eram în spatele unui tip de vreo 60 de ani, cînd a aruncat tacticos pe trotuar ambalajul napolitanei pe care și-o îndesa acum în gură. Nu m-am putut abține și, cînd am trecut în viteză pe lîngă el, l-am zis peste umăr cu cel mai obraznic ton posibil: Vedeți că v-a căzut ceva!"

Omul mi-a răspuns cinstit: "Nu mi-a căzut. Eu am aruncat."

Este ca o fabulă tableta lui Perjo. La sfîrșit se formulează morală. Care se detașează și grafic de enunțul propriu-zis. Care pică greu, frămîntă. Pe cel care este de partea autorei. Pe cel ce nu, îl irită, îl stucă, îl sucește și-l răsucește, pînă amețește. De ciudă că observă ce se crede că nimeni nu poate vedea: prostia, nimicnicia, hoția, minciuna, trădarea, suferința, umilința, reaua-credință, amoralitatea. Precum și veșnicul mișto de noi, mișto de gang, ieftin, vulgar, născocit din neputințe. În cîteva fraze, se tranșează lumi, ape, se alege bobul de neghină, se strînge dezamăgirea în suflet și el se smochinește, se usucă și, cine știe, poate cade. Cine îl ridică?

"Drumul spre înalta societate"

"Dacă ăla care l-a enervat așa tare pe Ilescu de i-a zis "măi animalule!" a ajuns primar la Constanța, ăsta care i-a dat în cap c-o brînză în Canada ar trebui să

ochiul magic

ajungă cel puțin prim-ministru."

Oricum, brînză a zburat, în drumul ei spre înalta societate, numai pentru vîzul unora. Realitatea e complexă și depinde foarte tare din ce perspectivă este privită. Dinspre partea președinției, de pildă, nu există obiecte zburătoare în zona Montreal, pe perioada vizitei oficiale. Pentru ministrul culturii, însă, participant în aceeași delegație, în același loc, lucrurile nu stau chiar așa. Cum am aflat și noi din interviul luat de Carol Sebastian și publicat în "Evenimentul Zilei". Domnul Răzvan Teodorescu a văzut atacatori. Toți niște ratați. De unde știe? Dînsul citește bine în fizionomie, de dragul partidului. De data asta nu s-au prea pus de acord. Acolo unde Președintele spune că a fost pace și liniște, o atmosferă de conlucrare și bucurie, Ministrul Culturii a văzut discordie și gesturi neospitaliere. Neliniștitoare neconcordanțe înainte de alegeri! Ce să mai vorbim despre statul canadian, bietul, gazda acestei vizite, care iese cam șifonat nediplomatic din toată afacerea, stat care a primit generos în sinul său și a acordat cetățenia atîtor români neisprăviți, ratați, zațul societății noastre minunate, care au fugit de atîta bine mîncînd pămîntul... Lăsînd drumul liber spre înalta societate.

Chenzină literară

Este o rubrică mai nouă în "22". Adică, juma' de cronică. Sau o cronică la înălțimea importantei reviste francezești. Ținută de un colaborator mai nou, dar cu nume: Tania Radu. Cea cu "L&A1"-ul ediția întâi și a doua, cea cu Radio Europa Liberă și cea cu cronică literară. Sosirea ei în paginile revistei este o inspirație alegere. S-a ales un spirit alert, profund, un condei cu verb și stil, responsabil, cu o poezie specială în tipul de observație, cu o analiză migăloasă a operei, a universului autorului. Studiul este atent, nu se mărginește

doar la o apariție editorială punctuală, se cercetează critic contextul apariției, ce înseamnă asta pentru autor, în ce relație se află cu alte cărți, cu alte momente, cu fluxul și refluxul literaturii, a genului, a speciei. Analiza este însoțită de ironie, de un zîmbet simpatice în colțul gurii. Plăcerea cititului se duce în plăcerea analizei și a scrisului Taniei Radu și îl contaminează direct pe cititor cu plăcerea receptării, desigur. Tipul de limbaj, relaxat, deloc prețios fără rost, aerisit și ludic se constituie într-un stil identificabil, elegant, șugubăț. "Chenzina literară" se poate citi în fiecare săptămîna, fiind una dintre vocile plăcute și viguroase, proaspete, care se aud clar în critica actuală. Revenirea Taniei Radu la scris mi se pare în avantajul literaturii noastre. Comentariul, de pildă, din numărul 760 al revistei "22", de la începutul lui octombrie, la mult discutata carte "Băgău" a tinerei Ioana Bradea mi se pare a fi un minunat "eșantion" care să stîmească pofta cititorului ca să-i urmărească, atent, rubrica: "În ciuda premiselor, "Băgău" e o carte pe care feminismul n-ar putea-o recupera. E în ea atîta milă pentru femei și pentru bărbați deopotrivă, încît nu mai e loc pentru nici o Ideologie. Ioana Bradea nu judecă lumea despre care scrie, nu o detestă. Energia personajului-narator se consumă pur și simplu în încrîncenarea de a trăi așa, de a nu aștepta nimic, dar absolut nimic!, de la ceilalți. Un elogiu în răspăr al integralității – nu și al integrității – ființei." Tania Radu

Irealitatea TV

Am preluat o ziceră din cele multe și haioase ale Crcotașilor. Băieții aștia chiar sînt buni! Și, mai rar în peisajul societății noastre, au autoironie. Din plin. Își etalează și își taxează propriile greșeli, mai nou. Nu au iertat niciodată nici gafele sau erorile postului Prima, unde este difuzată și Cronică lor săptămînală. În felul acesta, totul este credibil, nimeni nu este sus-pus în fața greșelilor,

vai, inadmisibile de limbă, de accente în frază, pe cuvînt, de intonație, de bilbe gogonate, de vorbe, vorbe, vorbe, prea multe și mult prea goale. Urmărindu-i, pîngi de mila bieteii noastre norme literare, de sărăcia vocabularului cu care se redactează știri, se emit păreri și fițe. Cu toptanul. Într-o duminică dimineată, înainte ca Realitatea să-și schimbe părul, da' nărvul, ba! am urmărit programul de știri. Cît a ținut publicitatea, am butonat și am ajuns pe România 1 – ce i-au mai făcut Crcotașii și lui Dan Alexandrescu – unde distinsul comentator ne vorbea despre ce vdeam, cursa de Formula 1 din Japonia, de la Suzuka. S-a dat startul, Michael Schumacher a plecat de pe pol position, secondat de fratele său, Ralf, ni se poveștește despre taifunul care s-a plimbat prin zonă, bla-bla-bla... și mut înapoi la Știri. O domnișoară vorbea calm despre moartea filosofului Derrida. Numai cînd am văzut numele scris, am înțeles că accentul pus greșit pe prima silabă și nu pe ultima, mi-l făcea pe lingvistul și filosoful Jacques Derrida, un necunoscut. Și eroarea a continuat cît a ținut știrea! Fără ca pe cineva de acolo să-l jeneze, să-l jignească urechea. Cît de simplu ar fi elementarul gest al profesioniștilor, acela de a întreba, înainte de intrarea în emisie, cum se pronunță corect, în română și alte limbi, un cuvînt sau altul, un nume propriu. În fine, următoarea știre mă lasă mască. Și înțeleg, din nou, că realitatea nu este una, ci mai multe. Cum spusei și mai sus. În ciuda oricăror evidențe. La fel de calmă, prezentatoarea ne aduce la cunoștință că, din pricina unui taifun teribil, circuitul de Formula 1 de la Suzuka s-a închis, iar cursa s-a amînat pînă la o dată ce nu a fost precizată. Atunci, eu ce am văzut pe alt canal, cu cîteva minute mai devreme, în transmisiune directă, oameni buni? Vorba lui Perjovschi: "Trăim paralel pe diferite etaje".

Plecări

Din revista "Ateneu", numărul din septembrie, aflăm că Vlad Sorianu nu mai este printre noi. Critic literar, om de cultură cu formație științifică – biolog – dr. Vasile Sporici (Vlad Sorianu) a fost o voce discretă și înțeleaptă, echilibrată, atentă la tonul folosit, delicată, preocupată de demnitatea discursului public. Și "Viața băcăuană" a dedicat cîteva pagini memoriei lui Vlad Sorianu, de unde sînt desprinse cîteva aprecieri alese din schițele de portret făcute de colegi, și nu numai. Citindu-le, îi aducem și noi omagiul nostru. Nu trebuie ratată, în același număr din "Ateneu", rubrica "Proximități" a lui Al. Călinescu. Acum, despre o "călătorie în țara jurnalului intim". Subiect palpitant mereu, stiluri de a ține însemnări, dintre cele mai variate și bizare, toate în cartea lui Philippe Lejeune, "Un journal a soi – histoire d'une pratique", apărută în 2003 la Textuel. O carte-album, superbă, cu peste două sute de reproduceri în facsimil, o carte în care sînt inventariate toate practicile și formele jurnalului intim. Despre care vorbește captivant, ca întotdeauna, Al. Călinescu.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19.
Abonamente în 2005: 3 luni - 260.000 lei; 6 luni - 520.000 lei;
1 an - 1.040.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
S.C. Ana-Maria Press

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei

59483910400121

42